

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Petra Skvarča

**Manjšinska politika na Kitajskem v XX. stoletju
– asimilacija ali integracija?**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2012

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Petra Skvarča

Mentor:izr. prof. dr. Andrej A. Lukšič

Somentor: red. prof. dr. Mitja Saje

**Manjšinska politika na Kitajskem v XX. stoletju
– asimilacija ali integracija?**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2012

Diplomsko delo z naslovom
Manjšinska politika na Kitajskem v XX. stoletju
– asimilacija ali integracija?
je izdelano s soglasjem obeh fakultet
in je urejeno po pravilniku matične
fakultete

Zahvaljujem se svojima staršema, obema mentorjema

in vsem ostalim, ki ste mi stali ob strani.

Petra

Manjšinska politika na Kitajskem v XX. stoletju Asimilacija ali integracija?

Kitajska je večetnična država že stoletja, skozi svojo dinamično zgodovino pa so različne oblasti vodile različno politiko do tujih ljudstev. V prvem obdobju 20. stoletja, do ustanovitve Ljudske republike Kitajske leta 1949, je bila republikanska vlada usmerjena k rasni asimilaciji z močnim poudarjanjem nacionalizma. Na prvo mesto so postavili koncept »narodne enotnosti« in pozivali k odpovedi lastne narodne identitete v dobro vseh državljanov. Po 50. letu je na področju manjšinskih politik prišlo do sprememb. Vsi narodi LR Kitajske so namreč postali enakopravni in imajo pravico do avtonomije. Tako je vse do kulturne revolucije vodstvo izvajalo politiko integracije. V obdobju velike kulturne revolucije je bilo narodnostno vprašanje zreducirano na problematiko razrednega boja in prišlo je do preobrata k asimilacijski politiki. Po koncu kulturne revolucije leta 1978 je bila v ospredju ideologija napredka. Oblasti so obudile manjšinsko problematiko in po letu 1980 so začele izvajati prednostno manjšinsko politiko. Danes je videti, kot da je z izvajanjem prednostne politike politično vodstvo odcepitvene težnje manjšin zajezilo, in prihaja do pospešenega procesa narodne integracije, ki pa še vedno delno ohranja svojo asimilacijsko naravo.

Ključne besede: Kitajska, manjšine na Kitajskem, manjšinska politika, kitajski nacionalizem.

China's minority policy in the 20th century - Assimilation or Integration?

China has been a multiethnic country for centuries. Various governments throughout its dynamic history have instituted various policies concerning foreign peoples. During the first part of the 20th century up until the proclamation of the People's Republic of China in 1949, the Republic's government was oriented towards racial assimilation with a strong emphasis on nationalism. They primarily promoted the concept of "national unity" and called for minorities to renounce their national identities for the good of all citizens. After 1950, there were some changes introduced in minority policies. All the peoples of the PRC became equal and gained the right to autonomy. The authorities carried out this policy of integration up until the Cultural Revolution. During the Great Cultural Revolution, the question of ethnicity was reduced to a class struggle issue. This led to a switch to the assimilation policy. At the end of the Cultural Revolution, the ideology of progress was placed at the forefront in 1978. In 1980, the authorities re-examined the minority issue and started carrying out preferential minority policies. Now it seems that the political leadership has managed to curb the minorities' separatist aspirations through preferential policies, leading to an accelerated process of national integration that still partially retains its assimilative nature.

Keywords: China, minorities in China, minority policy, Chinese nationalism.

KAZALO

1 UVOD	8
1.1 Cilji in namen	8
1.2 Hipoteza	9
1.3 Metodologija	9
2 OPREDELITEV OSNOVNIH POJMOV	10
2.1 NAROD / NARODNOST (民族 minzu) in NARODNA MANJŠINA (少数民族 shaoshu minzu).....	10
2.2 ASIMILACIJA	13
2.3 INTEGRACIJA	13
3 DINASTIČNA KITAJSKA IN NJENI ODNOSI S TUJIMI LJUDSTVI DO XX. SOLETJA	14
3.1 Današnja uradna kitajska zgodovina in legitimacija kitajske enotnosti	14
3.2 Odnos zgodnjih kitajskih civilizacij do tujih ljudstev	16
3.3 Nadvlada tujih ljudstev in njihov doprinos k kitajski kulturi	17
3.4 Politika dinastične Kitajske do različnih tujih ljudstev	18
3.4.1 Poljedeljska ljudstva južnih in jugozahodnih teritorijev	18
3.4.2 Mongoli, Mandžuri in Tibetanci	19
3.4.3 Muslimanske narodne manjšine Xinjianga	22
3.4.5 Priseljenska ljudstva	23
4 MANJŠINSKA POLITIKA NA KITAJSKEM V XX. STOLETJU	28
4.1. V obdobju po padcu dinastije Qing ter pred ustanovitvijo LR Kitajske leta 1949	28
4.2. Obdobje od ustanovitve LR Kitajske do Kulturne revolucije (1949-1966)	37
4.2.1. Kitajska Komunistična Partija (KKP) in narodne manjšine pred letom 1949.....	37
4.2.2. Manjšinska politika LR Kitajske v obdobju 1949-1966.....	38
4.3. Obdobje Velike kulturne revolucije (1966-1976).....	45
4.4. Narodnomanjšinska politika v obdobju 1976 – 1989.....	51
4.4.1. Obuditev narodnomanjšinske problematike	51
4.4.2. Poskusi odcepitve v poznih osemdesetih letih dvajsetega stoletja – 'tibetansko vprašanje' in oživitev kitajskega nacionalizma.....	57

4.5. Manjšinska politika v letih od 1989 do preloma tisočletja.....	59
4.5.1. Osnovne značilnosti manjšinske politike od leta 1989 do preloma tisočletja	59
4.5.2. Dimenzije manjšinske prednostne politike (优惠政策 youhui zhengce).....	64
4.5.3. Problematika kršenja človekovih pravic v Tibetu ter zahteve Ujgurov po neodvisnosti	69
5 SKLEP	77
6 LITERATURA	78
7 OPOMBE	82
PRILOGE.....	85
PRILOGA A Geografska porazdelitev narodnih manjšin Kitajske	85
PRILOGA B Seznam narodnih manjšin Kitajske in njihovo kitajsko poimenovanje.....	86
PRILOGA C Populacija narodnih 56 skupin Kitajske (popis prebivalstva l.2000)	87

1 UVOD

Konflikti med manjšinsko ter večinsko populacijo so stalnica v vseh večetničnih državah in so hkrati povod za ponovno oživitev študij na področju narodnostne problematike. Narodne manjšine in njihova inherentna konfliktna narava so pomemben družbeni element, saj so skozi tok časa ustvarjale svojo zgodovino, hkrati pa so bile venomer udeležene tudi pri krojenju zgodovine velikih narodov. Narodne manjšine pa so vseskozi tudi žrtve interesov velikih narodov – ti jih v času družbeno-politične krize izkoriščajo bodisi v ali proti koristi države.

Narodne manjšine LR Kitajske po popisu iz leta 2000 predstavljajo 8,41 odstotka celotne kitajske populacije, kar v konkretnem številu znesse 106.43 milijona prebivalcev (Wang 2004, 10). Skupaj je na Kitajskem identificiranih 56 narodnih skupin, 55 narodnih manjšin ter večinska Han narodna skupina. Za državo kontinentalnih razsežnosti, kakršna je Kitajska, je ključnega pomena ohranjanje narodne enotnosti ter močno centralizirane vlade. Slednje zlasti v sodobnem času za kitajsko vodstvo predstavlja precejšen izziv – zlasti v primeru odcepitvenih gibanj v Tibetu in Xinjiangu.

Zapis kitajskih imen je v skladu z uradnim kitajskim pinyin sistemom transkribiranja kitajskih pismenk. Zaradi boljše preglednosti sem seznam kitajskih narodnih manjšin in njihovo kitajsko poimenovanje umestila na konec diplomskega dela, skupaj z zemljevidom, ki ponazarja geografsko razpršenost kitajskih narodnih manjšin ter seznamom populacije posameznih narodnih manjšin.

1.1 Cilji in namen

Cilji pričujočega dela so:

- Raziskati v kolikšni meri je bila manjšinska politika, ki jo je kitajsko vodstvo vodilo tekom 20. stoletja, usmerjena v rasno asimilacijo oziroma integracijo in s tem raziskati vprašanje ohranjanja svoje identitete in suverenosti kitajskega manjšinskega prebivalstva tekom 20. Stoletja.
- Prikazati proces vpeljevanja in izvajanja afirmativne akcije, torej vpeljevanje prednostne manjšinske politike po letu 2000.

- Potrditi ali zavreči hipotezo.

Namen pričujočega diplomskega dela je, analiza manjšinske politike na Kitajskem, tekom dvajsetega stoletja, ki jo je izvajalo kitajsko vodstvo v obdobju od padca zadnje dinastije leta 1911 in kasnejše ustanovitve LR Kitajske leta 1949, preko Kulturne revolucije ter vse do sodobne LR Kitajske, ko je na pohodu globalizacija.

1.2 Hipoteza

Avtorica želi prikazati različna izhodišča kitajskega političnega vodstva na področju manjšinske politike v danih časovnih obdobjih in za ponazoritev tovrstnih sprememb navaja tudi nekatere specifične primere sprememb znotraj konkretno obstoječih narodnih manjšin na Kitajskem.

Pri tem se postavlja vprašanje v kolikšni meri gre pri manjšinski politiki, ki jo je izvajalo kitajsko vodstvo v 20. stoletju, za proces asimilacije oziroma integracije. To vprašanje je zanimivo predvsem zaradi neomajnega stališča kitajskega državnega vodstva (tako republikanske, kot komunistične vlade), ki dosledno zagovarja politiko narodne enotnosti – manjšinska politika, ki se je izvajala v danih obdobjih, je torej dober pokazatelj stopnje tolerance državnega vodstva, ta pa je odvisna od mnogih družbeno-političnih faktorjev. V ta namen bo raziskava pričujočega dela temeljila na sledeči hipotezi:

Pri manjšinski politiki, ki jo je tekom dvajsetega stoletja izvajalo kitajsko vodstvo je šlo tako za proces asimilacije kot tudi za proces integracije narodnomajšinskega prebivalstva.

1.3 Metodologija

V pričujočem delu avtorica uporablja naslednje raziskovalne metode in tehnike:

- Analiza primarnih virov: Z namenom, da bi avtorica ugotovila kakšni so z zakonom predpisani temelji za polje preučevanje pričujočega dela, torej pravno-formalna podlaga in zapis pravic manjšinskega prebivalstva na Kitajskem, je analizirala naslednje primarne dokumente: ustavo Republike Kitajske v različnih obdobjih 20. Stoletja in Zakon o regionalni avtonomiji narodnih manjšin Ljudske republike Kitajske.

- Analiza sekundarnih virov: z analizo že obstoječih podatkov in literature je avtorica lahko povezovala in raziskovala postavljeno raziskovalno vprašanje. V pričujočem delu je analizirala naslednje sekundarne vire: knjige, strokovne članke, raziskave, internetne in druge vire.
- Zgodovinska analiza: s to metodo raziskovanja je avtorica diplomskega dela analizirala razvoj politične države kitajske oblasti do manjšinskega prebivalstva tekom 20. stoletja.
- Opisna metoda: s to metodo je avtorica pričujočega dela opisovala dejstva in urejala podatke pridobljene iz primarnih in sekundarnih virov in z zgodovinsko analizo.

2 OPREDELITEV OSNOVNIH POJMOV

Znotraj diskurza o etničnih manjšinah ter stopnji njihove asimilacije oziroma integracije je potrebno najprej razjasniti omenjene pojme ter jih umestiti v konkreten kontekst, t.j. specificirati domet teh pojmov.

2.1 NAROD / NARODNOST (民族 *minzu*) in NARODNA MANJŠINA (少数民族 *shaoshu minzu*)

Termin *minzu* v kitajščini zaobjema več pojmov: pojem *naroda*, pojem *narodnosti* in splošni pojem *ljudstva*, kar povzroča probleme pri definiranju. Šele od leta 1980 dalje so se družbeni sociologi pričeli z reševanjem te definicijske problematike. Od leta 1949 dalje so se kitajski strokovnjaki pri definiranju narodnosti sklicevali na Stalinovo definicijo naroda/narodnosti, ki jo navaja v svoji monografiji *Marxism and the National Question* iz leta 1914 in ki pravi:

Narod je zgodovinsko nastala stalna skupnost ljudi, ki nastane na podlagi skupnega jezika, skupnega ozemlja, skupnega gospodarskega življenja in značilnega razmišljanja, ki se kaže v skupni kulturi. (Heberer 1989, 30)

V Sovjetski zvezi se je že v zgodnjih šestdesetih rodila debata o ustreznosti Stalinove definicije naroda v sodobni realnosti, na Kitajskem je do tovrstne debate prišlo šele po letu 1980. Večina strokovnjakov se je strinjala o njeni neustreznosti, kar so podprli z argumentom, da definicija izvira iz evropske stvarnosti in se specifično navezuje na evropsko kapitalistično ozadje. Istočasno se je razvila debata o tem kako prilagoditi to definicijo za specifičen kitajski kontekst. Obstaja več razlogov, zakaj Stalinove definicije ni moč aplicirati v kitajski kontekst: prvi je neobstoj skupnega jezika, saj že znotraj ene narodne manjšine lahko sočasno obstajajo različni jeziki (npr. manjšini Yugur in Jingpo). Prav tako je sporna zahteva po skupnem teritoriju, saj so nekatere kitajske narodne manjšine geografsko razpršene (npr. manjšina Hui, Mongoli, Mandžuri). Kar se tiče skupne kulture je pogost pojav vpliva populacijsko številčnejših narodnih manjšin na manj številčne; v širšem kontekstu pa je kultura Han ljudstva vplivala na vsa ostala ljudstva. Problematiko absurdnosti apliciranja Stalinove definicije v kitajsko stvarnost kitajski izobraženci rešijo z vpeljavo dodatne dimenzije, namreč konceptom *narodne zavesti*. Tako gre pri procesu identifikacije narodov za fuzijo metodologije na podlagi znanstvenih kategorij ter kategorije narodne zavesti (zavestne pripadnosti neki narodni skupini). Za primer vzemimo ljudstvo Miao, živeče na otoku Hainan na jugu Kitajske, ki iz znanstvenega stališča sicer pripada manjšini Yao, a jih oblasti zaradi upoštevanja njihove zavestne pripadnosti ljudstvu Miao kategorizirajo kot del slednjega (Heberer 1989, 31-4).

Začetki procesa identifikacije kitajskih narodnih manjšin segajo v petdeseta leta dvajsetega stoletja. Država je leta 1956 osnovala šestnajst 'preiskovalnih skupin' (调查组 *diaocha zu*), ki so na področjih narodnih manjšin preiskovali njihove značilnosti. V samem identifikacijskem procesu so naleteli na vrsto problemov, med drugim na problematiko klasificiranja Han Kitajcev, ki so v preteklosti emigrirali na manjšinska področja in se tekom časa skoraj popolnoma zlili z manjšinskim prebivalstvom in so tudi sami sebe smatrali kot del narodnomanjšinskega prebivalstva. V drugem primeru se je dogajalo, da so različne Han skupine emigrirale na ista manjšinska področja v različnih časovnih obdobjih. Tako je nastalo, da so tiste skupine, ki so emigrirale v zgodnejšem obdobju in so bile dlje časa odrezane od Han skupine, razlikovale od kasnejših skupin v jeziku, navadah in so bile celo kasneje diskriminirane. Potomcih teh zgodnejših skupin so zahtevali opredelitev svoje lastne narodne manjšine. Problematične so tudi geografsko razpršene narodne manjšine, ki so že stoletja v Han Kitajskih območjih – in kljub temu, da so te manjšine predvsem zaradi dominantne Han kulture ovrgele velik del svoje kulturne identitete, jih je Han prebivalstvo še vedno zatiralo in so zato živele v svojih skupnostih kot svoja narodna manjšina. Del naroda se je ločilo od ostalih in so emigrirali v druge predele države. Kljub temu, da so v večini obdržali jezik,

navade in zgodovinske legende prvotne narodne manjšine, so na novem področju, prevzeli nova imena pod katerimi so se tudi registrirali po letu 1949. Problematika kategoriziranja kitajskih narodnih manjšin je obsežna, saj je zgodovina Kitajske tesno prepletena z zgodovino sosednjih ljudstev (Heberer 1989, 34). Do leta 1979 je bilo, upoštevajoč Stalinovo definicijo narodnosti, identificiranih 55 narodnih manjšin (gl. priloga 1) - to število ostaja nespremenjeno še danes. V državnem registru je za vsakega državljan LR Kitajske navedena tudi njegova narodnost, ki je navedena tudi na vseh identifikacijskih dokumentih. Problematičen vse do danes ostaja še neidentificiran del prebivalstva – ta je leta 1990 znašal približno 750 tisoč posameznikov. V večini teh primerov določeno ljudstvo ni pripravljeno sprejeti narodnostnega statusa dodeljenega od državne preiskovalne ekipe (npr. ljudstvo Shuitian iz Yunnan, ki ga država kategorizira kot ljudstvo Yi). (Mackerras 1994, 142-3) Največja narodna skupina, ki ji kitajsko vodstvo ne želi priznati statusa narodne manjšine je ljudstvo Hakka, ki ga smatrajo za del narodne skupine Han (Mackerras 2003, 3).

V pričujočem delu je pojem *narod* uporabljen v smislu ljudstva, ki skupaj z drugimi ljudstvi sestavlja enega ali več političnih narodov, in ne v smislu prebivalci nacionalne države (nation-state).

Kitajsko vodstvo kot krovni pojem aplicira termin *Zhonghua minzu*, ki pomeni *kitajsko ljudstvo* (in so ga uporabljali že za časa Čankajškove vlade), torej pojem, ki zaobjema vse narode živeče znotraj LR Kitajske. Po letu 1980 je na Kitajskem prišlo do obuditve problematike narodnih manjšin, istočasno pa je prišlo tudi do fenomena poudarjanja obstoja enotnega kitajskega ljudstva. Starosta kitajskih sociologov, Fei Xiaotong, je leta 1985 nadgradil pojem enotnega Zhonghua naroda, ter ga definiriral kot 'narod, ki zaobjema vse ostale etnične identitete Kitajske' (Jenner 2001, 73). Zhonghua narod ima torej pluralistično unitarno strukturo – Fei priznava obstoj različnih etničnih identitet, a hkrati trdi, da so slednje sekundarnega pomena v odnosu do Zhonghua identitete. Iz zgodovinskega vidika (gl. poglavje 3) gre za fenomen fuzije etničnih identitet skozi tok zgodovine. (Jenner 2001, 74) Tako je tudi v Ustavi LR Kitajske v 52. členu zapisano:

中华人民共和国公民有维护国家统一和全国民族团结的义务。(Zhonghua renmin gongeguoguo xianfa) (*Dolžnost vseh državljanov LR Kitajske je, zaščititi enotnost države ter enotnost vseh narodov LR Kitajske.; prevod avtorice pričujočega dela*)

2.2 ASIMILACIJA

(同化 *tonghua*; 同 *tong* = enak, 化 *hua* = pripona -izacija)

V kontekstu narodnih manjšin pojem *asimilacija* pomeni pojav, ko pripadniki določene narodne manjšine prevzamejo lastnosti dominantne narodne skupine in zanemarijo svojo osnovno identiteto ter na ta način postanejo kulturno nerazpoznavni od posameznikov dominantne narodne skupine. Termin asimilacija ima občutno negativen prizvok, saj gre v večini primerov za prisilno asimilacijo (Mackerras 1994, 7).

2.3 INTEGRACIJA

(一体化 *yitihua*; 一体 = neločljiva celota, 化 = pripona -izacija)

V kontekstu narodnih manjšin je integracija, kot jo definira June Dreyer:

Proces, v sklopu katerega so etnične skupine usmerile svojo pripadnost, pričakovanja in politične dejavnosti proti novemu središču (Mackerras 1994, 9).

Integracija torej pomeni enotnost različnih ljudstev, znotraj katere vsako od ljudstev ohranja svojo identiteto na način, ki je popolnoma skladen z njegovo pripravljenostjo sodelovanja v družbenem sistemu. Pri integraciji gre za dolgotrajen proces interakcije, njena stopnja pa se spreminja tekom notranje preobrazbe družbenih in političnih inštitucij, gospodarstva itd. Stopnja integracije se torej meri po stopnji medsebojnega dopolnjevanja posameznih družbenih entitet in sama po sebi ni nepreklicna – čisto možno je, da se narodne manjšine, ki so bile v preteklosti pripravljene sodelovati v njenem procesu, tekom časa do integracije razvijejo odpor. V večini primerov je odpor do integracije znotraj narodnih manjšin vedno prisoten, vprašanje je le kdaj se dovolj okrepi in manifestira v konkretnih dejanjih. (Mackerras 1994, 7).

3 DINASTIČNA KITAJSKA IN NJENI ODNOSI S TUJIMI LJUDSTVI DO XX. SOLETJA

Z namenom, da si lahko bolje predstavljamo položaj manjšinskega prebivalstva na Kitajskem v 20. stoletju si moramo na kratko pogledati tok dogodkov pred 20. stoletjem, torej v obdobju dinastične Kitajske.

Kajti Kitajska se je skozi dolga stoletja svoje zgodovine izkazala kot svojevrstna ter izjemno dobro strukturirana politična celota. Z vdorom tujih sil in klavnim razpletom Opijskih vojn (1839-42; 1856-60) je Kitajska stopila v podrejen mednarodni položaj in na preizkušnji je bila celo dolga stoletja neomajna narodna zavest. Tekom svoje bogate zgodovine je Kitajska vseskozi stopala v stik z obmejnimi narodi in z njimi sklepala zaveznitva ter tributarne odnose. Kitajska je svoj višek moči dosegla v dinastijah Han 汉(206 pr.n.š.- 220 n.š.) in Tang 唐 (618 - 907 n.š.), ko je postala svetovna država v pravem pomenu besede. Nastopala je kot država kontinentalnih razsežnosti, njena razvitost ter potencial sta na cesarskem dvoru krepila občutek moči, ki se je tekom stoletij razvila v absolutno vero v kitajsko superiornost. Že sam naziv države Zhongguo (v prevodu Osrednje cesarstvo) nazorno ponazori občutek večvrednosti. Ko je danes govora o kitajskem večvrednostnem kompleksu je v uporabi izraz 'Han nacionalizem' (汉族主义 *Hanzu zhuyi*). Han narodna skupina predstavlja 91,5 procentov celotnega kitajskega prebivalstva (Wang 2004, 10). V očeh kitajske uradne zgodovine je slednja tudi glavni nosilec kitajske civilizacije. Ostala manjša obmejna ljudstva, ki so se tekom časa priključevala kitajskemu cesarstvu, so se tako ves čas zgledovala po razvitejši sosedih.

3.1 Današnja uradna kitajska zgodovina in legitimacija kitajske enotnosti

Uradna kitajska zgodovina uči, da so bili kitajski zavojevalci pacifisti, saj so v nova osvajanja odšli z idejnim konceptom superiornega kitajskega cesarstva, ki 'barbarskim' ljudstvom na ta način ponuja možnost integracije v večjo in razvitejšo državo; zavojevana ljudstva so bila lahko zgolj hvaležna, da jih je Osrednje cesarstvo priključilo pod nadoblast svojega cesarja.

Tovrstne zgodovinske interpretacije lahko zasledimo v zgodovinskih kompilacijah dinastične Kitajske, njihov podton pa je še vedno prisoten v sodobnih učbenikih kitajske zgodovine. Vpadi tujih ljudstev na kitajsko ozemlje so označeni kot nepojmljiva agresija ter uničenje, medtem

ko so kitajske invazije na tuja območja prikazana kot 'blagodejna pri ustvarjanju državne enotnosti' (Heberer 1989, 20.) Kitajska invazija torej je nosila prizvok 'progresivnega', medtem ko so bili vpadi tujih ljudstev brez izjeme označeni za 'reakcionarne'. Tu gre največja zasluga konfucijanskim uradnikom, ki so zgodovinske dogodke beležili v luči konfucijanske morale (ravno konfucionizem je tisti segment s katerim so Kitajci ves čas upravičevali svojo superiornost). Koncept 'tujih barbarov' je bil na kitajskem dvoru tako zasidran, da so celo kraljeve odposlance evropskih držav nazivali z 'barbari' in se do njih vedli nespoštljivo.

V zadnjem času na Kitajskem na področju zgodovine največjo politično podporo uživajo teme, ki pripomorejo h krepitvi občutka nacionalnega ponosa. Tendencia sodobne kitajske zgodovine je prikazati kontinuiteto kitajske tradicije, hkrati pa želijo Kitajsko prikazati kot zibelko najstarejše civilizacije na svetu. Uradna kitajska zgodovina izhaja iz stališča, da zibelka kitajske civilizacije leži v območju osrednje kitajske nižine ob Rumeni reki (Saje 2002, 12). Na ta način politično vodstvo utrjuje koncepta enotne države ter nacionalne enotnosti. Zgodovinska dejstva pa razkrivajo drugačno zgodbo; tako drži, da:

Leta 1500 pr. n. št. ni bilo Kitajske in ni bilo Kitajcev. Na območju, kjer je zdaj Kitajska, je prebivalo veliko število plemen z različnimi kulturami. ... [N]e obstaja nek veliki človek, ki bi bil ustvaril prvo Kitajsko cesarstvo, to je nastalo kot rezultat dolgega, počasnega postopka asimilacije in integracije, ki je trajal stoletja. (Mackerras 1994, 21).

Zadnjih nekaj desetletij se je število arheoloških odkritij na kitajskih tleh močno povečalo, slednja pa ponujajo dokaze s katerimi je moč ovreči teorijo o enem središču ob Rumeni reki in potrjujejo domneve o večjih lokalnih kulturah, ter kasneje tudi civilizacijah. Tako je torej gledano iz zgodovinskega vidika moč trditi, da je Kitajska večetnična država že več tisočletij (konkretnije od prve združitve Kitajske pod dinastijo Qin leta 221 pr.n.š.). Slednje pa ne pomeni, da je tekom zgodovine šlo za kontinuirano enotno državno strukturo, saj so obdobja politične razdrobljenosti prinesla nova razmerja moči, znotraj katerih so tuja ljudstva igrala pomembno vlogo. Kakorkoli že pa imajo Han-Kitajci bistveno bogatejšo tradicijo podjarmljenja drugih ljudstev kot katerokoli ljudstvo, ki je v preteklih tisočletjih merilo moči s Kitajsko. Seveda ne gre zanikati prispevka drugih ljudstev v tradicionalno kitajsko družbo ter kulturo, čeprav je bilo to dejstvo v prejšnjih desetletjih v LR Kitajski večinoma spregledano. Pomembno vprašanje, ki je kamen spotike v debatah o narodnih manjšinah Kitajske, je vprašanje njihove pripadnosti kitajskemu ljudstvu kot celoti. Nekoč je bilo to

vprašanje nacionalni tabu, saj je postavljalo pod vprašaj t.i. nacionalno enotnost, ki je eden osnovnih konceptov Ustave LR Kitajske. V času anti-desničarske gonje sredi šestdesetih let prejšnjega stoletja so bila vsa dela, ki so obravnavala tematiko težavnega boja za preživetje v manjšinski populaciji LR Kitajske, prepovedana, njihovi avtorji pa proglašeni za kontrarevolucionarne. Država je sicer študije o življenju ter zgodovini narodnih manjšin podpirala, vendar zgolj v luči povečevanja harmonije odnosov med manjšinsko ter Han populacijo. V primeru, da je avtor omenil težnje po neodvisnosti narodnih manjšin, so jih ostro obsojali kot reakcionarne. Uradna zgodovinska podoba Kitajske tako nosi breme legitimiranja 'kitajske enotnosti' in mora v ta namen prikazati, da so bile narodne manjšine vseskozi del 'velike kitajske družine narodov' (Heberer 1989, 20).

3.2 Odnos zgodnjih kitajskih civilizacij do tujih ljudstev

Ker so bile zgodnje kitajske civilizacije tipične poljedelske družbe, njihova strah in sovražstvo do 'barbarov' izhajata še iz tega obdobja. Barbari so bila nomadska ljudstva iz severa ter severozahoda, ki so predstavljala grožnjo ustaljenim poljedelskim družbam in miroljubni poljedelci so pogosto padli v nemilost veliko bolj borbenih nomadov. Tudi Veliki kitajski zid je nastal iz potrebe po obrambi pred vpadi nomadov s severa ter severozahoda. V dinastiji Vzhodni Zhou 东周(770 – 256 pr.n.š.) so nomadska ljudstva poimenovali glede na njihovo geografsko lego: tako so ločevali med severnimi barbari 'Di' 狄, južnimi barbari 'Man' 蛮, barbari iz vzhoda 'Yi' 夷 ter barbari iz vzhoda 'Rong' 戎. Celó iz samih pismenk (če si ogledamo prvi dve pismenki) je razviden zaničevalen odnos dinastije Zhou do tujih ljudstev (*di* 狄 nosi kot radikal pismenko za psa, *man* 蛮 pa pismenko za mrčes). Tradicionalna Kitajska družba je bila vseskozi pretežno poljedelsko naravnana in vojaške osvajalne akcije so (razen izjemoma) znotraj tovrstne družbe igrale precej majhno vlogo. Tudi, ko je Kitajska širila meje svojega cesarstva s pomočjo vojske, je to počela iz enega razloga: osvojena obmejna območja so predstavljala tamponske cone med poljedelsko civilizacijo ter nomadsko nevarnostjo. Seveda pa ni moč zanikati dejstva, da je imela Kitajska že zelo zgodaj dobro razvit kmetijski sistem, ki ga je upeljala tudi v novo priključenih območjih in s tem prispevala k razvoju kmetijstva v do tedaj neobdelanih regijah (Mackerras 1994, 24; Heberer 1989, 18).

3.3 Nadvlada tujih ljudstev in njihov doprinos k kitajski kulturi

V svoji dolgi zgodovini se je Kitajska soočila tudi z nadvlado tujih ljudstev. V turbulentnem obdobju, ki je sledilo dinastiji Han so se na prizorišču pojavila nova središča politične moči. Tako je obdobje med tretjim in šestim stoletjem t.i. 'Obdobje petih barbarov in šestnajstih držav' (280-480 n.š.) zaznamovano z nadvlado tujih ljudstev. Eno izmed njih, Xianbei, je leta 386 n.š. ustanovilo trdno državo z imenom Severni Wei (Bei Wei 北魏). Pri vodenju države so posnemali kitajsko tradicijo in leta 439 n.š. združili celotno severno Kitajsko. Kulturna razvitost Osrednjega cesarstva je bila tako impozantna, da se je vodstvo ljudstva Xianbei odločilo za zavestno sinizacijo. Tako je prišlo do sinteze tradicionalnega kitajskega vladanja ter nomadskih ljudstev. Xianbei so močno podprli budizem (zaradi njegovih egalitarnih načel), ki je z njihovo pomočjo kasneje postal sestavni del kitajske tradicije Sicer pa so se ozemljaj, katerim so vladale različne kitajske dinastije, med seboj znatno razlikovali po svojem obsegu. Dinastiji Han in precej kasnejši Tang sta znani po svoji ekspanzivni politiki. Z bitko pri Talasu leta 751 pa se je za Kitajsko pričelo novo obdobje – obdobje zapiranja ter defenzivne politike. V dinastiji Ming (1368 – 1644) je Kitajska zopet osvojila nekaj prej izgubljenih ozemelj, vseskozi pa je svojo moč krepila tudi s pomočjo tributarnih odnosov z sosednjimi državami¹ (Heberer 1989, 17-18).

Dejstvo, da so se državne meje Kitajskega cesarstva tekom zgodovine vseskozi spreminjale, postavlja pod vprašaj postavitev državnih meja današnje LR Kitajske. Poleg tega je potrebno upoštevati tudi dejstvo, da so nekatere kitajske narodne manjšine v preteklosti ustvarile trdna kraljestva (e.g. kraljestvo Nanzhao 南诏国 na območju današnje province Yunnan, kateremu je vladalo ljudstvo Bai in nekaj drugih manjših ljudstev iz juga). LR Kitajska na to vprašanje odgovori s sledečimi besedami:

Glede meja – smo združena večnacionalna država, zato je zgodovina naše države skupna tvorba ljudi vseh narodnosti. Je zgodovina vsakega naroda posebej, ne glede na njihov pretekli položaj in okoliščine. Ne glede na njegovo pripadnost ozemlju, ki mu je vladala dinastija na osrednji ravnini, v vseh primerih gre za del kitajske zgodovine. Morda bi lahko rekli, da vse regije, kjer so različni narodi skozi zgodovino izvajali svoje dejavnosti, spadajo znotraj meja naše države v različnih obdobjih. ... [O]zemlja niso ostala enako zamejena skozi zgodovino, ampak so se spreminjala glede na čas. To bi moralo biti splošno načelo pri našem razumevanju zgodovinskih meja naše države. (Mackerras 1994, 22).

Odcepitev katere od narodnih manjšin in posledična nacionalna fragmentacija je zato za

kitajsko vodstvo nekaj nepojmljivega. Politično vodstvo torej problematiko državnih meja reši z argumentom, da je vse, kar se je v preteklosti dogajalo na območju današnje Kitajske, prav tako del kitajske zgodovine. V nadaljevanju sledi oris odnosov kitajske države s tujimi ljudstvi v preteklih stoletjih, ki je relevanten ravno zaradi specifičnega kitajskega dojetja pripadnosti določenih narodov pod okrilje LR Kitajske.

3.4 Politika dinastične Kitajske do različnih tujih ljudstev

Ker je Kitajska dežela ogromnih geografskih razsežnosti so vladarji dinastij vodili različno politiko do tujih ljudstev. Predvsem se je razlikovala stopnja suverenosti določenih ljudstev in odnos dvora do njih.

3.4.1 Poljedelska ljudstva južnih in jugozahodnih teritorijev

Politika, ki jo je dinastična Kitajska vodila do ljudstev na jugozahodnih ozemljih (Yunnan, Guizhou, Guangxi ter Sichuan) je bila dokaj zmerna: cesar je dopuščal, da so lokalni poglavarji obdržali politično moč nad svojim ljudstvom. Na oddaljena področja je poslal svoje odposlance, ki so bili zadolženi za pobiranje davkov. Cesarski dvor se je zavedal, da pustiti del oblasti v rokah lokalnih vladarjev lahko cesarstvu zgolj koristi, saj na ta način lahko učinkoviteje izkorišča svoja južna ozemlja. Sistem nevmešavanja ljudstva Han v način življenja ljudstev na jugu je bil koristen za obe strani. V dinastiji Ming je iz cesarskega dvora prišel dekret za vpeljavo sistema *gaitu guiliu* 改土归流, ki dobesedno pomeni 'spremeniti lokalno prebivalstvo ter se vrniti k toku' (Mackerras 1994, 25). 'Tok' v tem primeru predstavlja standardni kitajski birokratski sistem, torej je v prvi vrsti šlo za odstavitev lokalnih vladarjev ter imenovanje lokalnih uradnikov s strani cesarskega dvora; stopnja centralne oblasti se je na ta način povišala in lokalno prebivalstvo je utrpelo spremembe v načinu življenja. Dinastija Ming je obdobje ekstremne politike in velja za izjemen primer absolutizma v kitajski zgodovini. Vpeljali so nov sistem v vse prefektore in se je obdržal tudi v dinastiji Qing. Največje spremembe so bile gospodarske narave: z migracijo Han prebivalstva v te regije so slednji s seboj prinesli tudi naprednejše obdelovalne tehnike. Sočasna rast prebivalstva pa je zahtevala nove obdelovalne površine in na lokalni ravni je med manjšinskim prebivalstvom prišlo do siromašenja lastnega plemstva, saj so prodajali svojo zemljo Han veleposestnikom. Gre za fenomen namernega siromašenja lokalnih veljakov ter s tem zmanjšanja njihove politične moči. To

je tudi razlog za množično priključitev manjšinskega prebivalstva k upirajočim se kmečkim množicam za časa dinastije Qing. Tako se ljudstva Zhuang, Yao, Hui, Miao, Dong ter Yi vsa udeležila največjega kitajskega kmečkega upora, t.j. Vstaja Taipingov (1851-66).

Vse do danes so najštevilčnejše narodne manjšine hkrati tudi najbolj zatirane. Ljudstvo Miao je eno izmed najštevilčnejših etničnih manjšin na Kitajskem in drži se ga sloves ene najbolj upornih narodnih manjšin. Vpeljava sistema *gaitu guiliu* je za pripadnike Miao pomenila izgubo suverenosti, katero so v veliki meri uživali do tedaj. V petnajstem in šestnajstem stoletju so enega za drugim sprožali upore, ki pa so bili vsi krvavo zadušeni. V dinastiji Qing 清 (1644-1911) je sistem *gaitu guiliu* postal še bolj represiven in skrb cesarskega dvora za ne-Han prebivalstvo je bila vse bolj zanemarljiva. Posledica tega je bilo vedno bolj svobodno izvajanje oblasti lokalnih uradnikov (kar je bil sicer splošen pojav v dinastiji Qing) pogubno za lokalno prebivalstvo. Miao so se leta 1735 združili v velikem uporu a jih je začetnim uspehom navkljub premagala cesarska vojska. Sledili so drugi upori v katerih so sodelovala tudi druga ljudstva (e.g. Bouyei, Dong, Shui, Yi in Yao). Ključni razlog za poraze teh ljudstev je bila trdna pripadnost Miao veleposestnikov ter uradnikov kitajskemu dvoru. Na tem mestu je potrebno poudariti, da zgoraj omenjeni upori niso plod narodne zavesti manjšinskega prebivalstva, saj so bili poglavitni razlogi za upore ekonomske narave (Mackerras 1994, 24-28).

3.4.2 Mongoli, Mandžuri in Tibetanci

Mongoli ter Mandžuri sta edini dve ljudstvi, ki sta poleg ljudstva Han vladali celotnemu kitajskemu področju. Mongoli so v trinajstem stoletju uspeli podjarmiti več samostojnih kraljevin, ki so vladale območju današnjega Tibeta (država Xixia 西夏) ter današnje Kitajske (dinastija Jin 金 – pod vodstvom Džurdžev iz Mandžurije) ter kitajsko dinastijo Song 宋. Zavzeli so tudi kraljevino Dali 大理, ki je nasledila državo Nanzhao. Leta 1279 nastopi dinastija Yuan 元 (1279-1368) pod vodstvom Kublaj-kana, ki od dinastije Song s prevzemom dinastičnega pečata na legitimen način ustanovi novo dinastijo. Tako kot vsi ne-Hanski voditelji se je tudi Kublaj-kan oprl na tuje kulturno izročilo in poskušal zmanjšati pomen tradicionalne kitajske kulture. Kublaj-kan se je od Ujgurov, ki so bili takrat že visoko civilizirano ljudstvo, učil veččine upravljanja države. Muslimansko prebivalstvo je bilo v celoti oproščeno splošnih davkov ter uživalo privilegij lastne uprave, ki je bila skoncentrirana v vlogi šejka. Poleg tega je Kublaj uvedel družbeno hierarhijo, ki se je delila na štiri

stopnje – Han Kitajci so bili šele na tretjem mestu. Poostril je tudi nadzor nad uradniki ter v tradicionalni sistem vladanja vključil mongolske vrednote.

Mongoli so s pomočjo budistične vere sklenili zavezništvo s Tibetom in tako so tibetanski Lame dobili versko in politično oblast, v zameno pa je Lama Kublaja zasul z verskimi častmi, ki so podkrepile mongolski mit o vesoljnem vladarju. Tako je tibetanski verski vodja postal tudi politični vodja Tibeta, Kublaj pa mu je dodelil tudi mesto posebnega visokega uradnika za budistično vero v osrednji vladi. V stoletjih, ki so sledila je mongolsko prebivalstvo množično sprejemalo tibetanski budistični nauk, kar je v Mongoliji razvidno še danes (Mackerras 1994, 28-29).

S padcem mongolske dinastije Yuan je z neokonfucijanstvom navdahnjeni vodja upornikov, Zhu Yuanzhang 朱元璋, vrnil oblast v roke Han Kitajcev. Začasno so sicer izgubili nadzor nad južno provinco Yunnan, a so tudi tam kmalu zopet obnovili oblast. Drugače pa je bilo s Tibetom. Po padcu dinastije Yuan je slednji pridobil na avtonomiji in do Kitajske vodil zelo ohlapno politiko. Tibetanski Lame so želeli zopet vzpostaviti neodvisno kraljestvo, a so neprestani notranji boji med verskimi sektami to onemogočali (boj med sekto Rumenih kap ter sekto Rdečih kap; danes na Tibetu vlada sekta Rumenih kap). Cesar dinastije Ming je to izkoristil v svoj prid in vabil pripadnike obeh sekt na cesarski dvor ter jih bogato nagrajeval.

Tudi Mongoli niso povsem izgubili svoje moči, ohranili so namreč oblast nad zahodno Azijo. Tam se je leta 1369, leto dni po ustanovitvi dinastije Ming, na prestol povzpел cesar Timur (na Zahodu znan pod imenom Tamerlane), ki je s svojo mogočno vojsko prerešetal celotno srednjo Azijo ter vdrl v Indijo in imel namen osvojiti Kitajsko. Zaradi nenehnih vdorov mongolske vojske so obnovili Veliki kitajski zid in povečali obseg obmejne vojske (kar je sčasoma načelo tudi državni proračun). Mongoli so s Kitajsko vzpostavili tributarni odnos, kar jim je omogočalo dostop do prestižnih izdelkov kitajske obrti. Proti koncu dinastije Ming, ko je slednja vidno izgubljala moč, so odnosi med Mongoli ter 'Osrednjim cesarstvom' postajali vse bolj koncesijske narave – Kitajska je s svojimi darovi dejansko kupovala mir (Mackerras 1994, 31).

Drugo od ljudstev, ki so kot ne-Han predstavniki vladali kitajski dinastiji, so bili Mandžuri. Leta 1644 ustanovljena dinastija Qing je vladala vse do leta 1911, ko je dinastična Kitajska uzrla svoj konec. Medtem, ko so se Mongoli zavedali pomena nevarnosti prekomerne sinizacije, so Mandžuri zavestno sprejemali kitajske navade, kar je sčasoma privedlo do skoraj popolnega zlitja med Han in mandžurskim prebivalstvom. Mandžurska vlada je sicer na začetku prepovedala migracijo Han prebivalstva v področja današnjih provinc Heilongjiang ter Jilin, vendar to ni ustavilo migracijskega vala. Priseljenci so s seboj prinesli jezik ter pisavo in kmalu je večina

tamkajšnjih Mandžurov že uporabljala kitajski jezik. Ena večjih ironij kitajske zgodovine je zagotovo dejstvo, da je Mandžurska nadvlada Kitajske povzročila Han nadvlado na področju Mandžurije. Ena izmed pomembnejših administrativnih novitet v dinastiji Qing je bila uvedba organa *lifan yuan* 理藩院² leta 1638, ki v prevodu pomeni 'Urad za zadeve manjšinskih narodov' oziroma 'Urad za kontrolo barbarov' (Mackerras 1994, 31). Osnovna naloga tega urada je bilo urejanje odnosov med Mandžuri ter njihovimi zavezniki Mongoli (Mandžuri so Mongole namreč rekrutirali v svojo vojsko ter birokratski sistem). Kasneje, po nastopu dinastije Qing, so urad ohranili za urejanje in nadzor odnosov med dinastijo ter ljudstvi Srednje Azije, vključujoč Mongolijo, Tibet, Xinjiang ter Rusijo. Poleg 'Urada za zadeve manjšinskih narodov' je obstajalo tudi Ministrstvo za obrede (礼部 *libu*), ki je obstajalo že v dinastiji Ming v okviru sistema šestih ministrstev. Slednje je nadzorovalo kitajske odnose z državami na Vzhodu, Jugu ter Jugovzhodu. Obravnavali so jih kot države s poljedelskim načinom proizvodnje ter visoko stopnjo konfucijanske zavesti. Dinastija Qing je osvojila tudi področje današnjega Xinjianga, kjer so premagali džungarske Mongole (Mongoli, ki so živeli na področju Džungarije) pod vodstvom mongolskega Galdana. Galdan je proti koncu sedemnajstega stoletja osvojil tudi južni del današnjega Xinjianga (Tarimska kotlina); ko je svojo nadvlado razširil tudi na področje severne Mongolije, so severno-mongolski kani za pomoč v boju proti Galdanovi vojski zaprosili kitajski dvor. Na ta način so izkazali tudi svojo pripadnost kitajskemu cesarju, ki je proti Galdanu nemudoma poslal vojaško odpravo. S porazom Galdana je kitajski cesar Kangxi nadvlado dinastije Qing razširil na področje kalkaških Mongolov (področje današnje Mongolije). Novo osvojeno ozemlje je postalo zanimivo tudi za Han prebivalstvo, zlasti zaradi trgovanja. Posledica trgovanja med Han ter mongolskimi veljaki je bila vedno večja koncentracija zemlje v rokah Han Kitajcev. Mongolsko plemstvo je namreč v zameno za luksuzne kitajske dobrine ponujalo svoje pašnike. To je povzročilo veliko nejevolje med od živinoreje odvisnim kmečkim prebivalstvom in proti Han trgovcem je vzkliko več lokalnih uporov. Lahko trdimo, da je nacionalna zavest pri uporih v Mongoliji igrala večjo vlogo kot pri uporih ljudstev iz juga (Mackerras 1994, 30-34).

V prvi polovici osemnajstega stoletja je Tibet postal kitajski protektorat, kar je pomenilo precej večjo stopnjo nadzora kitajskega cesarskega dvora. Cesar Kangxi 康熙 si je prizadeval izvajati pokroviteljstvo nad Tibetom brez njegove dejanske vojaške zasedbe, vendar, ko so premagani džungurski Mongoli pod Galdanovim vodstvom napadli Tibet in opustošili Lhaso, je bil Kangxi leta 1720 primoran tja odposlati vojaško odpravo, ki je pregnala džungurske Mongole.

Kasneje je Kangxijev naslednik, cesar Yongzheng 雍正, iz Tibeta umaknil kitajske vojaške enote. Ko je leta 1727 na Tibetu prišlo do državljanske vojne je to pomenilo vrnitev kitajske vojske na tibetansko planoto. V nemirih je bil ubit cesarjev predstavnik in to je povzročilo popolno prestrukturiranje birokratskega sistema na Tibetu. Leta 1751 je nov sistem dobil svojo končno obliko in se kot tak obdržal vse do leta 1912. Sistem se je imenoval *bka'-blon* in je obsegal Tibetanski vladni svet (sestavljeno iz štirih tibetanskih uradnikov), ki je deloval pod nadzorom ljudstva ter cesarske vojske. Na ta način je Tibet postal trdno vključen v kitajsko cesarstvo. V primerjavi z drugimi regijami je bil Tibet, tudi zaradi svoje geografske nedostopnosti, podvržen občutno manjši stopnji sinizacije ter kontrole kitajske vlade, saj je obdržal lastno vlado (Tibetanski vladni svet). Proti koncu osemnajstega stoletja so Britanci začeli kazati svoje interese v Tibetu. V Tibet so s prošnjami po vzpostavitvi trgovskih vezi preko Indije in Nepala pošiljali svoje odposlance. Vlada Qing se je zbal britanskih skritih namenov, da bi na ta način Tibet priključila Indiji (takrat v rokah Britanske vzhodno indijske družbe) in leta 1890 sta obe sili podpisali sporazum, ki je določal mejo med obema regijama (Mackerras 1994, 34-35).

3.4.3 Muslimanske narodne manjšine Xinjianga

Dinastija Qing je v petdesetih letih sedemnajstega stoletja osvojila ozemlja Srednje Azije, področje Ujgurov ter drugih muslimanskih ljudstev. Kot je bilo značilno za odnos kitajskega cesarstva do osvojenih obmejnih teritorijev, je osrednja vlada tja poslala svojega guvernerja, ki je bil zadolžen za urejevanje odnosov s Pekingom, medtem ko je lokalna oblast ostala v rokah lokalnih vladarjev. Leta 1779 je dinastija Qing pričela izvajati ukrepe za gospodarski napredek te regije. Napredku in prispevkom navkljub pa so Ujguri na kitajsko zasedbo gledali kot na napad na njihov tradicionalni način življenja in niso verjeli v legitimnost kitajske nadvlade, kar je v devetnajstem stoletju rezultiralo v številnih uporih. Zgovorno je že dejstvo, da so bile zahodne regije, ki so jih naseljevali muslimani, označene kot najbolj uporniške regije cesarstva. V devetnajstem stoletju so se širom cesarstva upori kar vrstili; najznamenitejši, skoraj dvajset let trajajoči upor (1860-1878) muslimanskega prebivalstva pod vodstvom Yakuba Bega je dodobra pretresel takrat že izčrpano dinastijo Qing. Yakub Beg se je leta 1867 proglasil za emirja Kašgarije. Upor je zatrla kitajska vojska, ki je z dovoljenjem cesarja ter finančno pomočjo Šanghajskega Bančnega Združenja že uspešno utišala uporne glasove muslimanov v provincah Gansu in Shaanxi. Leta 1877 je Yakub Beg, ko je bil dokončno poražen, naredil samomor.

Kmalu po zasedbi t.i. 'muslimanskih regij' se je kitajski cesar odločil za aktivnejšo politiko

vključevanja regije v cesarstvo. Bil je mecen mnogim učenjakom, ki so odšli na raziskovalne ekspedicije v nove teritorije. Tovrstne študije so se imenovalе 'obmejne študije'. Že leta 1776 je cesar na pobudo enega izmed raziskovalcev izdal cesarski dekret, ki je vsem prebivalcem kitajskega cesarstva, ki emigrirajo v novo osvojeno ozemlje, dodelil pravico do denarne podpore. Sicer pa je, vse do upora Yakuba Bega, cesarski dvor do muslimanskih teritorijev vodil precej ohlapno politiko. Po zmagi nad Begom je kitajski cesar leta 1884 uradno priznal novo provinco z imenom Xinjiang (ime v kitajščini dobesedno pomeni 'nova meja'), ki je v tistem obdobju precej prosperirala. V devetnajstem stoletju, ko se je osrednja vlada ukvarjala z reševanjem Opijskih vojn, Vstaje Taipingov ter Sino-japonske vojne (1894-95), Peking ni bil pozoren na dogajanja v obmejnih območjih, zato je Xinjiang v tistem obdobju užival veliko mero avtonomije. Glede na celotno družbeno-politično podobo tedanje Kitajske, so bile razmere v Xinjangu dokaj stabilne narave. Lokalna zavest je bila v Xinjangu že ob njegovi proglasitvi za provinco dokaj visoka. V devetnajstem stoletju je šlo v večji meri za lokalno kot za narodno zavest, ne gre pa pozabiti na skupno veroizpoved. Navsezadnje je Xinjiang provinca, ki je pred tem tvorila tri različne geografske entitete – torej, Tarimska kotlina, Džungurija ter ozemlja vzhodno od Turfana. Od teh je bila le slednja v preteklosti izpostavljena kitajski nadvladi in je vse od dinastije Ming ostala lojalna kitajskemu cesarju. Tarimska kotlina je bila še pred ustanovitvijo province žarišče nenehnih muslimanskih vstaj. Območja na severu (Džungurija), ki so vključevala tudi dolino reke Ili, so bila že sama po sebi razdvojena. Po pregonu džungarskih Mongolov so regijo naselili priseljenci, v največji meri je šlo za pripadnike ljudstva Hui ter Ujgure iz Tarimske kotline, kasneje pa so tja emigrirali tudi pripadniki Kazakov (Mackerras 1994, 35-39).

3.4.5 Priseljenska ljudstva

V tem primeru gre za kitajske narodne manjšine, katerih predniki so v preteklosti emigrirali iz ozemlja, ki tedaj ni pripadalo kitajskemu cesarstvu, na ozemlje le-tega. Med slednjimi glede na njihov vpliv ter populacijo izstopajo priseljenci iz Koreje, Kazaki ter ljudstvo Hui. Najštevilčnejša med njimi je narodna manjšina Hui. Hui so potomci muslimanskih priseljencev še iz časa pred ustanovitvijo mongolske dinastije Yuan. Ko so Mongoli zasedli obsežna območja na Zahodu, kjer je živelo pretežno muslimansko prebivalstvo, so na kitajsko ozemlje pričeli naseljevati prebivalstvo iz novo osvojenih regij. Ti so bili, tako kot Han prebivalstvo, žrtev mongolske okupacije, vendar so jim Mongoli vseeno zaupali bolj kot Han Kitajcem. Novi muslimanski priseljenci so zato pogosto nastopali državne službe, kar je v Han populaciji sprožilo sovražna

čustva. Muslimanskim priseljencem so Mongoli prav tako dodeljevati zemljo v oddaljenih južnih teritorijih (Yunnan). Največja koncentracija Hui prebivalstva pa je bila, kot je še dandanes, v provincah Gansu, Shaanxi ter Qinghai, čeprav Hui velja za geografsko najmanj skoncentrirano narodno manjšino Kitajske. V dinastiji Yuan se je vseh ne-Han priseljencev iz Zahodne ter Osrednje Azije prijelo ime 'Huihui', s katerim so v dinastiji Ming začeli nazivati tudi sami sebe. Sami sebe so tedaj že dojemali kot del kitajskega prebivalstva, privzeli so kitajski jezik in pisavo ter se dobro integrirali v kitajsko družbo. Lahko trdimo, da so že za časa dinastije Ming predstavljali narodno manjšino, saj jih tudi Han-Kitajci niso več dojemali kot priseljence. Vse do danes so obdržali svojo veroizpoved ter nekatere specifične fenomene povezano z njo (obrezovanje ter prepoved uživanja svinjskega mesa). Arabski jezik danes uporabljajo zgolj v sakralne namene, torej pri izvajanju verskih obredov.

Uspešni integraciji navkljub pa je medsebojni prezir Hui in Han prebivalstva mogoče občutiti še danes. Namreč, za Han Kitajce je bilo dejstvo, da so za časa dinastije Yuan tuji muslimanski priseljenci zasedali visoke državne položaje, izredno žaljivo, saj je še vedno šlo za državo, v kateri je bilo Han prebivalstvo najštevilčnejše. Po drugi strani pa je bil v Hui priseljencih močno prisoten občutek superiornosti nad Han prebivalstvom, saj so nanje gledali kot na nevedne heretike. Prvi upori Hui prebivalstva segajo, tako kot večina uporov tujih ljudstev, v sedemnajsto stoletje. Ob ustanovitvi dinastije Qing je prišlo do obsežnega upora prebivalstva Hui, ki se je zavzemalo za restavracijo dinastije Ming. Za dinastijo Qing najudarnejša vstaja prebivalstva Hui sega v obdobje 1862-77, ki je zajela obsežno območje provinc Gansu, Shaanxi ter področje današnje Avtonomne pokrajine Ningxia. Qing je tja poslala cesarske vojaške enote in v procesu zatiranja upora je prišlo do pokola tako Hui kot Han prebivalstva v mestu Xi'an, prestolnici Shaanxija. Stoletja trajajoče medsebojno zaničevanje pa ni ustavilo trgovskega sodelovanja med obema ljudstvom. Sicer so pripadniki Hui naroda zaradi svojih trgovskih sposobnosti veliko pripomogli h gospodarskemu razvoju Kitajske (Mackerras 1994, 39-41).

Drugo priseljsko ljudstvo muslimanske veroizpovedi so Kazaki. Kazaki so po izvoru pastirsko ljudstvo, ki je naseljevalo območja Džungarije. V stik s Kitajsko so prvič prišli, ko je Qing dinastija zavzela Džungarijo in zatrla vzpon džungarskih Mongolov in so brez zadržkov sprejeli mandžursko oblast. Kazaki so želeli naseliti prazne džungarske pašnike, vendar je imelo vodstvo Qing v Džungarijo namen naseliti poljedelska, in ne nomadskih ljudstev. Kazaki so naposled v veliki meri emigrirali v Džungarijo oziroma v severni Xinjiang. To je bilo obdobje, ko so Rusi predstavljali grožnjo na kitajski zahodni meji, saj so začasno zasedli območja zahodne Džungarije (porečje reke Ili). Danes večina Kazakov naseljuje območje severnega Xinjianga, sicer pa velika večina Kazakov (več kot 80 %) živi v Kazahstanu.

Za tretje priseljensko ljudstvo štejejo emigranti iz korejskega polotoka. V Koreji je Kitajska našla dolgotrajnega zaveznika, saj je bila Koreja njena najvzornejša tributarna država. V trinajstem stoletju so Mongoli zavzeli Korejo, ki je, po padcu dinastije Yuan in proglasitvi dinastije Ming, zopet postala neodvisna država. Korejska dinastija Yi je sprejela vlogo kitajske tributarne države. Z vzponom mandžurske moči se je zgodil prvi migracijski val korejskega prebivalstva v obmejna območja (današnji provinci Jilin ter Heilongjiang). Eden izmed upornih korejskih vojaških vodij je zaprosil za mandžursko pomoč pri državnem udaru, a so slednji prišli na pomoč prepozno. Poraženi korejski general je s svojimi četami pobegnil v Mandžurijo. Mandžurska vlada je šele zatem v Korejo poslala obljubljeni pomoč, kar je bila zgolj strateška odločitev, saj niso želeli izgubiti podpore korejske dinastije Yi. Prišlo je do hitre zmage nad korejsko vojsko in državi sta sporazumno določili, da gre pri njunem medsebojnem odnosu za enega od tradicionalnih odnosov konfucijanske družbe, namreč, odnos med starejšim in mlajšim bratom. V prvih desetletjih po podpisnem sporazumu je bil migracijski val korejskega prebivalstva na kitajsko ozemlje dokaj šibak, prva večja migracija sega v drugo polovico devetnajstega stoletja, ko je Korejo pestila huda lakota. Mandžurska vlada jih je sprejela odprtih rok ter območje severno od meje s Korejo imenovala za 'posebno korejsko cono', s čimer se je dotok emigrantov še povečal (Mackerras 1994, 42-44).

Zadnja kitajska dinastija Qing je tako največjo pozornost namenila odnosu med mandžurskim in Han prebivalstvom; na drugem mestu so bila ljudstva, ki so naseljevala nedavno priključena ozemlja (Tibet, Mongolija in Xinjiang). Poljedelska ljudstva, ki so naseljevala ogromna območja na jugu ter jugozahodu Kitajske, so obravnavali zgolj kot 'južna poljedelska ljudstva' in v dinastiji Qing niso zbudila pretiranega zanimanja. Razlog za to gre pripisati geografski oddaljenosti med temi ljudstvi ter novopečenimi kitajskimi vladarji, Mandžuri. Po drugi strani ta ljudstva že sama po sebi niso predstavljala tako preteče nevarnosti kot npr. Ujguri ter ljudstvo Hui. Poleg tega se je dvor zavedal večstoletne asimilacije, kateri so bila ta ljudstva podvržena. Mandžuri so jih upoštevali zgolj v primeru, da se je katero od teh ljudstev pričelo upirati in je cesar moral tja poslati svoje čete. Razlika med upori ljudstev na jugu ter upori muslimanskih ljudstev na zahodu je v samem dojemanju teh uporov: cesarski dvor je namreč vse upore narodnih manjšin iz juga enačil s serijo kmečkih uporov, ki so pretresali tedaj že propadajočo dinastijo Qing. Tako je v primeru uporov ne-kitajskih ljudstev iz juga, v očeh uradne linije šlo za družbeno razredno problematiko, medtem ko bili upori muslimanskih ljudstev zaradi svoje religiozne distinkcije povezani z narodno zavestjo in odcepitvenimi težnjami.

Joseph Fletcher, priznani ameriški zgodovinar za Kitajsko ter Srednjo Azijo, ugotavlja, da je

bila koncentracija vstaj na področju province Xinjiang povezana z Islamom, saj:

Njihov svetovni nazor je izpodbijal same temelje cesarske ureditve: cesarjevo popolno avtoriteto. Cesar je lahko vladal kot zakoniti pokrovitelj cerkve lamaizma, čeprav sam ni bil njen pripadnik; v muslimanskem svetu kot nevernik ne bi nikoli dosegel takšnega položaja. (Mackerras 1994, 45).

Ker so Mandžuri sami predstavljali eno izmed narodnih manjšin na kitajskih tleh je Han prebivalstvo v tistem času najbolj prosperiralo, saj so jim manjšinska ljudstva na jugu bila še vedno zaupala bolj kot nepoznanemu severnemu ljudstvu. Mandžursko dosledno posnemanje tradicionalnega konfucijanskega sistema vrednot ter vsega kitajskega sta imela za mandžursko ljudstvo pogubne posledice, saj je njihovo skoraj popolno zlitje s prebivalstvom han pomenilo izgubo lastne identitete. V tem kontekstu je zanimivo tudi dejstvo, da je mandžurska nadvlada spodbudila obuditev han-nacionalizma, ki pa se ni več mogel legitimirati na podlagi kitajske superiorne kulture, saj so jo tuji zavojevalci vzorno posnemali. Tako se je rodila nova idejna tradicija, katero zaznamuje povezava med nacionalizmom ter družbeno kritiko. Konfucijanski učenjaki so težka gledali 'tuje barbare', ki so samovoljno vladali Kitajski, tako je bilo rojstvo novega nacionalističnega gibanja sprva zgolj rezultat njihovega užaljenega ponosa. Eden od vodij Taipinške vstaje je leta 1852 ljudstvo nagovoril s sledečimi besedami, ki nazorno ilustrirajo prezirljiv odnos ljudstva Han do Mandžurov:

Vse odkar so Mandžujci razširili svoj strup, ki jo je pahnil v kaos in zmešnjavo, Kitajska mirno in brez razburjenja prenaša njihova barbarska dejanja kljub prostranstvu njenih šestih harmonij in številnemu prebivalstvu njenih devetih regij. ... [K]itajska ima sicer kitajske ustanove, vendar so Mandžujci zdaj ustvarili demonska pravila in predpise, po katerih je za nas Kitajce beg iz njihove mreže nemogoč, hkrati pa ne moremo ničesar storiti z lastnimi rokami in nogami. (Jenner 2001, 65-6).

V začetku dvajsetega stoletja pa je nacionalistično gibanje doživelo razcvet in se razvilo v idejno gibanje, ki je bilo uperjeno proti isti tradiciji, katere plod je bilo tudi samo – tu gre seveda za Gibanje 4. maja³ (Rošker 2006, 42).

V devetnajstem stoletju je Kitajska utrdila svoje nacionalne meje in svojo oblast na nedavno priključenih teritorijih. Z izjemo t.i. Zunanje Mongolije (današnja Mongolija), so meje kitajske države od sredine osemnajstega stoletja in vse do danes niso bistveno spreminjale.

Leta 1903 je na Tibet prispela britanska misija, t.i. 'Misija generala Younghusbanda'.⁴ Kitajski dvor je zato v Lhaso poslal cesarjevega odposlanca, ki je stvari vzel v svoje roke in dotedanjega mandžurskega predstavnika obtožil korupcije, sam pa organiziral 'Osem uradov', preko katerih je izvajal modernizacijske ukrepe in sekulariziral tibetansko vlado. Njegov monopol je bil kratkotrajne narave, saj ga je, zaradi njegovega šovinističnega ter asimilativnega odnosa, tibetansko ljudstvo zasovražilo. Istočasno so podobno politiko izvajali na področju zahodne Tibetanske planote. Tu je cesarjev odposlanec imel proste roke pri izvajanju politike in je poskušal uvesti kitajski jezik ter tradicionalne tibetanske obrede nadomestiti s konfucijanskim obredjem. Tibetance ter njihovo kulturo je imenoval za zaostale ter barbarske. Sovraštvo tibetanskega ljudstva si je prislužil predvsem s spodkopavanjem avtoritete tibetanskih Lam, saj je omejil njihovo število ter obdavčil zemljo v lasti samostanov. V tem času je Trinajsti Dalai Lama prvič emigriral, najprej v Qinghai, nato v Mongolijo in celo v Peking, kjer je dobil jasno sporočilo kitajskega dvora, da je njegova oblast v Tibetu omejene narave, saj je uradno podrejen kitajski osrednji vladi. Dalai Lama se je po nekaj letih vrnil v Lhaso, vendar ga je prihod kitajske vojske v središče Tibeta leta 1910 zopet prisilil v emigracijo, tokrat v Indijo. V njegovi odsotnosti je kitajska vlada brez preprek lahko izvajala svojo oblast na Tibetu. Največji vpliv je mandžurska vlada imela na Tibetu v času, ko je njena dinastična moč že močno pešala (Mackerras 1994, 50-52).

V (Zunanji) Mongoliji se je situacija proti koncu devetnajstega stoletja močno zaostila. Nemiri so postajali vse pogostejši, upor mongolskih veljakov leta 1900 je podal jasno sliko nezadovoljstva mongolskega prebivalstva. Istega leta je pod vodstvom tibetanskega Lame ter ruskih priseljencev prišlo do nasilnih izgrediv večstotine ljudi, deset let kasneje pa je lokalno prebivalstvo do smrti kamenjalo osovražena predstavnika mandžurske vlade. Situacija se je iz leta v leto zaostrovala, dokler niso leta 1911 predstavniki mongolskega plemstva pomoči poiskali pri svoji severni sosedu, Rusiji. Tako je Mongolija prvega decembra istega leta razglasila samostojnost, istega dne pa je Khutuktu (najvišji teokratski vladar ter simbol mongolske identitete) izdal ukaz, da morajo vsi predstavniki Qing dinastije nemudoma zapustiti državo. Ker je bila dinastija Qing že v popolnem zatonu se je vdala zahtevam Khutuktuja.

Za razliko od Tibeta in Mongolije pa je Xinjiang že imel status province, zato si je kitajska vlada intenzivneje prizadevala za njegovo modernizacijo ter integracijo. Boksarska vstaja je prinesla potrebe po večji vojaški moči, zato je cesar po vsem cesarstvu ustanavljal vojaške akademije, ki so učile zahodnjaške vojaške strategije. Xinjiang je bil aktivno vključen v vsedrjavno kampanjo boja proti zasvojenosti z opijem, ki je bila vse od začetka devetnajstega stoletja resen

problem kitajske družbe. Kampanja sicer v Xinjiagu ni prinesla zelenega uspeha, prav tako je bila osrednja vlada neuspešna pri vpeljavi novega pravosodnega sistema v tej provinci (Mackerras 1994, 53).

4 MANJŠINSKA POLITIKA NA KITAJSKEM V XX. STOLETJU

4.1 V obdobju po padcu dinastije Qing ter pred ustanovitvijo LR Kitajske leta 1949

Leta 1911 je t.i. 'Buržoazna revolucija' dokončno porušila zadnjo cesarsko dinastijo Qing. Gre za nacionalistični krik, ki predstavlja plodna tla za rojstvo demokratične revolucije. Kitajski *oče naroda*, Sun Yatsen (oz. Sun Zhonghan 孙中山) je leta 1911 podprl državni udar, t.i. 'Wuchangško vstajo' (武昌起义 Wuchang qiyi), in tako je bila leta 1912 v Nanjingu ustanovljena Začasna vlada Republike Kitajske, katere predsednik je postal Sun Yatsen. Slednji je istega leta ustanovil nacionalistično stranko *Guomindang* 国民党.

Manjšinska politika v času Republike Kitajske je bila v osnovi usmerjena v ohranitev 'kitajske enotnosti', zato je identiteta posameznih narodnih manjšin v tem obdobju igrala precej nepomembno vlogo. Oblasti so narodnim manjšinam posvetile pozornost le v primeru nasprotovanj prej omenjenemu konceptu kitajske enotnosti, ko je do njih pričela voditi represivno politiko. Z proglačitvijo Začasne vlade Republike Kitajske je mogočen vojaški general Yuan Shikai 袁世凯 zasedel predsedniški stolček in izdal predsedniški dekret, v katerem naznanja, da so z ustanovitvijo Republike Kitajske pripadniki vseh petih ljudstev (torej, Mongoli, Tibetanci, islamski Turki, Manžurci ter Han-Kitajci) postali uradni državljani Republike Kitajske. Celotno območje, ki so ga naseljevale narodne manjšine je bilo bistveno večjega obsega kot območje naseljeno s Han prebivalstvom. Uradni naziv območij, katera je naseljevalo manjšinsko prebivalstvo, je bil *bianjiang* 边疆 (dobesedno: *obmejne regije*) in je vključeval območje severozahodne Mandžurije, Zunanja ter Notranje Mongolije, Xinjiang, Tibet ter Xikang. Yuan Shikai tedaj ni imel niti najmanjšega namena priznati Mongolije (kitajska Zunanja Mongolija) kot neodvisno državo. Leta 1921 pa je v Zunanji Mongoliji prišlo do mongolske revolucije ter njene okupacije iz strani Sovjetske zveze, kar je za Kitajsko pomenilo dokončno izgubo tega teritorija. Kar se tiče provinc na jugu in jugozahodu (Yunnan, Guizhou ter Guangxi), ki so dom mnogih narodnih manjšin, jih v

terminu bianjiang ni zajemal. Tudi nova vlada tem manjšinam ni dodelila statusa narodnih manjšin, saj so jih enako kot prej vlada dinastije Qing, smatrali za že asimilirane ali kulturno izumrle ter so jih naslavljali kot 'domorodska ljudstva'.

Na tem mestu se je potrebno na kratko ustaviti pri Sun Yatsenovih 'Treh ljudskih načelih'. Sun Yatsen je po zmagi nad Mandžuri osnoval nov koncept, ki je Kitajsko obravnaval kot Republiko Petih narodov. Nacionalistična stranka Guomindang pod vodstvom Sun Yatsena je v svojem manifestu pozvala k striktnemu izvajanju rasne asimilacije (中族同化 *zhongzu tonghua*). Njegova šovinistična politika se je pokazala že pred ustanovitvijo Republike Kitajske, v sloganu, ki je bil uperjen proti mandžurski nadvladi. Slogan se je glasil '*Izgnati Tartarske sužnje in oživeti Kitajsko*'. V teoretskem smislu je bil Sun Yatsen eden prvih politikov na Kitajskem, ki so razvijali koncept 'naroda'. Sun je prav tako izpostavil dvoumnost kitajskega termina *minzu*, ki pomeni tako narod v smislu države, kot tudi narod v smislu narodne pripadnosti. Sun med tema dvema ločuje na podlagi kategorialnega sistema, ki sloni na postulat, da je narodna pripadnost (i.e. natinonality) odvisna od 'faktorjev narave' (自然力 *ziran li*); med temi na prvo mesto postavlja krvne vezi, tem sledijo način preživljanja, govorjeni jezik, veroizpoved ter navade in obredi. Upoštevajoč te kategorije, Sun Yatsen določi pet ljudstev Kitajske, torej, Han (*Han ren* 汉人), Mongoli (*Menggu ren* 蒙古人), Mandžuri (*Manzhou ren* 满洲人), Tibetanci (*Xizang ren* 西藏人) ter Islamski Turki (*Huijiao Tujue ren* 回教突厥人) – tako so ljudstva iz južnih provinc zopet ostala prezrta, poleg tega pa je v eno kategorijo združil Ujgure ter ljudstvo Hui, kar je med njimi samimi izzvalo nezadovoljstvo.

Zastava Republike Kitajske je bila sestavljena iz petih barv, od katerih je vsaka predstavljala enega izmed petih ljudstev. Kljub vzpostavitvi razlik med petimi ljudstvi, je Sunovo osnovno načelo še vedno dejstvo, da je večinsko prebivalstvo Han narodnosti, tako pride do zaključka, da:

V zvezi z veliko večino, tj. 400 milijoni Kitajcev, lahko rečemo, da gre samo za pripadnike Hanov – enaka sorodstva, enak govorjeni jezik, enake vere, enake šege in navade, samo ena narodnost. (Mackerras 1994, 55).

Prvo izmed 'Treh ljudskih načel' je načelo *nacionalizma* (drugo je *demokracija* in tretje *preživetje naroda*), ki nosi dokaj močen prizvok narodnega (rasnega) ponosa. Sun je svaril pred uničenjem Kitajske (konkretnije pred nevarnostjo razkosa Kitajske s strani tujih imperialističnih sil), če se raven nacionalne zavesti kitajskega prebivalstva ne bo zvišala. Sicer pa so koncepti manjšinske politike, ki jo Sun Yatsen tekom let nadgrajeval, v mnogo primerih sami sebi

kontradiktorni. Že prej omenjena potreba po asimilaciji narodnih manjšin je znotraj njegovega načela nacionalizma igrala ključno vlogo: namreč narodne manjšine se morajo odpovedati lastni identiteti v dobro vseh državljanov Republike Kitajske. Kot je Sun sam izjavil v govoru leta 1921:

Ime 'Republika petih narodnosti' obstaja samo zaradi obstoja nekakšnega rasnega razlikovanja, ki izkrivlja pomen Republike enega naroda. Pospešiti moramo izumrtje vseh imen posameznih ljudstev, ki živijo na Kitajskem, tj. Mandžujce, Tibetance itd. Pri tem se moramo zgledovati po ZDA, kar pomeni zadovoljiti potrebe in zahteve vseh ras in jih združiti v enotno kulturno in politično celoto. (Mackerras 1994, 56).

Iz zgornjega odlomka je razvidno, da gre pri *ukinitvi imen* za koncept izgradnje kulturno in politično enotne entitete, torej Republike Kitajske.

Leta 1923 pride do združitve Guomindang in Kitajske Komunistične Partije (v nadaljevanju KKP), ko se stranki odločita združiti svoje moči v boju proti vojaškim mogotcem, ki so dominirali večino teritorija severne Kitajske. Tako Sun pride pod močan vpliv marksističnih idej iz Sovjetske zveze. Novo Sunovo politiko narodnih manjšin so leta 1924 izrazili v 'Manifestu prvega zasedanja Guomindang' in je osredotočena na sledeče koncepte: Sun najprej ločuje med dvema tipoma nacionalizma: prvi se nanaša na osvoboditev kitajskega naroda (torej gre za Kitajsko kot celoto), pri drugem pa gre za enakost vseh narodnosti, ki živijo znotraj Republike Kitajske. Sun je v listini z naslovom 'Temelji narodne obnove v razpravi o Treh ljudskih načelih pod nacionalizmom' zapisal, da mora država pomagati majhnim ter šibkim ljudstvom (*minzu*) znotraj svojih meja v procesu prehoda k samoodločanju (自决 *zijue*) ter avtonomiji (自治 *zizhi*). Slednje nakazuje tudi na pravico narodnih manjšin pri osnovanju manjšinske politike v prihodnosti. Iz zgoraj navedenega je razvidno, da je bil Sun na področju manjšinske politike pogosto v nasprotju sam s seboj.

Vzemimo za primer dogajanja v Notranji Mongoliji v dvajsetih letih prejšnjega stoletja. Vpliv Sun Yatsenove politike je bil tam zelo močan, zlasti zanimiva je bila za Mongole ideja samoodločanja. Mongolski princ, na Kitajskem znan kot Princ De, se je ogrel za idejo izvajanja samoodločanja. V Notranji Mongoliji je levičarska mladina ustanovila Mongolsko Ljudsko Revolucionarno Stranko, ki jo leta 1926 na Drugo zasedanje Guomindang poslala prošnjo za odobritev ustanovitve Avtonomne mongolske vlade (自治政府 *zizhi zhengfu*). Notranja Mongolija torej ni iskala državne neodvisnosti, želela je le avtonomijo znotraj večjega naroda. Na zasedanju člani Guomindang niso formalno razpravljali o problematiki samoodločanja ter avtonomije, so pa

ostro napadli ozkogledni etatizem, ki so ga videli kot imperialistično past, saj le-ta, v nasprotju z nacionalizmom, na prvo mesto postavil državne interese in državno nadoblast nad posameznimi ljudstvi znotraj nje. V tem kontekstu izstopa dejstvo, da Guomindang ni ugodila prošnji Notranje Mongolije in s tem stopila v očitno protislovje z načeli, za katera se je zavzemala. (Mackerras 1994, 53-9)

Ko je leta 1925 preminil Sun Yatsen, se je Guomindang razcepil na levo in desno krilo. Na mesto predsednika je leta 1927 po sporu s komunisti prišel republikanec Čankajšek (Jiang Jieshi 蒋介石), ki je v pripadnikih KKP videl potencialno nevarnost in pričel izvajati nasilje nad komunisti – prišlo je do masovne likvidacije komunistov (najbolj odmevna je bila čistka komunistov v Šanghaju). (Bai, 2002: 501-2) KKP se je umaknila v ilegalo in komunisti so načrtovali borbo z nacionalisti. Ustali so se v provinci Jiangxi, kjer so na osvojenem ozemlju ustanovili samozadostno bazo. Po napadu Čankajškove vojske so se morali umakniti na sever - ta premik je znan pod imenom *Dolgi pohod* (skoraj deset tisoč kilometrov dolga pot Rdeče armade iz province Jiangxi v severno provinco Shanxi).

Kmalu po zasedbi predsedniškega mesta, je Čankajšek dal spremeniti petbarvno zastavo Republike Kitajske, kar je bila simbolična poteza, ki je nakazovala spremembe v odnosu države do narodnih manjšin. Njegova manjšinska politika je v marsičem nadaljevala Sun Yatsenovo (sicer neuradno) manjšinsko politiko. Oba sta poudarjala koncept 'kitajskosti' (中华 *Zhonghua*), ki se pretaka po žilah kitajskega naroda. Sicer pa so Čankajškovo asimilacijsko manjšinsko politiko povsem odkrito predstavili na Tretjem zasedanju Guomindang leta 1929, ko ni bilo več govora o posameznih ljudstvih *minzu*, temveč je nova vlada aplicirala nov termin, *guozu* 国族, kjer gre v dobesednem prevodu za 'državno narodnost' (state nationality), torej trdno in enotno nacijo. Na zasedanju so prav tako izrazili dolžnost kitajskega ljudstva po:

neprekinjeni uniji po Treh ljudskih načelih v skladu z medsebojno ljubeznijo med narodnostmi znotraj meja Kitajske» ter po »tesni povezanosti med Hani, Mandžujci, Mongoli, Huiji in Tibetanci na podlagi nacionalizma. (Mackerras 1994, 58-9).

Koncepta samoodločanja (*zijue*) ter avtonomije (*zizhi*) so prezrli, saj sta ogrožala idejo enotnega državnega ljudstva. Poleg termina *guozu* Guomindang je uporabljal tudi izraze kot sta *Zhonghua guozu* 中华国族 (Kitajsko državno ljudstvo oz. Chinese state-nationality) ter *guozuzhuyi* 国族主义 (state-nationalism), ki sta oba jasno poudarjata enotnost kitajskega naroda, hkrati pa tudi namigujeta na nujno zlitje vseh podskupin (ljudstev) v eno entiteto. Tudi v Čankajškovem delu z naslovom '*Usoda Kitajske*' (1943) avtor navaja argumente, s katerimi dokazuje enotnost kitajskega

naroda. Med drugim razvije Sunov koncept 'kitajskega naroda' (中华民族 *Zhonghua minzu*), katerega sestavljajo različna plemena, ki pa so vsa potomci istih daljnih prednikov - *Zhonghua* narod je obstajal že pred pet tisoč leti in naseljeval teritorij, ki se (naključno) pokriva z mejami Qing dinastije. V tej Čankajškovi viziji tako ni prostora za koncept Kitajske kot večetnične države. Diskusijo zaključí z izjavo, da so razlike med petimi ljudstvi Kitajske zgolj rezultat geografskih in verskih faktorjev. Enako kot Sun tudi Čankajšek zaide v protislovje lastnih stališč; iz zgoraj navedenega bi torej moralo držati, da je pri revoluciji iz leta 1911 šlo zgolj za državljansko vojno brez nacionalističnega pridiha, saj so se borili proti "svojemu" narodu, torej Mandžuirom. Kar pa seveda ne drži, kar je potrdil tudi sam Čankajšek z izjavo, da je padeč dinastije Qing pomenil 'maščevanje za nacionalno ponižanje' (Mackerras 1994, 60).

Po končani Sino-japonski vojni (1937-45) je KKP leta 1946 izdala novo neuradno ustavo, ki je določala enakost vseh državljanov, ne glede na njihov spol in raso. Določala je, da bodo vrhovni organi izvoljeni na demokratičen način ter pripadnikom narodnih manjšin zagotavljala volilno pravico. Hkrati je določala, da mora država pomagati pri izvajanju javnega zdravstva ter šolstva na obmejnih območjih, ki jih naseljujejo različna ljudstva. Slednje govori o nedvomnem premiku na področju obravnave narodnih manjšin. Za časa Čankajškove vlade nove manjšinske politike sicer nikoli niso izvajali, saj je bil slednji povsem osredotočen na boj za oblast med Guomindang ter KKP. Leta 1949 so dokončno porazili njegove čete in Čankajšek je še istega leta pobegnil na Tajvan in v Tajpeju razglasil začasno prestolnico Republike Kitajske (Mackerras 1994, 59-61).

Kar se tiče upravnih sprememb na področju manjšinske politike, je po padcu dinastije Qing leta 1929 republikanska vlada ustanovi Urad za mongolske in tibetanske zadeve (蒙藏会 *Mengzang hui*), ki je pod direktnim nadzorom Izvršilnega urada ter ima ekvivalenten status kot ministrstvo. Z ustanovitvijo tega organa je namreč Čankajšek dal vedeti, da Tibet in Mongolijo smatra za polnopravni kitajski regiji. Določili so jih, kot 'posebni območji', v nasprotju z Xinjiangom, ki je imel status province. Republikanska vlada je leta 1928 formirala iz območij naseljenih z narodnimi manjšinami, dve novi provinci – Qinghai ter Xikang. Čeprav je Republikanska vlada vseskozi poudarjala narodno enotnost, pa svoje oblasti ni bila sposobna utrditi na območju celotne Kitajske. Nekatera odročna področja (e.g. v provincah Yunnan ter Sichuan) so bila popolnoma izven dometa republikanske oblasti – za primer lahko navedemo v petdesetih letih prejšnjega stoletja obstoječo sužnjelastniško družbo narodne manjšine Yi v osrčju province Yunnan. Vlada je imela obstoj omenjene skupnosti sicer v svojem registru, vendar je ljudstvo Yi smatrala za primitivno ljudstvo onkraj dosega civilizacije ter se zanj ni kaj dosti menila. V praksi se je tako

izkazalo, da so med posameznimi območji, ki so jih naseljevale narodne manjšine, vladale precejšnje razlike – tako v stopnji modernizacije kot v stopnji asimilacije oziroma integracije (npr. ljudstvo Hui je bilo že dodobra integrirano v Han kitajsko družbo.).

V nadaljevanju naj navedem nekaj konkretnih primerov izvajanja asimilacijske manjšinske politike v regijah, kjer je zgoščeno manjšinsko prebivalstvo. Slednja izvira iz tradicionalnega han-kitajskega prezira do vseh tujih ljudstev, zato še v začetku dvajsetega stoletja ni prihajalo do množičnih stikov med Han in ljudstvi drugih narodnosti (izjema so Hui ter Mandžuri). V štiridesetih letih prejšnjega stoletja je guverner province Guizhou jasno izrazil svoje stališče po nujnem izbrisanju razlik med posameznimi ljudstvi *minzu*, kar je v konkretno pomenilo zlasti prepoved nošenja narodnih noš ter uporabe lastnega jezika. Napovedal je, da se v provinci Guizhou v roku nekaj let ne bo moč slišati različnih jezikov oziroma videti različnih narodnih noš, torej zaznati razlik med manjšinskimi skupinami. Spodbujal je poroke med posamezniki ljudstva Miao in Han (seveda je v bil moški predstavnik v tem mešanem zakonu nujno han-kitajskega porekla – zaradi nasledstvene linije) ter celo vpeljal t.i. 'asimilacijsko izobraževanje' (同化教育 *tonghua jiaoyu*). Sicer pa je bila v času Čankajškovega predsednikovanja večina manjšinskih skupin z juga Kitajske pod vplivom lokalnih uradnikov, ki so spodbujali asimilacijo. Zanimivo je, da je marsikatero ljudstvo bilo pripravljeno izgubiti lastno identiteto ter se zlit s han-kitajskim prebivalstvom. Danes med najbolj asimilirana ljudstva sodijo Bai iz province Yunnan (Mackerras 1994, 59-61).

V provinci Xinjiang so po letu 1911 odcepitvene težnje kulminirale v množičnem uporu leta 1931. Z novo oblastjo se razmere v provinci niso bistveno spremenile, saj je tedanji guverner Xinjianga izhajal še iz starih administrativnih kadrov dinastije Qing. Pod njegovo oblastjo so bile razmere v provinci stabilne in ni prihajalo do večjih neskladij, zato pa je bila politika njegovega naslednika veliko bolj diskriminatorna do muslimanskega prebivalstva. Med drugim je prepovedal romanje v Meko ter obdavčil klanje živali. Najbolj pa so mu muslimani zamerili priključitev do tedaj samostojnega kanata imenovanega Muslimanski kanat Kumul. Uporu, znanemu pod imenom 'Upor Kumulov' so se pridružili tudi predstavniki ljudstva Hui iz province Gansu. Upor je bil delno zadušen in je med Ujguri terjal ogromno število žrtev, vendar to še zdaleč ni bil zadnji uporniški krik Xinjianga. Odcepitveno gibanje Ujgurov je leta 1933 razglasilo turško-islamsko Republiko Vzhodnega Turkeстана z prestolnico v mestu Kašgar in lastno ustavo. Medtem je v Xinjiagu prišlo do državnega udara in zamenjave guvernerja. Vojska pod vodstvom generala iz ljudstva Hui se je vrnila v Xinjiang in se aktivno udeležila muslimanskega upora v Džungariji. Ironično pa je, da se je

njegova vojska hkrati aktivno borila proti nedavno razglašeni Republiki Vzhodnega Turkeстана in ravno njegove čete so mesto Kašgar zopet vrnile v kitajske roke. Slednje dejstvo dokazuje različne interese turško govorečih ter kitajsko govorečih muslimanov na kitajskem ozemlju. Novi guverner Xinjianga je na oblast prišel s pomočjo Sovjetske zveze in je v provinco vpeljal precej progresivno manjšinsko politiko. Eno njegovih 'Šestih velikih načel' je bilo enakost narodov, ki je spodbujala kulturno raznolikost ter kulturno avtonomijo. Sheng Shicai je bil tudi prvi, ki je vpeljal ime 'Ujguri' ter s tem ločil turško govoreče muslimane od Hui prebivalstva.

Leta 1944 je izbruhnil upor turških muslimanov na območju porečja reke Ili, ki so s združenimi močmi ustanovili Vzhodno Republiko Turkestan. Imeli so izredno velikopotezne načrte – njihov cilj je bilo zavzetje celotne province Xinjiang in kasneje celotne Kitajske. Osrednja vlada je leta 1944 še vedno bila bitko z Japonsko v katero je vložila vse svoje vojaške potenciale. Rezultat slednjega je bila nezmožnost Kitajske, da bi porazila Vzhodni Turkestan, kar je vodilo v pogajanja med kitajsko vlado in muslimanskimi voditelji. Sporazum je določal boljše družbeno-politične razmere za Xinjiang: prebivalci te regije naj bi imeli pravico izvoliti svoje vladne predstavnike, poleg tega je sporazum obljubljal kazen za vsakršno diskriminacijo na podlagi veroizpovedi in določal uporabo jezika lokalnega prebivalstva v osnovnih ter srednjih šolah (pri čemer je bil Kitajski jezik obvezni predmet v srednji šoli). Vlada naj bi spodbujala kulturno raznolikost, sporazum je prav tako obljubljal svobodo govora in publikacij. Do izvajanja določb sporazuma iz leta 1946 ni prišlo, saj je stopnja nadzora osrednje vlade nad regijo ostala nespremenjena, prav tako pa se je nadaljevalo vmešavanje vojske v civilno oblast. Han vladni predstavniki Xinjianga pod pritiskom vojske ter v strahu pred izgubo moči niso izvajali obljubljenih sprememb. Han oblast v Xinjangu se je zopet okrepila in odnosi med turškim in kitajskim prebivalstvom so se znatno poslabšali navkljub vladnemu poudarjanju 'narodne enotnosti' (民族团结 *minzu tuanjie*).

Medtem, ko je bil Xinjiang zaznamovan s sporadičnim, a odločnim gibanjem za neodvisnost, je Tibet užival precej visoko stopnjo avtonomije, saj se kitajska osrednja vlada ni bistveno vmešavala v lokalni tibetanski sistem. Po padcu dinastije Qing je prišlo do hudih nemirov, kar je Yuan Shikaija prisililo v vojaško intervencijo na Tibetu, ki ni bila kos razmeram, zato je že leta 1913 umaknila svoje čete. Leta 1912 se je Trinajsti Dalai Lama vrnil v Lhaso ter sprožil ukrepe za osamosvojitve Tibeta. Leta 1913 je sklenil zavezništvo z (Zunanjo) Mongolijo, ki sta ena drugo priznali kot neodvisno državo, vendar nista prejeli priznanja nobene druge države. Ko je Dalai Lama leta 1913 proglasil neodvisnost Tibeta, je prišlo do nekajletnega zatišja v odnosih s kitajsko vlado. Tibet in Kitajska sta v stik prišla šele leta 1919, ko je guverner province Gansu obiskal Dalai

Lamo v Lhasi. Cilj obiska je bil jasno izraziti stališče kitajske vlade do separatističnih aktivnosti v Tibetu, saj je vodstvo Kitajske Tibet imelo za nesporen del Kitajske. Sicer pa je bil tedanji odnos tibetanskega prebivalstva do Kitajske precej pozitiven, saj se je kitajska vlada v začetku dvajsetega stoletja želela izkazati za humano ter pacifistično in je v ta namen tibetanskim samostanom namenjala denarno podporo ter, po pričevanjih tujih obiskovalcev, prebivalce Tibeta obravnavala bolje, kot so bili vajeni znotraj tibetanskega tradicionalnega hierarhičnega sistema. Čeprav je kitajska vlada pri običajnem prebivalstvu izzvala dobrodošlico, pa je tibetanski verski voditelj Dalai Lama verjetno slutil dejanske namene t.i. 'kitajske misije'. Slednja je znatno povečala kitajski vpliv na Tibetu, kjer sta v tistem času bitko za oblast bila Panchen Lama⁵ in Dalai Lama – Kitajska je to bitko izrabila v svojo korist z vzpostavitvijo sporazuma med njima (Panchen Lamo je pridobila na svojo stran), sporazum pa je Kitajski omogočal večji politični vpliv na Tibetu. Panchen Lama je pobegnil iz Tibeta in preminil v tujini, Dalai Lama pa je do svoje smrti leta 1934 skrbel za nadzor kitajske oblasti na Tibetu. Po njegovi smrti se je Kitajska zavzela za krepitev odnosov s Tibetom in je v ta namen z Lhaso vzpostavila radijsko povezavo. Odposlanec kitajske vlade je tibetanskim oblastem podal sledeči predlog: Tibet mora ostati sestavni del kitajskega ozemlja ter sprejeti nadvlado kitajske osrednje vlade, v zameno pa lahko uživa avtonomijo. Tibetansko vodstvo je prvo od zahtev sprejelo, kar se tiče nadvlade kitajske vlade pa je izrazilo dvom ter podalo nasprotni predlog, da kitajska nadvlada ne sme v nobenem smislu škoditi politični ter verski podobi Tibeta. Prav tako je od kitajske vlade zahtevalo, da Tibeta ne imenuje za svojo provinco. Po pričevanjih zadnjega predstavnika Britanske trgovske agencije na Tibetu, tibetansko vodstvo ni nikoli sprejelo prve zahteve, torej ni priznalo, da je Tibet sestavni del Kitajske. Tibet si je želel prijateljskih odnosov s Kitajsko in bi na kitajsko nadvlado pristal le pod pogoji izraženimi v t.i. 'Simlskemu sporazumu'⁶, po katerem mora Kitajska priznati Tibet kot teritorialno celoto in tam ne sme izvajati administrativnih ter vojaških posegov. Omenjenega dogovora pa Kitajska seveda nikoli ni podpisala.

Zadnja večja kitajska delegacija v času Republikanske vlade je v Lhaso prišla leta 1940 na slovesni izbor Štirinajstega Dalai Lame. Štirinajsti Dalai Lama je bil komaj petletni deček, zato še ni mogel prevzeti oblasti. Oblast je bila v tistem času v rokah regenta, problemi pa so nastali, ko je leta 1941 vodilno mesto Tibeta prevzel drugi regent in tako se je med obema regentoma bil boj za oblast. Politični nemiri se niso odvijali samo med regentoma, tudi tibetanska in kitajska vlada sta se prerekali glede izvolitve novega Panchen Lame. Slovesnost ob izvolitvi Desetega Panchen Lame se je odvijala v provinci Qinghai ob vznožju tibetanske planote. Tudi Deseti Panchen Lama je stopil na kitajsko stran in je čez nekaj mesecev padel v roke komunistov, ki so nadaljevali osvobajanje ozemelj po državi. Proti koncu petdesetih let dvajsetega stoletja je bilo veliko teritorijev še vedno v

rokah vojaških generalov, ki so neodvisno do osrednje vlade na teh področjih izvajali bolj ali manj absolutistično oblast. Na splošno je na obmejnih območjih vladal nered in prihajalo je do neštetihih spopadov med različnimi manjšinskimi plemeni; zahodna obmejna območja so bila *de facto* neodvisni teritoriji, kjer je vladalo strahovlade banditskih poglavarjev (Mackerras 1994, 61-72).

Kar se tiče tujih političnih sil, ki so vplivale na, za študije o kitajskih narodnih manjšinah najpomembnejša obmejna območja Kitajske, so imele znaten vpliv Anglija (na Tibetu), Rusija in kasneje Sovjetska zveza (v Mongoliji ter Xinjangu) ter Japonska. Vse so precej pripomogle k modernizaciji teh območij, predvsem na področju prometnih – npr. Japonska je na severozahodnih teritorijih Kitajske zgradila še danes obstoječe železniške proge. V ožjem smislu so tuje velesile sicer pospešile integracijo nekaterih manjšinskih ljudstev (zlasti v Xijangu in na severozahodu Kitajske je bil očiten gospodarski vložek Sovjetske zveze oziroma Japonske), v širšem smislu pa niso igrale večje vloge, saj je veliko manjšinskih ljudstev še vedno ostalo odrezanih od osrčja Kitajske.

Zakaj je ravno Zunanja Mongolija edina regija, ki si je uspela zagotoviti dolgotrajno neodvisnost? Ko je le-ta ob pomoči Rusije leta 1911 razglasila neodvisnost je novo vodstvo Mongolije pod neodvisna območja štelo tudi teritorije današnje Notranje Mongolije in leta 1913 je svojo nadvlado želela razširiti na to področje. V Notranji Mongoliji je bil kitajski vpliv večji, zato je načrt priključitve tega teritorija k neodvisni Mongoliji propadel. Republikanska vlada ni priznala neodvisnosti Mongolije in je kmalu po konsolidaciji svoje moči pričela s pogajanjem. Pogajanja so pripeljala do podpisa 'Khiaktskega sporazuma', ki je Mongoliji dodeljeval status avtonomne regije s kitajsko nadoblastjo. Leta 1919 je Kitajska ukinila mongolsko avtonomijo in jo spremenila v polnopravno regijo Republike Kitajske. V tem času bila je ruska podpora Mongoliji zelo šibka, saj se je slednja borila z lastno revolucijo. Leta 1921 je Mongolijo zasedel od Boljševikov premagani vodja anti-sovjetske ruske Bele Garde, medtem pa so pro-sovjetski levičarski Mongoli ustanovili alternativno vlado, ki je pozvala Sovjete v boj proti anti-sovjetskemu uzurpatorju. Leta 1921 je bila ruska Bela Garda poražena in leta 1924 so ustanovili Ljudsko Republiko Mongolijo. Republika Kitajska je LR Mongolijo priznala šele leta 1946, po izpeljanem plebiscitu v Mongoliji. Zanimivo je, da je bil v začetku dvajsetih let, han-kitajski vpliv na Zunanjo Mongolijo bistveno močnejši kot denimo na Tibet. Zakaj se torej Tibetu in denimo Mandžuriji kljub močnim odcepitvenim težnjam ni uspelo osamosvojiti? Glavni razlog gre zagotovo iskati v pomoči Rusije. Zunanja Mongolija, enako kot Tibet, nikoli ni bila oklicana za uradno provinco, kar ji je že samo po sebi dodeljevalo večjo mere suverenosti. Pomembno vlogo je pri neodvisnosti Mongolije igrala tudi KKP, ki je podpirala Sovjetsko intervencijo v Mongoliji. Mongoli so se, zaradi bližine Rusije, že zgodaj

spogledovali z marksističnimi idejami, zato je moč trditi, da je bila sovjetska intervencija uspešna zato, ker je z mongolskim gibanjem za neodvisnost delila enako ideološko podlago (Mackerras 1994, 100-4).

4.2 Obdobje od ustanovitve LR Kitajske do Kulturne revolucije (1949-1966)

4.2.1 Kitajska Komunistična Partija (KKP) in narodne manjšine pred letom 1949

Še pred rojstvom KKP je Mao Zedong leta 1919 v tedniku Novi tokovi (湘江评论 *Xiangjiang pinglun*) apeliral na vprašanje enotnosti kitajskega naroda. Leta 1922 je v Manifestu drugega zasedanja KKP manjšinska politika zaobjeta v sloganu 'enakosti vseh narodnosti', vendar v Manifestu ni bilo nobenega govora o samoodločanju narodnih manjšin. Manjšinska politika, ki jo je zagovarjala KKP, se je radikalno spremenila po ustanovitvi t.i. 'Kitajsko-sovjetske republike' na področju province Jiangxi leta 1931, ki je v osnutku Ustave zapisala v 14. členu zapisala:

Kitajska sovjetska vlada priznava pravico do nacionalne samoodločbe manjšinskih narodnosti znotraj meja Kitajske, in sicer sme vsaka narodnost zapustiti Kitajsko in ustanoviti svojo lastno neodvisno in svobodno državo. Vsi Mongoli, Huiji, Tibetanci, Miaoji, Liji, Korejci in drugi, ki živijo znotraj meja Kitajske, se lahko pridružijo Kitajski sovjetski zvezi, jo zapustijo ali vzpostavijo svoje lastne avtonomne regije. Glede tega se odloči vsaka narodnost v skladu s svojimi željami.

Pravica do odcepitve je absolutna novost v kitajski manjšinski politiki, komunistično vodstvo pa je to pravico verjetno izrazilo, da bi si pridobilo tudi podporo separatistično usmerjenih narodnih manjšin; že leta 1935 je KKP spremenila ta člen Ustave. Ustava iz leta 1931 pa prinaša še eno očitno novost, namreč, ne omenja se zgolj *tradicionalnih* petih narodnih manjšin, temveč se mednje vključijo še druge (Miao, Li). Ko so leta 1934 pripadniki Guomindanga porazili Kitajsko-sovjetsko republiko, so se komunisti podali na 'Dolgi pohod' in se ustalili v mestu Yan'an. Dolgi pohod je imel močan propagandni potencial, saj so na eno leto trajajočem pohodu prečkali enajst provinc, med njimi tudi nekatere, kjer živi narodnomanjšinsko prebivalstvo. Tako je KKP tudi med pripadniki narodnih manjšin našla simpatizerje – po pričevanjih naj bi v Yan'anu bivalo tudi precejšnje število pripadnikov Miao ter Yi ljudstev, zlasti pa veliko muslimanov in Mongolov. Zlasti zanimiv je primer ljudstva Yi, ki slovi po svoji borbenosti, saj so se zaradi sovraštva do

Guomindanga pridružili Rdeči Armadi KKP. Komunisti so na svojo stran pridobili tudi pripadnike ljudstva Hui, saj so takoj ob vstopu v provinco Ningxia izdali t.i. 'Predpise vedenja v regijah ljudstva Hui', ki so veljali za pripadnike Rdeče Armade. Ti so vključevali prepoved uživanja svinjine pri Hui družini, prav tako so prepovedali nenadzorovane vstope v mošeje za ne-Hui prebivalstvo. Javno so zagovarjali enakost vseh državljanov, ne glede na veroizpoved in narodno pripadnost in ostro obsodili Han-šovinistično politiko republikanske vlade. Tako je leta 1932 KKP v provinci Gansu ustanovila 'Hui-sovjet'. V t.i. 'sovjetih' so uspešno izvedli agrarno reformo ter razdelili zemljo med kmečko prebivalstvo. V provinci Ningxia so komunisti obljubili ustanovitev avtonomne vlade Hui ter varovanje islamske manjšine pred nacionalističnimi napadi Han prebivalstva. Seveda ni presenetljivo, da je najbolj zatirano prebivalstvo komunistične ideje o egalitarni družbi tudi najbolje sprejelo.

Leta 1939 je Mao Zedong nadgradil svoje ideje o 'kitajskem ljudstvu' in na večjih mestih omenil narodne manjšine. Opisal jih je z besedami:

Naklonjeni so uniji na podlagi enakopravnosti, pri tem pa nasprotujejo zatiranju ene narodnosti s strani druge. (Mackerras 1994, 76).

Mao je večino svojih idej o narodnih manjšinah kasneje vključil v uradno manjšinsko politiko LR Kitajske, ki pa ni vključevala člena o pravici do odcepitve. Kot že omenjeno, je bila Notranja Mongolija od samega začetka naklonjena idejam KKP. Še pred letom 1949, torej pred dejansko proglačitvijo LR Kitajske, je KKP v Notranji Mongoliji leta 1947 ustanovila provincijsko vlado, Mongolija pa je že leto prej dobila status avtonomne pokrajine.

4.2.2 Manjšinska politika LR Kitajske v obdobju 1949-1966

Ko je leta 1949 oblast prišla v roke KKP, se je za Kitajsko pričelo novo obdobje. Na prvi pogled egalitarno usmerjena manjšinska politika se v praksi ni izkazala za takšno. Agrarna reforma, ki jo je KKP pričela izvajati takoj ob ustanovitvi LR Kitajske, je sicer veleposestnikom odvzela zemljo ter jo razdelila med kmečko prebivalstvo, tako so tudi pripadniki narodnih manjšin dobili nazaj velik delež prej odvzete zemlje. Zlasti koncentracija zemlje v rokah veleposestnikov, ki so bili večinoma han narodnosti, je za manjšinsko prebivalstvo predstavljala pereč problem – nomadska ljudstva (Kazaki ter Mongoli) na severu so se zaradi slednjega soočala s hudimi preživetvenimi težavami, saj niso več razpolagali z dovoljšnjimi pašnimi površinami. Kot že

omenjeno, je Mao Zedong tudi po ustanovitvi LR Kitajske vodil enako manjšinsko politiko, kot jo je zagovarjal pred letom 1949 – še vedno je zagovarjal koncept samoodločanja in delne avtonomije, ni pa več omenjal pravice narodnih manjšin do odcepitve.

KKP je po nastopu svoje nadvlade leta 1949 izdala začasno ustavo pod imenom 'Skupni program', v kateri se je do narodnomanjšinskega vprašanja opredelila z naslednjimi besedami:

Vse narodnosti znotraj meja Ljudske republike Kitajske so enake. Prizadevale si bodo za enotnost in medsebojno pomoč ter nasprotovale imperializmu in lastnim državnim sovražnikom, tako da bo Ljudska republika Kitajska postala velika bratska in sodelujoča družina, sestavljena iz vseh svojih narodnosti. Nasprotovale bodo tudi širšemu nacionalizmu in šovinizmu. Dejanja v zvezi z diskriminacijo, zatiranjem in delitvijo enotnosti različnih narodnosti so prepovedana. (Mackerras 2003, 20-1).

V Ustavi LR Kitajske iz leta 1954 KKP svojo manjšinsko politiko povzame v 3. členu, ki pravi:

Ljudska republika Kitajska je enotna večnacionalna država. Vse narodnosti so enake. Prepovedani so diskriminacija in zatiranje katere koli narodnosti in dejanja, ki ogrožajo enotnost narodnosti. Vse narodnosti imajo pravico do uporabe in razvoja svojega govornega in pisnega jezika, in do ohranitve ali preoblikovanja svojih običajev in navad. Regionalna avtonomija se nanaša na vsa področja, kjer živijo majhne skupnosti manjšinskih narodnosti. Vsa nacionalna avtonomna območja so neločljiv del Ljudske republike Kitajske. (Mackerras 1994, 145).

Novo kitajsko vodstvo je torej nadaljevalo politiko, ki jo je KKP privzela že pred letom 1949. Dva osnovna koncepta manjšinske politike LR Kitajske, ki ju je v teoriji zagovarjala ves čas do smrti Mao Zedonga, sta torej naslednja: vse narodne manjšine morajo biti egalitarne v odnosu do večinskega Han prebivalstva, prav tako imajo vse pravico do avtonomije. To je LR Kitajska v letih od 1950-1958 uspešno razglasila in prav tako v praksi pričela izvajati. Tako so v obdobju osmih let nastale tri avtonomne pokrajine (Avtonomna pokrajina Xinjiang ujugurske narodne manjšine, Avtonomna pokrajina Guangxi ljudstva Zhuang ter Avtonomna pokrajina Ningxia ljudstva Hui). Določili so tudi manjšinske prefekture – konkretno devetindvajset ter avtonomne občine – konkretno štiriinpetdeset.

Čeprav Ustava iz leta 1954 ne omenja pojma integracije, je mogoče trditi, da gre v začetnem

obdobju LR Kitajske za integracijsko manjšinsko politiko. Vodstvo države se je v odnosu do narodnih manjšin skušalo izogniti dvema perečim vprašanjem: prvi je stalnica iz kitajske zgodovine ter odnosa kitajskega prebivalstva do tujih ljudstev, torej Han šovinizem, ki je prisoten še dandanes, v drugem primeru gre za ravno nasprotni fenomen – težnjo manjših zatiranih ljudstev po narodni suverenosti. Tekom desetletij je vodstvo LR Kitajske vseskozi poudarjalo pomen obeh, glede na dane razmere. Glede na trenutno problematiko v državi je venomer razglašala enega od obeh za ključnega pri obravnavi manjšinske problematike.

Nova vlada se je lotila vpeljave uradnega državnega sistema na narodnomanjšinska območja, precej subtilno. Tako ni poudarjala razrednega boja ampak je svojo manjšinsko politiko definirala kot 'reformo z miroljubnimi pogajaji'. Osnovna ideja tovrstne politike je bilo sodelovati z lokalnimi tradicionalnimi vladajočimi razredi ter jih prepričati v prevzem ter pričetek izvajanja novega sistema. Ker so med marsikatero narodno manjšino še vedno vladala tradicionalna hierarhična razmerja in je bilo nekaj teh družb tudi sužnjelastniških, se je novo vodstvo posebej trudilo izvajati miroljubne ukrepe. Ravno zato bivših veleposestnikov ter pripadnikov vladajočega razreda niso kaznovali, kot je bila to navada v primeru veleposestnikov Han. Narodne manjšine, katerih tradicionalna družba ni poznala razredne delitve (e.g. ljudstvo Va) so zato lahko takoj prešle iz starega sistema na novega, torej iz sistema plemenske lastnine v sistem skupne lastnine. Kar se tiče sužnjelastniških družb, je ukinitvev sužnjelastništva sprožala različne reakcije. Ko je ljudstvo Yi (iz severozahoda province Yunnan) leta 1957 ukinito sužnjelastništvo, je to povzročilo nemire med pripadniki vladajočega razreda. Slednji so se novemu sistemu nameravali upreti tako, da bi izvedli masovni pobjo vseh bivših sužnjevev. Tovrstne reakcije so sicer pričakovali, saj gre nenaslednje za družbo, ki je dolga stoletja živela v slogi z nasiljem. Po navedbah članov KKP je bil še bolj pereč drug problem, ki ga je povzročila ukinitvev sužnjelastništva, namreč sužnji, nevajeni koncepta osebne svobode so se le s težavo postavili na svoje noge. Po drugi strani je marsikatera družba, med drugim pleme Nuosu ljudstva Yi, ukinitvev sužnjelastništva sprejela odprtih rok, čeprav je to za vladajoči sloj pomenilo precejšnjo izgubo bogastva ter moči (Mackerras 2003, 20-1).

Nekatera območja na severozahodu Kitajske so bila pod političnim vplivom KKP že pred letom 1949 (Avtonomna pokrajina Notranje Mongolije je bila ustanovljena že leta 1947), zato je bila tam konsolidacija novega političnega vodstva najmanj problematična. Tudi izbruh Korejske vojne leta 1950 je novo vodstvo videlo kot priložnost konsolidacije svoje moči, saj so Korejo označili za imperialistično tuji silo in med ljudstvom na ta način še dodatno podpihovala sovraštvo do imperializma. Rezultat vojne je bila ustanovitev Avtonomne pokrajine Yanbian leta 1952. Yanbian je že od samega začetka predstavljal eno najuspešnejših avtonomnih pokrajin – gledano iz

vidika števila usposobljenih lokalnih uradnikov korejske narodnosti. Ti so leta 1952 predstavljali 78 procentov skupnega kadra. V Xinjangu je imela nova vlada na začetku precejšen uspeh, navkljub tradicionalnemu uporniškemu značaju te regije. Zasluge za to ima sposobno lokalno vodstvo, ki ga je prvih nekaj let še vedno vodilo Hanski uradniki, po razglasitvi Avtonomne pokrajine Ujgurov Xinjiang pa je lokalna oblast prišla v roke predstavnikov Ujgurov. Do leta 1955 je Han kitajskemu vodstvu uspelo konsolidirati svojo politično moč brez dodatnega draženja občutljivega odnosa med večinskim islamskih ter vodilnim Han prebivalstvom v tej regiji. Kot na ostalih območjih so tudi v Xinjangu zagovarjali zmerno manjšinsko politiko, ki pa je žal v veliko primerih pomenila zgolj rekrutiranje novih kadrov iz vrst manjšinskega prebivalstva, ne pa tudi obljubljenega vpliva teh kadrov pri določanju regionalne politike.

Regije, ki so bile najbolj uperjene proti novemu vodstvu sta bili provinci Yunnan, Guangxi ter Tibet. V Yunnanu ter Guangxi so anti-KKP gverile še več let po ustanovitvi LR Kitajske delovale iz baz lociranih na težko dostopnih hribovitih območjih. Zanimivo je, da so bili v provinci Guangxi pripadniki ljudstva Zhuang načeloma bolj naklonjeni novi vladi kot pripadniki Han. V provinci Yunnan pa je odpor prihajal iz vrst manjšinskega prebivalstva. Po navedbah KKP iz leta 1955 so v Yunanu še vedno potekale gverilske akcije, ki so kljubovale ideji o narodni enotnosti Kitajske. Poročilo KKP jasno navaja, da so tovrstne gverilske akcije uperjene proti enotnosti kitajskega naroda in da je njihov namen ustvariti narodno fragmentacijo (Mackerras 1994, 145-6).

Na najhujše težave je KKP naletela na Tibetu. Ljudska osvobodilna vojska je najprej naletela na močen odpor pri mestu Qabdo. Leta 1950 je prodrla v Tibet, a tedaj še ni zavzela Lhase. Dalai Lama je istega leta pobegnil iz Tibeta in pooblastil svoje zaupnike, da se v njegovem imenu udeležijo morebitnih srečanj med predstavniki obeh strani. Tako je bil leta 1951 podpisan dokument z naslovom 'Ukrepi za miroljubno osvoboditev Tibeta'.

Dve najpomembnejši točki dogovora sta bili:

- 1. člen, ki je določal, da se bo tibetansko ljudstvo vrnilo pod okrilje svoje domovine, t.j. LR Kitajska
- 4. člen, ki je določal, da osrednja vlada ne bo posegala v obstoječ politični sistem na Tibetu oziroma ga na kakršnokoli način spreminjala.

Kitajska je s podpisom dogovora dobila legitimno pravico urejanja vseh mednarodnih odnosov Tibeta in dobila pravico na Tibet pošiljati svoje vojaške enote. Dokument tako odseva

osnovno načelo manjšinske politike LR Kitajske – spodbuja avtonomijo, absolutno zavrača odcepitev. Prve čete Ljudske osvobodilne vojske so v Tibet vkorakale še istega leta, torej leta 1951. Sam Dalai Lama se je izrazil absolutno proti podpisanemu dokumentu, saj je le-ta povzema vrnitev Tibeta pod okrilje Kitajske. Kasneje je Dalai Lama izjavil, da so bili njegovi predstavniki prisiljeni podpisati sporazum, saj naj bi Kitajska grozila z nadaljnjimi vojaškimi operacijami na Tibetu, kar bi vodilo v popolno razdejanje tega območja. Po drugi strani pa kitajski viri pričajo, da je Dalai Lama ob svoji vrnitvi v Lhaso leta 1951 preko telegrama poslal v Peking naslednje sporočilo:

Krajevna tibetanska vlada, pripadniki cerkve in posvetni ljudje Tibeta soglasno podpirajo ta sporazum. (Mackerras 1994, 149).

Kot že rečeno, se avtorica pričujočega dela ne izreka za ali proti odcepitvi katerekoli narodne manjšine, v primeru Tibeta pa se zdi več kot očitno, da je Dalai Lama zgornjo izjavo podal z odporom, a je ob tem imel v mislih dobrobit tibetanskega prebivalstva, ki bi (in tudi je) ob morebitnem jasnem nestrinjanju s kitajsko nadvlado utrpelo največjo škodo. Podpisana listina 'Ukrepi za miroljubno osvoboditev Tibeta' je Kitajski puščala dokaj odprte roke kar se tiče izvajanja oblasti, vendar je vse to počelo legitimno – uradni predstavniki Tibeta so jo namreč podpisali, Dalai Lama pa je prav tako priznal njeno veljavnost. Dalai Lama je tudi sprejel vlogo predsednika 'Pripravljalnega komiteja za Avtonomno pokrajino Tibet' in je v svojem slavnostnem govoru leta 1956 odprto hvalil Mao Zedonga ter izrazil navdušenje nad manjšinsko politiko KKP. Zahodnjaške študije pričajo o dobrem in spoštljivem odnosu kitajskih vojakov ter civilistov do lokalnega tibetanskega prebivalstva v zgodnjih letih LR Kitajske in kitajski kadri niso poudarjali komunističnih načel in razrednega boja. Odnosi med KKP in tibetanskim vodstvom so se radikalno zaostri po letu 1959, ko je v Lhasi izbruhnil vseobsegajoč upor. Amerika je pristopila na pomoč Tibetu in Kitajska je to dejanje označila za imperialistično vmešavanje ter upor krvavo zadušila, hkrati pa kruto kaznovala stare vodilne klerikalne kadre ter tibetanske veljake. To je bilo tudi leto, ko je Dalai Lama emigriral v Indijo, kjer je v Dharmasali ustanovil vlado v izgnanstvu. V letih po upor je KKP pričela na Tibetu izvajati socialistične reforme in popolnoma uničila lokalni politični sistem in postalo je jasno, da zgoraj omenjena člena dogovora ne veljata več (ibid 1949, 147-9; Mackerras, 2003: 23).

Zaradi potrebe po usposobljenem državnem osebju iz vrst pripadnikov narodnih manjšin je novo politično vodstvo že leta 1950 pričelo z usposabljanjem lokalnih kadrov. Osrednja vlada je konec leta 1950 sprejela '*Poizkusni načrt za usposabljanje manjšinskih kadrov*'⁷. Gre za načrt, ki bi omogočal, da osrednje položaje vladnih organih posameznih avtonomnih regij zasedejo

predstavniki posameznih narodnih manjšin, saj je bil osnovni cilj uvajanja avtonomnih regij nacionalizacija. Tako je vlada na manjšinska območja vlada poslala izbrane Han uradnike, ki so vodili usposabljanje novih kadrov. Leta 1951 je vlada v Pekingu prav tako ustanovila 'Osrednji inštitut za manjšinsko prebivalstvo'. Nova vlada LR Kitajske se je torej čutila dolžno (in pristojno), da na manjšinskih območjih uvaja reforme. Kot je leta 1954 objasnili Liu Shaoqi 刘少奇 ima ljudstvo Han dolgo tradicijo vodenja države in je, v primerjavi z manjšinskim prebivalstvom, doseglo precej višjo stopnjo gospodarskega, političnega ter kulturnega napredka. Program za usposabljanje državnih kadrov je bil najuspešnejši na območjih, kjer je imela v preteklosti velik vpliv Japonska, torej med Korejci, Mandžuri in Mongoli. Vodstvo KKP je bilo najprevidnejše v primeru Xinjianga, saj je bilo to še vedno najbolj nepredvidljivo območje, zato je bil tamkajšnji delež Han kadrov, v primerjavi z ostalimi avtonomnimi pokrajinami, večji. Leta 1957 se je celoten delež narodnomajšinskih predstavnikov v KKP gibal okoli 5,5 odstotkov (Mackerras 1994, 157).

Liu Shaoqi je vseskozi poudarjal, da zgoraj omenjena superiornost ljudstva Han na določenih področjih družbe ne pomeni pravice Han prebivalstva za zatiranje manj razvitih ljudstev, marveč ga obvezuje, da manj razvitim ljudstvom pomaga pri njihovem razvoju. Slednje stališče so kasneje v obdobju Kulturne revolucije nasprotniki Liu Shaoqija imenovali za del njegove revizionistične politike.

Za boljše razumevanje razmer v petdesetih in šestdesetih letih prejšnjega stoletja, sledi kratek oris ključnih zgodovinskih dogodkov tega obdobja. LR Kitajska je kmalu po konsolidaciji moči ter agrarni reformi prevzela sovjetski modela planskega gospodarjenja. Kmalu se je izkazalo, da kolektivizacija ni prinesla obljubljenega izboljšanja življenjskega standarda. To je sprožilo veliko kritik na račun novega sistema, zato je Mao z namenom, da bi razkrinkal nosilce revizionističnih idej, leta 1956 sprožil kampanjo '*Naj cveti sto cvetov in naj med seboj tekmuje sto šol!*' (白话开放, 百家争鸣 *Baihua kaifang, baijia zhengming*), ki je spodbujala svobodo govora. Mnogo izobražencev tistega časa je poziv vzelo resno, kmalu pa se je izkazalo, da je šlo za politično manipulacijo in posledično so vse, ki so javno kritizirali sistem, poslali v prevzgojne taborne.

Naslednjo prelomnico v zgodovini Kitajske predstavlja t.i. '*Veliki skok naprej*' (大跃进 *Da yuejin*), ki se je izkazal za enega največjih spodrslijajev LR Kitajske. Šlo je za petletni načrt (1958-62), katerega cilj je bil skokovit napredek na področju kmetijstva in industrije. Ustanavljali so osnovne enote kolektivne družbe, torej ljudske komune. Tovrstna politika napredka je v absolutnem neskladju z osnovnimi načeli ekonomije, posledice Velikega skoka pa so bile katastrofalne, sledila

je večletna lakota, saj so v času žetve mobilizirali ljudi, ki so tako ostali brez zalog žita.

V letih po neuspelem projektu se je Mao Zedong umaknil v ozadje, vajeti države pa je prevzela zmernejša politična struja, z Liu Shaoqijem in Deng Xiaopingom 邓小平 na čelu, ki je poudarjala pomembnost modernizacije spodbujala ljudstvo k izobraževanju, zopet so dovolili zasebne ohišnice in krajevne tržnice, kjer so kmetje smeli prodajati kmetijske presežke. Deng je začel izvajati bolj umirjeno politiko, saj se je zavedal, da je Maotova strategija velikih političnih kampanj ter množičnih mobilizacij ljudstva pri izgradnji stabilnega gospodarstva povsem neučinkovita. Mao je torej v tistem obdobju vladal le formalno in je bil zreduciran na figuro čaščenja. Do reorganizacije Centralnega komiteja je sicer prišlo že leta 1958, ko sta izvršilno oblast prevzela Liu Shaoqi in Deng. Ker je Liu zopet uvedel hierarhično urejen birokratski sistem, znotraj katerega so intelektualci zopet dobili veljavo, je Maota zaskrbelo, da se v družbo vračata birokratizacija (značilna za dinastično Kitajsko) in elitizem. Maota je skrbela tudi Dengova ideja o delni liberalizaciji trga, ki jo je imel za nevarno, saj nosi v sebi zametke za ponovno obuditev kapitalizma. Ko je leta 1962 KKP organizirala *'Forum o Konfuciju'* je bil to za Maota znak vračanja k tradiciji od katere je kitajskemu ljudstvu sam pomagal pobegniti.

V nasprotju z začetnim obdobjem LR Kitajske, ki je za narodnomanjšinsko prebivalstvo pomenilo val novega upanja, so se razmere po letu 1958, z izvajanjem 'Velikega skoka naprej', zopet poslabšale. Reforme, ki jih je zaobjemal 'Veliki skok naprej' so nemudoma vpeljali tudi med manjšinsko prebivalstvo. Ljudske komune so med Korejci, Ujguri, Mongoli ter prebivalci Miao ustanovili že leta 1958, istega leta kot med Han prebivalstvom. V nekaterih primerih je prišlo do nasprotovanja izvajanju drastične reformne politike, zlasti v Xinjangu, kjer so nasprotovanja kulminirala v nasilnih izgredivih. Uporniško gibanje v Xinjangu je bilo hitro zatrto, saj ni imelo pravega vodstva, ki bi ga koordiniralo. V tem obdobju so lokalni nacionalizem videli kot resen zločin proti državni enotnosti (enako kot je bil prej označen Han-šovinizem). Zaradi slednjega so velik delež kadrov v Xinjangu označili za lokal-nacionalistične. (Mackerras 2003, 21-2)

V obdobju Velikega skoka naprej je do največjih problemov prišlo na Tibetu, zlasti med Khampa prebivalci (ki naseljujejo vzhodni del Tibeta), ki so se že vrsto let upirali uvajanju agrarne reforme, saj je tradicionalna tibetanska družba slonela na fevdalnih odnosih. Khampa so se organizirali v uporniško gibanje ter pobili več tisoč pripadnikov Han-Kitajcev, ki so takrat že postopoma emigrirali v vzhodne predele Tibeta. Leta 1958 je v Lhasi izbruhnil upor, ki ga je podžgalo povabilo kitajskega predstavnika Dalai Lami na gledališko predstavo, ki se je odvijala na sedežu vojaškega štaba kitajske vojske v Lhasi. Pobuda za upor so dali pripadniki Khamp, ki so

prav tako vodili vstajo. Kitajsko vodstvo je za incident krivilo vpliv tujih sil na Tibetu (gl. Heberer, 1989: 122-5) ter tibetansko tradicionalno družbo. Upor so zadušili brez večjih naporov, posledica dogodka pa je množično preseljevanje Tibetancev v Nepal in Indijo (pokrajina Pundžab), slednji pa je postal tudi zatočišče Dalai Lame, ki je tam sestavil vlado v izgnanstvu. Emigranti so trdili, da je upor plod kitajske diskriminatorne politike, ki tibetanski kulturi grozi z uničenjem ter prisilno asimilacijo. Posledično je Mednarodna pravna komisija vlado LR Kitajske obdolžila kršenja večine osnovnih človekovih pravic in se sklicevala na pričevanja o pobojih menihov, posiljevanju, mučenju ter samovoljnem vmešavanju kitajskih oblasti v zasebno življenje Tibetancev. Upor leta 1958 ni imel zelenega učinka za postopno doseganje neodvisnosti Tibeta, temveč je dosegel ravno nasprotno. Še istega leta je Panchen Lama, ki je v odsotnosti Dalai Lame imel najvišjo oblast na Tibetu, odpotoval v Peking in se udeležil sestanka, kjer je bilo odločeno, da se na Tibetu pričnejo izvajati 'demokratske reforme' – slednje se nanaša predvsem na ukinitve fevdalizma. Leta 1965 je Tibet postal avtonomna regija.

KKP je še pred začetkom Kulturne Revolucije v svojem teoretičnem časniku *Rdeči prapor* (红旗 *Hongqi*) navedla dve osnovni premisi za razrešitev narodnostnega vprašanja. Prva premisa izhaja iz dejstva, da znotraj vsake narodnosti (narodne manjšine) obstajajo družbeni razredi, zato je vzpostavitev razredne enakosti ter razvitosti znotraj manjšinske družbe odvisni od delavskega razreda. Druga premisa navaja, da se problematiko narodnih manjšin lahko reši le preko revolucionarnega boja v katerega morajo biti vključene izkoriščane množice. Iz zgornjih dveh konceptov se že poraja ideja, ki je vodila Mao Zednoga pri lansiranju Kulturne revolucije: ne gre namreč za reformistično politiko, temveč za popolno prestrukturiranje družbe preko revolucionarnega boja (Mackerras 1994, 150-3).

4.3 Obdobje Velike kulturne revolucije (1966-1976)

Leto 1966 je v zgodovini Kitajske eno najbolj odmevnih, namreč, gre za leto pričetka 'Kulturne revolucije' (文化大革命 *Wenhua dageming*). Gre za obdobje ekstremistične politike, ko se je Mao vrnil na politično prizorišče in naznanil, da se je v KKP infiltrirala buržoazna miselnost ter pozval ljudstvo k novi revoluciji in čistki državnega vrha. To novo gibanje sloni na poudarjanju razrednega boja ter konceptu 'očiščenja države' in v ta namen so preselili velik del mestnega prebivalstva na podeželje, da bi se od kmečkega prebivalstva naučilo pravih vrednot. Politično vodstvo, torej Deng in Liu, je nasprotovalo tovrstni mobilizaciji ljudi, Mao pa se je zavedal, da je za

ponovno vzpostavitev oblasti potrebna politična čistka. Še vedno je užival veliko podporo množice revnih, ki so v njem videli odrešitelja. Zopet se je poslužil strategije političnih kampanj, tokrat je bil uperjen proti '*kontrarevolucionarni zaroti Liu Shaoqija*' - kampanja je spodbujala k opuščanju 'vsega starega' in ponovnemu rojstvu revolucionarnega duha. Na svojo stran je pridobil tudi mladino, katero je v tistem času pestila huda nezaposlenost – vključil jih je v novo gibanje in jih na ta način vsaj začasno zaposlil (iz vrst te mladine je nastala t.i. '*Rdeča garda*' 红卫兵 *Hongwei bing*). Kulturna revolucija je državo po nekaj letih pahnila v kaos, prišlo je do zaprtja fakultet, mnogo infrastrukture je bilo uničene, Rdeča garda pa je brez nadzora plenila in terorizirala običajno prebivalstvo, uničevali so vse, kar je spominjalo na kapitalizem oziroma na preteklo obdobje. Mao je odstavil Liu Shaoqija ter Denga; prvi je po dolgotrajnem mučenju v zaporu preminil. V nestanovitnih razmerah se je Mao naslonil na vojsko in jo leta 1967 pooblastil za ponovno vzpostavitev reda v državi, saj so mu razmere v državi ušle krepko iz rok. Intervencija vojske je sicer umirila stanje v državi, a je pomenila tudi začetek militarizacije družbe.

Ko se je leta 1971 politični vrh zopet pričel obračati v smer politike popuščanja, so se spremembe najprej pokazale na področju zunanje politike, spremembe notranje politike pa so bile počasnejše. Zopet je šlo za bitko med dvema političnima strujama – prva, t.i. radikalna, je zagovarjala nespremenjeno politiko ter poudarjala gospodarsko rast (njen zagovornik je bil Mao), druga je bila t.i. zmerna struja, ki se je zavzemala za normalno delovanje državnih institucij ter hitrejšo gospodarsko rast (njen glavni zagovornik premier Zhou Enlai 周恩来). Do ravnovesja med obema strujama je prišlo leta 1973. Navkljub prizadevanju radikalne struje, da bi s preizkušenimi metodami političnih kampanj očrnili Zhou Enlaija, se ljudske množice niso več odzvale. Med ljudmi namreč ni bilo več idealizma in vere v politični vrh, saj je kulturna revolucija v ljudeh pustila občutek prevaranosti. Leto 1975 zaznamuje vrnitev Deng Xiaopinga na politično prizorišče, kar je pomenilo korak naprej v reformni politiki. Istega leta so objavili projekt *Štirih modernizacij*. Ko je zmerna struja poudarjala pomen tuje tehnologije pri doseganju ciljev Štirih modernizacij, so se člani radikalne struje ostro odzvali, saj so že slutili, da izgubljajo svojo politično moč.

Pomembno prelomnico v kitajski sodobni zgodovini predstavlja leto 1976, ki ga zaznamujeta smrt Mao Zedonga in Zhou Enlaija. Zatem je za kratek čas na mesto predsednika države stopil Hua Guofeng 华国锋, ki je dal zapreti glavne štiri voditelje radikalne struje - imenoval jih je *Tolpa štirih* (四人帮 *siren bang*) in jim naprtil vso odgovornost za vse zločine, ki so se dogajali med kulturno revolucijo in z njihovo aretacijo potešil nezadovoljstvo množic.

V desetletje trajajoči Kulturni revoluciji je bila manjšinska politika podvržena konceptu razrednega boja. Izhajajoč iz teorije, da je tudi v znotraj socializma 'narodnostno vprašanje' po svojem bistvu 'razredno vprašanje', je skrajna levica manjšinsko problematiko zreducirala na problematiko razrednega boja. Dotedanja manjšinska politika, ki je, seveda ob upoštevanju ter spoštovanju enotnosti kitajskega naroda, priznavala posebnosti ter razlike med narodnimi manjšinami, so označili za buržoazno ter reakcionarno. Vso kritiko so usmerili v bivšega predsednika LR Kitajske, Liu Shaoqija, ki je leta 1948 zapisal, da »je narodnostna problematika povezana z razredno problematiko« (Heberer 1989, 24). Slednjo izjavo je skrajna levica interpretirala kot zanikanje dejstva, da narodnostna problematika pravzaprav je razredna problematika. Ideja o pravici narodnih manjšin do regionalne avtonomije so interpretirali kot nasprotovanje narodni enotnosti ter zavzemanje za odcepitev posameznih narodov; kasnejša klavzula Ustave LR Kitajske iz leta 1954, ki je regionalno avtonomijo tudi pravno podprla, so kritizirali kot zatiranje diktature proletariata. Nasprotno je skrajna levica v Liujevi preudarni in previdni delitvi zemlje pripadnikom narodnih manjšin ter reformni politiki usmerjeni v življenjski slog narodnih manjšin videla zadušitev revolucionarnih zahtev manjšinskega prebivalstva po osvoboditvi, Liujev poziv k miroljubni reformni politiki pa kot poskus izključitve razrednega boja. V osnutku nove ustave (uradno izdana leta 1975), ki je leta 1968 krožil po Šanghaju, je pisalo:

Ustava prejšnje partije (1954; op. a.) poudarja zgolj posebnosti narodov in izvajanje socialnih reform v skladu z njihovimi željami in ne z željami vodstva partije in socialistične revolucije. Pravi: »razvoj številnih narodnih manjših je omejen« in »partija se mora posebej potruditi, da bi izboljšala položaj različnih narodnih manjšin«. S poudarjanjem nacionalizma in zapostavljanjem patriotizma in internacionalizma v resnici ustvarja nacionalni razkol. Široke revolucionarne množice menijo, da bi bilo treba v novi partijski ustavi Devetega kongresa posebej izpostaviti naslednjo direktivo predsednika Maa: »Pri nacionalnem boju gre v končni fazi za vprašanje razrednega boja.« Poudarjati je treba enotnost vseh narodnosti na podlagi misli predsednika Maa in socialistične poti. (Heberer 1989,24-5).

Za časa Kulturne revolucije so koncepta primarne različnosti narodnih manjšin ter pluralizma družbe ostro obsojali, prav tako so ukinili vse državne organe, ki so zadevali narodnime manjšine. Hkrati je skrajna levica ukinila vse privilegije, ki so jih do tedaj uživali pripadniki narodnih manjšin ter do njih izvajala enako politiko kot do Han prebivalstva. Namreč, posebna pravila, ki veljajo zgolj za pripadnike narodnih manjšin, naj bi onemogočala asimilacijo slednjih v kitajsko družbo ter jim preprečila aktivno in enakopravno sodelovanje znotraj le-te. Asimilacijsko

politiko torej vodstvo skrajne levice legitimira z argumentom, da brez nje ni mogoča vsestranska revolucija, saj je za slednjo potrebno brezkompromisno sodelovanje manjšinskega prebivalstva. V kasnejši Ustavi LR Kitajske iz leta 1975 so odsek, ki obravnava narodne manjšine izbrisali. Tako ni bilo več govora o prepovedi zatiranja narodnih manjšin ter njihovi pravici do ohranitve lastne kulturne identitete. V Ustavi LR Kitajske je o narodnih manjšinah zgolj slednje:

Višji državni organi morajo zagotavljati avtonomnim organom vseh regij, ki imajo nacionalno avtonomijo, možnost popolnega uveljavljanja te avtonomije in aktivno podpirati vse narodne manjšine pri socialistični revoluciji in izgradnji socializma. (Heberer 1989, 29).

Zgornji člen pušča koncept avtonomije popolnoma odprt za arbitrarno interpretacijo. Hkrati je tudi nejasno na kakšen način se izvaja podpora narodnim manjšinam pri doseganju ciljev socialistične revolucije, precej jasno pa je dejstvo, da si država prilašča vso pravico do zavrnitve zahtev s strani narodnih manjšin. Slednje lahko državno vodstvo vselej pojasni z argumentom, da so dotične zahteve (e.g. ohranitev kulturne identitete narodnih manjšin ter preudarnije načrtovanje gospodarskega razvoja na področjih kjer slednje živijo) neskladne s cilji socialistične revolucije oziroma, da ji celo nasprotujejo (Heberer 1989, 23-5).

Ena od članic zloglasne *Tolpe štirih* je bila tudi Maova žena, Jiang Qing 江青, je nekoč na temo narodnomanjšinske problematike izjavila sledeče vprašanje:

Zakaj sploh potrebujemo narodne manjšine» ter tudi sama odgovorila nanj: »Nacionalno identiteto bi bilo treba odpraviti! (Mackerras 2003, 24).

Za boljši pregled naj konkretne spremembe manjšinske politike tekom Kulturne revolucije ter njene posledice strnem v spodnjih točkah:

- skrajna levica je zavrnila do tedaj veljavno tezo, da je Kitajska multietnična država, kar je objasnila z argumentom, da je bilo narodnostno vprašanje rešeno in zato ni potrebe po vzpostavitvi manjšinske politike.
- Regije, ki jih naseljujejo narodne manjšine, niso več označene kot posebne regije⁸ in zanje velja enaka gospodarska politika kot za ostale regije; to je posledično pomenilo, da je bilo manjšinsko prebivalstvo prisiljeno opustiti gojenje ter izdelovanje svojih tradicionalnih dobrin. Prav tako je bila zanikana njihova kulturna tradicija, saj je vlada jasno izrazila, da morajo vsi prebivalci živeti v enakih hišah (jasno nakazuje prepoved bivanja v šotorih – kar

je najhuje občutilo nomadsko-pastirsko prebivalstvo), vsi morajo nositi enaka oblačila (torej gre za prepoved narodnih noš ter muslimanskih turbanov) ter se prehranjevati v skupnih jedilnicah (za časa Kulturne revolucije je vlada organizirala ogromne jedilnice, kjer so stregli preprosto hrano).

- Obsodila je člen o pravici narodnih manjšin do lokalne avtonomije, saj na bi slednja zgolj ločevala ljudstvo; ukinjala je avtonomne regije (med drugim Avtonomno prefekturo ljudstva Dai v Xishuangbanni v provinci Yunnan) in ustavila dotok posebne finančne pomoči za te regije.
- Posledično so bile, zaradi zgrešene gospodarsko-kmetijske politike, uničene naravne dobrine posameznih manjšinskih regij, saj je vlada kmete prisilila v gojenje določenih kultur, ne upoštevajoč specifične poljedelske razmere. Uničene je bilo veliko obdelovalne zemlje, hkrati pa so pašnike spreminjali v obdelovalno zemljo, kar je pomenilo popoln zaton pašne reje. Ukinili so tudi lokalne tržnice, tako kmetje niso več imeli nobenega zunanega vira prihodka. Kmečko prebivalstvo je pestila huda lakota, saj so zaloge žita najprej delili po mestih. Manjšinsko prebivalstvo je doživelo dramatičen šok, saj po eni strani niso več dobivali državne podpore, po drugi strani pa jim je nova agrarna politika odvzela možnost tradicionalnega načina življenja. Revščina, s katero so se soočali, je bila primerljiva tisti izpred revolucije.
- Vlada je prepovedala t.i. '*Štiri stare stvari*' (*四旧* / *Hsi jiu*), ki vključujejo staro mišljenje, staro kulturno tradicijo, staro moralo (konfucionizem) ter stare navade. V sklopu te kampanje so največjo škodo utrpeli ravno najbolj tradicionalne družbe, torej narodne manjšine. Država je prepovedala njihove tradicionalne praznike (tisti, ki so kršili to pravilo, so bili aretirani in označeni za kontrarevolucionarne), na javnih mestih je bilo prepovedano nošenje narodnih noš, prav tako niso smeli več prodajati lokalnih specialitet in tradicionalnih ročnih izdelkov (delavnice, ki so jih izdelovali, so zaprli), namreč, vlada je rokodelce označila za 'buržoazno gospodo'. Izmed pisnih jezikov so dovolili le uporabo petih (mongolski, tibetanski, ujugurski, kazaški ter korejski), vendar je bila raba teh omejena. Na javnih zborovanjih so smeli uporabljati le kitajski jezik. Založbe, ki so izdajale publikacije v jezikih narodnih manjšin so zaprli, prav tako so prenehali z oddajanjem manjšinskih radijskih postaj.
- Lokalne kadre, ki so jih člani KKP še desetletje prej sami usposobili, so pričeli zamenjevati s Han kadri. Argumenti za to ravnanje so bili, da so manjšinski kadri kulturno inferiorni in

da ne poznajo profesiolanega odnosa, hkrati pa pravzaprav predstavljajo zgolj *de jure* oblast, saj za njimi v resnici stojijo predstavniki prejšnjega vladajočega razreda.

- Prišlo je do znatnega poslabšanja zdravstvene oskrbe na področju narodnih manjšin, saj so v sklopi *sijiu* prepovedali tudi tradicionalne medicinske prakse, ki so pravzaprav predstavljale edino zdravstveno oskrbo na določenih oddaljenih območjih. Prav tako je po načelu *sijiu* veljala prepoved izvajanje tradicionalne umetnosti, vso tradicionalno manjšinsko umetnost od glasbe do gledališča so označili za *fevdalno in zaostalo*. Kar se tiče književnosti si noben avtor iz vrst narodnih manjšin ni drznil objavljati svojih del, saj bi ga zaradi tega nemudoma pričeli preganjati (Mackerras 2003, 25-7).

To je le nekaj ključnih potez reformne politike skrajne levice, ki so najbolj prizadele življenje manjšinskega prebivalstva. Kulturna revolucija je terjala ogromno žrtev, tako med Han kot med prebivalstvom narodnih manjšin. Zaradi pristranskosti informacij iz strani kitajske vlade je težko oceniti kolikšen je dejanski delež teh žrtev med prebivalci narodnih manjšin. Kakorkoli že, Kulturna revolucija ni prizanesla nikomur. Povodi za večino aretacij so bile lažne obtožbe, naj navedem nekaj zgovornih primerov: v Avtonomni pokrajini Notranja Mongolija so po obtožnici Tolpe štirih tekem Kulturne revolucije po krivem obtožili 346 tisoč ljudi – obtoženi so bili večinoma sodelovanja v namišljeni Ljudski revolucionarni stranki Notranje Mongolije, ki *naj bi* imela separatistične namene. Dober političen primer kulturnega uničenja ter verskega preganjanja med Kulturno revolucije je t.i. Shadian incident iz leta 1967. Gre za upor pripadnikov ljudstva Hui iz vasi Shadian v provinci Yunnan, ki so oblasti prosili za dovoljenje za ponovno odprtje mošeje, ki so jo po letu 1966 zaprli. Ko je lokalna oblast prošnjo zavrnila, se je lokalno Hui prebivalstvo organiziralo v vojaško enoto, oblasti pa so jih zato obdolžile odcepitvenih teženj in leta 1975 so v Shadian prikorakale čete Ljudske osvobodilne vojske ter ga zravnale z zemljo. Po iz številu žrtev predstavlja incident v Shadianu enega največjih incidentov v katerega je bila vpletena narodna manjšina, saj je ljudstvo Hui v njem utrpelo več kot 1600 žrtev. Oblasti so šele leta 1979 svojcem žrtev omenjenega incidenta poslale uradno opravičilo ter tam zgradile sedem novih mošej (Mackerras 2003, 24).

Danes je brez poznavanja dejanskih razmer ter konkretnih pričevanj težko vrednotiti Kulturno revolucijo. Na področju manjšinske politike gre za najstrašnejše obdobje, saj je bila manjšinam kršena vsakršna pravica do kulturne identitete, torej gre za obdobje strahovlade in prisilne asimilacije. Politično vodstvo je že leta 1980 priznalo, da je to desetletje za narodne manjšine pomenilo 'fašistično diktaturo' ter da so bile podvržene prisiljeni asimilaciji. Leta 1980 so

v Pekingu odprli razstavo narodnih noš ter tradicionalnega nakita ljudstva Li, kjer je bilo moč videti kopico razparanih oblačil ter uničenega nakita, kar so povzročile 'čistilne akcije' Rdeče Garde. Sicer pa drži dejstvo, da je novo državno vodstvo vse porajajoče probleme v državi pripisalo negativnim posledicam Kulturne revolucije (Mackerras 2003, 23-9).

4.4 Narodnomanjšinska politika v obdobju 1976 – 1989

4.4.1 Obuditev narodnomanjšinske problematike

Aretacija *Tolpe štirih* je sicer sprožila pravo ljudsko evforijo, vendar ni pomenila dejanskih sprememb. Hua Guofengovo dvoletno medvladje ni prineslo znatnih novosti.

Obdobje pravih sprememb se prične z letom 1978, ko se na političnem obzorju zopet pojavi Deng Xiaoping, ki postopoma zamenja ekipo Hua Guofenga. Deng se je reform lotil preudarno in je najprej opustil slepo poudarjanje pomembnosti razrednega boja.

Reformna struja je politično večino dobila na 3. plenumu Centralnega komiteja leta 1978, ko so pristaši Dengove politike v politbiroju Centralnega komiteja dobili večino sedežev. Tako se je pričelo obdobje liberalizacije, ki pa je kljub vsemu še bilo pod popolno kontrolo državnega vrha. Zgovoren primer za to je zloglasni 'Zid demokracije', na katerem so se najprej pojavile ostre obtožbe kulturne revolucije. Ko pa so ljudje pričeli odprto kritizirati državo ter zahtevali večjo stopno demokracije, je Deng omejil svobodo govora ter izjavil, da Kitajska še ni pripravljena na demokracijo ter liberalno miselnost.

V letih po 1980 je že prihajalo do ideoloških razhajanj znotraj struje reformistov. Obe struji, liberalna in konservativna, sta podpirali odpiranje države in reformne ukrepe, razhajali so se le v načinu njihovega izvajanja. Deng se je vseskozi zavedal nevarnosti prehitrih sprememb znotraj kitajske družbe ter posledičnega nereda, ki jih le-te lahko povzročijo v državi. Deng je z nenehnim poudarjanjem pomena zmerne politike deloval kot nevtralizator obeh struj – na ta način je osnoval svojo 'teorijo socializma s kitajskimi posebnostmi' (中国特色社会主义 *Zhongguo tese shehuizhuyi*).

V tistem obdobju je bila med člani liberalne struje v ospredju debata o reformi političnega

sistema na Kitajskem. Najvidnejši predstavnik liberalne struje je bil Hu Yaobang 胡耀邦.

Njihova ideja je bila zaradi svoje radikalne narave podvržena številnim kritikam, po drugi strani pa je Hu Yaobang v izobraženi mladini tistega časa dobil največjega podporo. Zaradi svoje (za kitajsko okolje) radikalno liberalne politike je moral Hu leta 1987 odstopiti z mesta generalnega sekretarja KKP, nasledil pa ga je Zhao Ziyang 赵紫阳, ki je umiril razmere med obema strujama in osnoval nov koncept partije kot 'organizacije, ki zgolj usklajuje različne interese znotraj pluralistične družbe'. To je bilo priznanje, da na Kitajskem prihaja do pojava gospodarskega in političnega pluralizma znotraj enopartijskega sistema. Ko je Zhao Ziyang nameraval uvesti reformo, ki bi omogočala popoln prehod na tržne cene, je prišlo do novih napetosti v političnem vrhu. Drugi pomemben mejnik v kitajski sodobni zgodovini je leto 1989, katerega zaznamuje t.i. 'Pokol na Trgu nebeškega miru'. Povod za slednjega je bila medijsko (namerno) prezrta smrt liberalnega politika Hu Yaobanga. Posledica tega incidenta je bila razrešitev Zhao Ziyanga in vrnitev zagovornikov trde roke v ospredje političnega prizorišča. Državi je zopet grozila militarizacija družbe in ponoven vzpon strahovlade. Prišlo je do prekinitve reformne politike, vendar se je v pravem trenutku na političnem odru zopet pojavil Deng Xiaoping, ki je z zamenjavo političnega kadra spet vzpostavil ravnovesje. (Saje 2006, 21 -35)

Kar se tiče sprememb na področju manjšinske politike, je v času medvladja leta 1978 Hua Guofeng v govoru poudaril pomembnost enakosti vseh narodov znotraj LR Kitajske in celo pozval Han uradnike, ki so delovali na manjšinskih območjih, naj se naučijo lokalnega jezika. Do pravega zasuka na področju obravnavanja narodnomanjšinskega vprašanja je prišlo leta 1980, ko so objavili govor Zhou Enlaija iz leta 1957 na temo problematike narodnih manjšin. V govoru je Zhou svaril pred dvema, za Kitajsko enotnost uničujočima šovinizmoma – prvi je Han šovinizem, drugi pa šovinizem lokalnih narodnih manjšin. Istega leta je najvišji predstavnik narodnih manjšin znotraj KKP objavil članek, s katerim je apeliral na učinkovitejšo ter *dejansko* avtonomijo narodnomanjšinskih regij. Članek je poudarjal pomembnost 'zlitja narodov' (民族融合 *minzu ronghe*) ter le-to definiral kot dolgotrajen zgodovinski proces in pozval ljudstvo naj se odločno upre prisilni asimilaciji, ki jo je soavtor članka ostro obsodil. Hkrati je pozval politični vrh k enakopravnejši razdelitvi denarne pomoči, ki bi lokalnim narodnomanjšinskim skupnostim omogočala hitrejši napredek.

Obisk Tibeta iz strani delegacije tedanjega generalnega sekretarja KKP Hu Yaobanga je bil še en ključen dogodek v toku sprememb na področju državne manjšinske politike. Tibetanska

narodna manjšina je za časa Kulturne revolucije utrpela največje ponižanje ter bila podvržena najbolj fanatičnemu uničenju tradicionalne kulture in narodne identitete. Leta 1980 je obisk delegacije Hu Yaobanga razkril šokantno situacijo v kateri se je znašel opustošeni Tibet. Hu je v svojem govoru v Lhasi leta 1980 izpostavil svoje ogorčenje z naslednjimi besedami:

Obžalujemo, da je naša partija razočarala tibetansko ljudstvo. ...[P]o skoraj tridesetletju prizadevanj se življenje Tibetancev še vedno ni opazno izboljšalo. Mar ni to naša krivda? (Mackerras, 2003: 28).

Jasno je kritiziral tudi Han kitajske kadre na Tibetu, ki so desetletja brez nadzora osrednje vlade na Tibetu vodili arbitrarno politiko :

"中央援助西藏的专门拨款都仍到雅鲁藏布江里去了?"(Cao 2009). ("Mar je vsa državna subvencija namenjena izboljšanju situacije na Tibetu končala v globinah reke Yarlung Zangbo?"; prevod avtorice)

Leto 1980 je bilo torej leto, ko je politični vrh v ospredje zopet postavil koncepta *naroda* in *narodnosti*. Ta ideološki zasuk se odraža v članku, ki je bil julija 1980 objavljen v Ljudskem dnevniku (人民日报 *Renmin ribao*):

Z vidika marksizma/leninizma/misli Maa Cetunga imajo narodi in razredi svoja pravila, po katerih nastanejo, se razvijajo in izumrejo. V večini primerov so različni narodi ... [n]astali po preteku več tisoč let in bodo obstajali še mnoga leta. ... [O]bstoj razredov je mnogo krajši, kot pri narodih. Po odmrtnju prvega se narod nadaljuje še mnogo let. Lenin je dejal: »Narodne razlike 'bodo obstajale še zelo dolgo, celo še po vzpostavitvi diktature proletariata v svetovnem obsegu'. (Mackerras 1994, 155).

Ena osnovnih značilnosti tega obdobja je bila obnova zakonodajnega sistema. Medtem, ko je bila zakonodaja tekom Kulturne revolucije skoraj v celoti zreducirana na nivo maoistične uprave ter masovnih gibanj, se je državno vodstvo v prvi polovici osemdesetih let prejšnjega stoletja lotilo vzpostavljanja novega zakonodajnega sistema. Tako je odsek Ustave LR Kitajske iz leta 1982, ki obravnava narodne manjšine, veliko obsežnejši kot tisti v Ustavi iz leta 1975. Ker je novo politično vodstvo narodnomanjšinsko avtonomijo videlo kot skladno z marksističnimi, in posledično načeli KKP, je ponovno začelo poudarjati njeno pomembnost. Ustava LR Kitajske v 4. členu pravi:

中华人民共和国各民族一律平等。国家保障各少数民族的合法的权利和利益，维护和发展各

民族的平等、团结、互助关系。禁止对任何民族的歧视和压迫，禁止破坏民族团结和制造民族分裂的行为。国家根据各少数民族的特点和需要，帮助各少数民族地区加速经济和文化的发展。各少数民族聚居的地方实行区域自治，设立自治机关，行使自治权。各民族自治地方都是中华人民共和国不可分离的部分。各民族都有使用和发展自己的语言文字的自由，都有保持或者改革自己的风俗习惯的自由。(Zhonghua renmin gongeguo xianfa).

(Vsi narodi LR Kitajske so me seboj enakopravni. Država brani zakonske pravice ter interese narodnih manjšin ter ohranja in razvija enakopraven odnos, enotnost ter medsebojno sodelovanje vseh narodov Kitajske. Država prepoveduje diskriminacijo in zatiranje kateregakoli naroda; prepoveduje tudi vsakršno dejanje, ki spodkopava narodno enotnost ter napeljuje na odcepitev. Država v skladu s specifičnimi potrebami posamezne manjšine pomaga narodnomanjšinskim območjem pri pospeševanju gospodarskega ter kulturnega napredka. Na območjih, kjer je skoncentrirano narodnomanjšinsko prebivalstvo se izvaja regionalna avtonomija za potrebe katere se ustanovi avtonomni vladni organ. Vse avtonomne pokrajine so neodtujiv del LR Kitajske. Pripadniki vseh ljudstev imajo pravico do uporabe ter razvijanja lastnega govornega in pisnega jezika ter do ohranjanja in spreminjanja tradicionalnih navad in običajev.; prevod avtorice).

Celotni 6. razdelek je posvečen organom samovlade v avtonomnih pokrajinah, ki med drugim poudarja, da mora na čelu administrativnega vodstva avtonomne pokrajine biti pripadnik dotične narodne manjšine. Avtonomne pokrajine imajo prav tako pravico sprejemati zakone, ki veljajo za področja pod njihovo jurisdikcijo. Državni kongres sicer ima pravico zavriniti te zakone, a v praksi se je izkazalo, da je to zelo redek pojav. Odlomek iz 116. člena Ustave LR Kitajske tako pravi:

民族自治地方的人民代表大会有权依照当地民族的政治、经济和文化的特点，制定自治条例和单行条例。自治区的自治条例和单行条例，报全国人民代表大会常务委员会批准后生效。(Zhonghua renmin gongeguo xianfa).

(Ljudski kongresi vseh avtonomnih pokrajin imajo pravico sprejemati zakone avtonomije in posebne zakone v skladu z političnimi, gospodarskimi ter kulturnimi karakteristikami ljudstva oziroma ljudstev določene avtonomne pokrajine. Preden ti zakoni stopijo v veljavo jih mora odobriti stalni odbor Vseljudskega kongresa.; prevod avtorice).

Ustava LR Kitajske iz leta 1982 v 134. členu prav tako določa:

各民族公民都有用本民族语言文字进行诉讼的权利。人民法院和人民检察院对于不通晓当地通用的语言文字的诉讼参与人，应当为他们翻译。(Zhonghua renmin gongheguo xianfa) *(Pripadniki vseh ljudstev imajo pravico do pravnih zaslišanj v njihovem lastnem jeziku, enako morajo biti vsi pravni dokumenti zapisani v tem jeziku. Oblasti morajo za sodelujoče v pravnem procesu, ki ne razumejo lokalnega jezika priskrbeti prevajalca.; prevod avtorice pričujočega dela)*

Druga pomembna sprememba na tem področju je 'Zakon o regionalni avtonomiji narodnih manjšin' (民族区域自治法 *minzu quyu zizhifa*), ki je prišel v veljavo leta 1984. Omenjeni zakon je skoraj identičen členom Ustave v razdelku o narodnih manjšinah, razlikuje se zgolj po podrobnejši obravnavi koncepta avtonomije, t.j. na področju uprave, zakonodaje, gospodarstva, kulture ter izobraževanja v avtonomnih pokrajinah. Ena najpomembnejših pravic, ki jo ta zakon podeljuje narodnim manjšinam, je pravica zavrnitve izvajanja določenih zakonov osrednje vlade, ki za manjšinsko regijo niso relevantni. Prav tako se jim s tem zakonom dodeli pravica do prilagoditve določenega zakona potrebam določene narodne manjšine. (Mackerras 2003, 25-8)

Na tem mestu se je potrebno vprašati kako pristna je dejansko bila avtonomija narodnih manjšin v osemdesetih letih. Najprej je treba poudariti razliko med partijskim ter državnim pravom. V 17. členu Zakona o regionalni avtonomiji narodnih manjšin je zapisano:

自治区主席、自治州州长、自治县县长由实行区域自治的民族的公民担任。自治区、自治州、自治县的人民政府的其他组成人员，要尽量配备实行区域自治的民族和其他少数民族的人员。(Zhonghua renmin gongheguo minzu quyu zizhifa)

(Predsednik avtonomne regije, prefekt avtonomne prefekture ali vodja avtonomnega okraja bo državljani, ki je pripadnik naroda, ki izvaja regionalno oblast na zadevnem območju. Druge funkcije v ljudski vladi avtonomne regije, avtonomne prefekture ali avtonomnega okraja morajo, če je to le mogoče, zasesti ljudje, ki pripadajo narodom z regionalno oblastjo in drugim narodnim manjšinam na tem območju., NOVEXCN.COM® 2000: Law on the People's Republic of China on regional national autonomy).

Hkrati pa zakonodajata KKP na nobenem mestu ne določa, da mora v avtonomnih pokrajinah lokalni partijski sekretar pripadati dotični narodni manjšini. Tako mora, na primer, biti državni predstavnik Tibeta nujno tibetanske narodnosti, medtem ko za mesto partijskega sekretarja tovrstna zahteva ne obstaja. Na to razliko je potrebno opozoriti, saj je KKP organ z veliko večjo močjo kot

Osrednja vlada LR Kitajske.

Kakorkoli že, v osemdesetih letih prejšnjega stoletja se je tako delež vladnih predstavnikov narodnih manjšin, kot tudi delež predstavnikov narodnih manjšin znotraj KKP občutno povečal. Na Vseljudskem kongresu leta 1956 je 14,5 procenta vseh udeležencev prihajalo iz vrst narodnih manjšin. V kasnejših letih je število le-teh upadalo in na kongresu leta 1975 je bila udeležba predstavnikov narodnih manjšin najnižja, zgolj 9.3 procenta. Leta 1988 je številka zopet zrasla na 15 procentov. Na splošno je opaziti odsotnost narodnomanjšinskih kadrov v političnem vrhu – namreč, vseh 21 članov Politbiroja je Han narodnosti. *Mantra* kitajskega političnega vrha se glasi:

Na Kitajskem je veliko število politično zanesljivih in strokovno usposobljenih manjšinskih kadrov. (Sautman 1997, 19).

Hkrati pa je vseskozi prisotno tudi mišljenje, da se manjšinski kadri ne znajo znebiti neprofesionalnega odnosa, kar je posledica njihove *zaostalosti*. Kot navaja nek kitajski strokovnjak:

Gospodarska in kulturna zaostalost manjšinskih narodov ... [p]omeni, da se manjšinski kadri razvijajo počasi. (Sautman 1997, 19).

Na šestem Vseljudskem kongresu leta 1983 so iz vrst narodnomanjšinskega prebivalstva, konkretno mongolskega, izvolili podpredsednika LR Kitajske. Na lokalni ravni vladne predstavnike volijo na lokalnih volitvah in so iz narodne manjšine dotične regije, velika večina jih je prav tako članov KKP. Če za primerjavo vzamemo delež narodnomanjšinskega prebivalstva znotraj KKP v letih 1950 (5,5%) in 1990 (5,7%) ugotovimo, da je bil delež le-teh na začetku devetdesetih let za odtенок višji, čeprav politični vrh trdi nasprotno. Slednji podatek je zanimiv predvsem zato, ker je leta 1950 KKP med narodnimi manjšinami uživala dokaj visoko podporo, ki je v kasnejših desetletjih upadla. Gledano iz vidika razmerij, je skupni delež narodnomanjšinskih kadrov nižji od deleža celotnega narodnomanjšinskega prebivalstva. Leta 1981 so narodnomanjšinski kadri predstavljali 5.4% celotnega državnega kadra, leta 1990 pa je ta številka znašala 5,7% procenta, kar pa je še vedno manj od deleža celotnega narodnomanjšinskega prebivalstva (popis leta 1982: 6,7%; popis leta 1990: 8,04%).

Vodstvo države si je leta 1980 postavilo za cilj, da bodo predstavniki narodnih manjšin med kadri avtonomnih pokrajin imeli vsaj tretjinski delež, oziroma naj bi bil le-ta enak deležu manjšinskega prebivalstva znotraj določene avtonomne pokrajine. O dejanskem deležu je težko

govoriti, saj je državno vodstvo v različnih primerih navedlo različne številke. Podatki iz leta 1987 govorijo o 80 odstotnem deležu manjšinskih kadrov na Tibetu (kar 40 tisoč od skupno 50 tisoč kadrov naj bi bilo tibetanske in druge manjšinske narodnosti), medtem ko kasnejše (in bolj verjetno) poročilo kaže na 61 odstoten delež le-teh. V primeru najštevilčnejše narodne manjšine na Kitajskem, ljudstva Zhuang, znaša delež pripadnikov manjšine Zhuang med kadri Avtonomne pokrajine Zhuang leta 1987 dobro tretjino (33%). Delež ljudstva Zhuang v celotnem prebivalstvu province Guangxi prav tako znaša nekaj več kot 30 odstotkov, zato provinca Guangxi predstavlja vzoren primer državne manjšinske politike. V korejski Avtonomni pokrajini Yanbian so konec osemdesetih let korejski kadri predstavljali večino (51%), medtem ko je bil delež korejskega prebivalstva v pokrajini za 10 odstotkov nižji (41%). Prav tako se je delež kadrov v Xinjiangu v osemdesetih letih počasi pričel dvigovati (za Xinjiang je bila namreč v preteklosti značilen visok delež Han kadrov – zaradi odcepitvenih nagibov Ujgurov) in je znašal okoli 45 odstotkov, kar pa je še vedno precej manj od deleža ujgurskega prebivalstva v regiji (Mackerras 1994, 156-8).

Politika usposabljanja narodnomanjšinskih kadrov je del 'prednostne politike' (优惠政策 *youhui zhengce*), ki jo je država leta 1980 začela izvajati na narodnomanjšinskih območjih. Prednostna politika med drugim obsega tudi določene državne kvote za višjo izobrazbo, gospodarske investicije ter posebne ukrepe za blaženje revščine v teh regijah. Najodmevnejši ukrep prednostne politike je izvzetje narodnomanjšinskega prebivalstva iz t.i. 'politike enega otroka', ki posameznemu (Han-kitajskemu) paru dovoljuje le enega otroka. Podrobnejši opis ukrepov prednostne politike sledi v poglavju 4.5.2. Ukrepi tovrstne politike imajo pozitiven vpliv na demografsko rast manjšinskega prebivalstva ter večji delež predstavnikov narodnih manjšin na visokošolskih zavodih in univerzah. Izboljšanje življenjskih pogojev narodnomanjšinskega prebivalstva ter višja stopnja avtonomije so se v obdobju po letu 1980 odrazila tudi v masovnem oživljanju starih običajev ter tradicionalne kulture narodnih manjšin. Država je pričela obnavljati arhitekturne spomenike, oživela je tradicionalna umetnost in z njo gledališke, plesne in glasbene uprizoritve (Mackerras 1994, 156-9).

4.4.2 Poskusi odcepitve v poznih osemdesetih letih dvajsetega stoletja – 'tibetansko vprašanje' in oživitev kitajskega nacionalizma

Reformna politika ter liberalizacija pod taktirko liberalne struje Hu Yaobanga se je odrazila tudi v vedno izrazitejših odcepitvenih nagnjenjih posameznih narodnih manjšin, kar je komajda

presenetljivo, saj nenadna sprostitvev avtoritativnega sistema neizogibno vodi do družbenih nasprotovanj ter problemov, zlasti v tako centralizirani državi kot je Kitajska.

Razmere na Tibetu se je po obsežnem uporuh v Lhasi leta 1959 precej zaostrih in kitajsko vodstvo je poostrihlo svoj nadzor v Tibetu. Po tragičnem desetletju Kulturne revolucije se je leta 1980 za Tibeta pokazalo novo upanje – obisk Hu Yaobanga je, kot že omenjeno, prinesel reformno politiko tudi na Tibet. Situacija, predvsem na področju gospodarstva ter življenjskega standarda, se je po letu 1980 občutno izboljšala; naj za primer navedem štirideset novih gradbenih projektov zgolj v letu 1984. Kot je značilno za celotno narodnomanjšinsko prebivalstvo, je tekom osemdesetih let dvajsetega stoletja moč zaznati znatno demografsko rast tudi na Tibetu (glede na popis iz leta 1982 je znašalo celotno prebivalstvo Tibeta 1,892,224 milijona, od tega je 94% prebivalstva tibetanske narodnosti; popis iz leta 1990 navaja 2,196,010 skupne tibetanskega prebivalstva, od tega je 95% prebivalcev tibetanske narodnosti).

Spremembe po letu 1980 so vidne tudi na področju t.i. 'tibetanizacije kadrov'. Tu je potrebno poudariti, da so jo izvajali predvsem na stopnji nižjih kadrov, saj kitajsko vodstvo ni imelo namena zmanjšati vpliv KKP na Tibetu (enako kot v primeru Xinjianga). V nasprotju z državno politiko iz leta 1950 osrednja vlada ni bila pripravljena odobriti tibetanske vlade, ki bi bila ločena od KKP. Kljub temu se je večji delež kadrov tibetanske narodnosti odražal v večjem zadovoljstvu lokalnega prebivalstva, saj jim je dajalo občutek dejanskega vpliva na dogajanje v Tibetu. Situacija se je do leta 1985 precej umirila in kitajska vlada je celo odprla Tibet za (sicer v omejenem številu) tujih turistov. Tudi po odstavitvi Hu Yaobanga leta 1987 se državna politika v odnosu do Tibeta sprva ni spremenila (Mackerras 2003, 29).

Navidezno harmonijo na Tibetu so prekinile demonstracije tibetanskih menihov leta 1987 v Lhasi. Udeležilo se jih je več kot dva tisoč menihov, ki so izražali zahteve po neodvisnosti Tibeta. Takrat se je tibetansko ljudstvo že zavedalo potenciala mednarodne podpore ter internacionalizacije tibetanskega vprašanja, zato so menihi tekom demonstracij tujim obiskovalcem dajali izjave o kršenju osnovnih človekovih pravic na Tibetu. Reakcija kitajske vlade je bila po pričakovanjih kruta – v Lhaso je poslala vojaške okrepitve ter aretirala mnogo tibetanskih menihov, druge je vojska brutalno obravnavala. Marca 1988 je v Lhasi izbruhnil nov upor, ki so ga hitro zadušili, a je imel za 'tibetansko vprašanje' dolgotrajen pomen. Prvič, po letu 1988 je na Tibetu sledila prevlada politikov trde roke, torej konservativnih nacionalistov; drugič, tujim reporterjem je uspelo iz Kitajske pretihotapiti posnetke vojaškega nasilja nad tibetanskimi menihi – ti posnetki so povzročili

internacionalizacijo tibetanskega vprašanja, posledično pa se je zahodni medijski prostor obrnil v prid Tibeta. Anti-kitajske demonstracije so višek dosegle leta 1989, ko je tibetansko ljudstvo z njimi obeležilo trideseto obletnico vstaje leta 1959. Prišlo je do hudih spopadov in nasilja med protestniki in policijo. Takrat se je prvič zgodilo, da so kitajske oblasti na kakem kitajskem ozemlje razglasile vojno pravo, ki je zapovedovalo prepoved zbiranja ljudstva, demonstracij, delovnih in študentskih stavk ter kakršnihkoli zborovanj za časa svoje veljave. Vojno pravo je bilo na Tibetu v veljavi vse do leta 1990, vendar so razmere ostale napete in kitajska vlada svojih čet ni umaknila iz Lhase. Vse od leta 1987 so oči zahodne javnosti uperjene v odnos med Tibetom in Kitajsko, zato je Kitajska morala pričeti uporabljati subtilnejše ukrepe pri ohranjanju avtoritete na Tibetu (npr. v nemirih v Lhasi leta 1993 je uporabila solzivec). Vseskozi pa je ostalo jasno, da Kitajska pod nobenim pogojem ne bo tolerirala niti najmanjših zametkov tibetanskega gibanja za neodvisnost.

V kontekstu tibetanskega gibanja za neodvisnost je potrebno izpostaviti še en ključen dogodek iz leta 1989, namreč, že omenjeni 'Pokol na Trgu Nebeškega miru', ko je miroljubno študentsko zborovanje v žalovanju za preminulim politikom Hu Yaobangom preraslo v masovno protestno gibanje in na Trgu Nebeškega miru v Pekingu so študentje javno kritizirali državno politiko ter zahtevali večjo stopnjo demokracije in svobode. Rezultat slednjega je bila uvedba vojnega prava v Pekingu od aprila do junija 1989. Posredovanje vojske je bilo v primeru pekinških demonstracij še okrutnejše kot v Lhasi. Posledice obeh incidentov so identične – večja vloga vojske v državi in aretacija ter mučenje disidentov. Tudi sporočilo političnega vodstva je bilo v obeh primerih enako: ne glede na kritike zastopnikov človekovih pravic iz zahodnih držav, Kitajska ne namerava dovoljevati gibanj, ki ogrožajo enotnost naroda ali socializma s kitajskimi posebnostmi. Ti dve osnovni prepovedi sta prav tako zapisani v Ustavi LR Kitajske (Mackerras 1994, 159-164).

4.5 Manjšinska politika v letih od 1989 do preloma tisočletja

4.5.1 Osnovne značilnosti manjšinske politike od leta 1989 do preloma tisočletja

Konec osemdesetih let dvajsetega stoletja je Kitajska zopet vstopila v krizno obdobje, čigar znanilca sta bila incidenta gibanja za neodvisnost na Tibetu ter demonstracije v Pekingu leta 1989. Posledica krize za Kitajsko v zgodnjih devetdesetih letih je bila vedno večje poudarjanje nacionalizma. Razlogov za ta pojav je več: na prvem mestu je stalna kritika kršenja osnovnih

človekovih pravic, ki prihaja iz zahodnih držav in je večinoma uperjena v dogajanje na Tibetu ter v Xinjangu. Drugi pomemben faktor, ki botruje potrebi po utrditvi nacionalne zavesti Kitajske (*Zhonghua* narod) je razpad Sovjetske zveze leta 1991. Višja stopnja kitajskega nacionalizma v tem obdobju izhaja tudi iz nepretrgane rasti kitajskega gospodarstva ter vrnitve Hong Konga (1997) ter Macaua (1999) nazaj pod kitajsko nadvlado. Zlasti vrnitev Hong Konga je za Kitajsko bistvenega pomena, namreč državno vodstvo je ob tem dogodku sprožilo kampanjo za dvig nacionalne zavesti in si na ta način pridobilo podporo ljudi. Reformna politika namreč ni bila več v skladu z ideološkimi stališči državnega vodstva in pozornost množic je bilo treba preusmeriti na nekaj drugega – tu jim je prav prišel koncept nacionalizma (Saje 2006, 37). Slednji je v popolnem nesoglasju z dvigom manjšinske (lokalne) narodne zavesti in je v primerjavi s prejšnjo vodilno politično linijo še manj odprt za pojav etnonacionalizma. Tako se zdi, da, vse od zgornjih devetdesetih do danes, narodne manjšine na Kitajskem v okviru Han nacionalizma predstavljajo zgolj *eksotičen* element družbe, ki še dodatno utrjuje prevlado večinskega Han prebivalstva (Mackerras 2003, 37).

Kot že omenjeno, se je po letu 1989 na politično prizorišče vrnila linija dogmatikov. Novo politično vodstvo se je povezal s konservativno strujo ter pričelo z izvajanjem varčnejše politike, hkrati pa je bilo deležno mnogih kritik iz tujine, zlasti na račun vojaškega posredovanja v pekinškem incidentu leta 1989. Novo vodstvo pri zatekanju k starim metodam ni uživalo podpore ljudstva, zato je vlada že leta 1990 delno nadaljevala z reformno politiko. Leta 1992 je Deng Xiaoping zopet odigral ključno vlogo pri premagovanju ovir modernizacije, ko je dejal, da “*je uspešen gospodarski razvoj najboljšo jamstvo za ohranitev družbenega sistema.*” (Saje 2006, 35). Po Dengovi smrti leta 1992 je politično vodstvo nadaljevalo z reformno politiko z Jiang Zeminom 江泽民 na čelu. Za Kitajsko je od devetdesetih let dalje značilna odvisnost kitajske politike od uspešnega izvajanja gospodarske reformne politike. Azijsko finančno krizo leta 1997 je Kitajska precej uspešno prebrodila in obdržala visoko raven gospodarske rasti. Na kongresu KKP leta 1997 je bil glavni poudarek na ukrepih za zagotovitev stabilne gospodarske rasti, česar se je leta 1998 dosledno lotil novi premier Zhu Rongji 朱溶基, ki se je lotil tudi reforme državnih ustanov ter privatizacije nepremičnin. Torej je bila Kitajska na pragu enaindvajsetega stoletja v vrtincu družbenih sprememb. Ko je leta 2001 Kitajska vstopila v STO, je to pomenilo še en korak naprej v gospodarski rasti, in Jiang Zemin je v svojem govoru leta 2000 predstavil novo vladajočo ideologijo LR Kitajske. Bistvena novost slednje je načelo, ki pravi, da “*partija zastopa interese vseh slojev prebivalstva, torej tudi nove kapitaliste.*” (ibid.: 39). To priča o veliko večji fleksibilnosti kitajskega političnega vodstva.

Usmerjenost državne politike v gospodarsko rast se je v zgodnjih devetdesetih letih odrazila tudi na področju manjšinske politike. Glavni sekretar KKP Jiang Zemin je leta 1992 s svojim otvoritvenem govoru 'Prve državne konference o etničnih zadevah' (中央民族工作会议 *Zhongyuan minzu gongzuo huiyi*) jasno poudaril, da stališče kitajske vlade glede odcepitvenih gibanj narodnih manjšin ostaja nespremenjeno: država ostro obsoja vsako separatistično gibanje, ki bi spodkopavalo kitajsko narodno enotnost in si prisvaja pravico do zadušitve tovrstnih gibanj. Po drugi strani pa je, v luči reformne politike, poudaril pomembnost gospodarskega razvoja narodnomanjšinskih regij ter socialnega skrbstva narodnih manjšin. Njegove besede so za narodne manjšine zagotavljale prednostno politiko ter finančno spodbudo in posledičen dvig življenjskega standarda. Tovrstna manjšinska politika se je na Kitajskem ohranila vse do danes in z njo tudi ambivalenten odnos kitajske vlade do narodnih manjšin. Spodbujanje gospodarskega razvoja na narodnomanjšinskih območjih je postalo osnovno orodje integriranja narodnih manjšin v kitajsko družbo in aktualno stanje kaže na relativno visoko stopnjo integracije večine narodnih manjšin, z odstopanji predvsem v primeru Tibetancev in Ujgurov. Zlasti zanimivo je dejstvo, da navkljub spodbujanju kulturnega aktivizma narodnih manjšin s strani države, le-ta znotraj večine narodnih manjšin ne povzroča separatističnih čustev, temveč ravno obratno – narodne manjšine so vedno bolj naklonjene kitajski nadoblasti, kar pa je konec koncev tudi končni cilj kitajske prednostne manjšinske politike. Tako je v primeru ljudstev iz province Yunnan (ljudstvi Bai in Dai) promoviranje svobodnega izražanja kulturne identitete naletelo na plodna tla in obe ljudstvi sta zadovoljni s svojim položajem etnične manjšine v okviru LR Kitajske. Tu gre pravzaprav za pojav izražanja lojalnosti kitajskim oblastem preko sprejemanja statusa narodne manjšine. Omenjeni kulturni aktivizem v večini primerov predstavlja:

trditve, ki izvirajo iz kitajske politične identitete, predstave o članstvu manjšin v kitajski narodni skupnosti. (Mackerras 2003, 41).

Na Kitajskem dandanes lahko v grobem govorimo o dveh *tipih* narodnih manjšin; prve so manjšine z visoko stopnjo narodne zavesti, ki je v večini primerov povezana z veroizpovedjo – kar je očitno tudi v primeru Tibeta in Xinjianga, druge pa so tiste, katerih pripadnike bolj kot narodna zavest povezuje občutek lokalne pripadnosti - to velja na primer za ljudstvo Zhuang. Slednje odprto priznava, da njihov interes ohranjati identiteto narodne manjšine izhaja iz dejstva, da so njeni pripadniki deležni državeih ugodnosti – trn v peti večinskega Han ljudstva ostaja izvzetje manjšinskega prebivalstva iz 'politike enega otroka'. Ena od prominentnih strokovnjakinj na tem področju meni, da gre v omenjenem primeru za prevlado lokalizma nad nacionalizmom, oziroma:

(da) imajo vaščani običajno močnejši občutek pripadnosti svojemu kraju, kot njihovi etnični skupini. (Mackerras 2003, 41).

Ista avtorica tako pride do zaključka, da je ravno v omenjenem dejstvu potrebno iskati razloge za nizko stopnjo razvitosti odcepitevega gibanja med, sicer najštevilčnejšo, narodno manjšino Zhuang. Primer ljudstva Zhuang je mogoče aplicirati tudi na mnoge druge (že v preteklih obdobjih precej asimilirane) kitajske etnične manjšine.

Leta 1999 je kitajska vlada naredila še korak naprej v ukrepih za izboljšanje gospodarstva ter socialne stabilnosti v narodnomanjšinskih regijah. V ta namen je politično vodstvo istega leta sklicalo izredno 'Osrednjo delovno konferenco o etničnih manjšinah'. Generalni sekretar KKP Jiang Zemin je na konferenci večkrat poudaril pomembnost dobrih odnosov med različnimi narodi v enotni državi in posvaril pred zaostrevanjem etničnih nemirov, ki lahko vodi do državljanske vojne - za primer je navedel kosovsko vprašanje. Kritike človekovih pravic iz Zahoda, zlasti opozarjanje na izvajanje etnične čistke na Tibetu, so po intervenciji NATA na Kosovu leta 1999 zbudile skrb kitajskega političnega vodstva, saj ni bilo več nobenega zagotovila, da se NATO ne bo vmešal tudi v kitajske notranje zadeve brez privolitve državnega vodstva. Izid omenjene konference je preusmeritev fokusa na področje izgradnje gospodarstva iz obalnega področja vzhodne kitajske na bolj odmaknjena (in bistveno manj razvita) območja na zahodu, kjer leži večina manjšinskih avtonomnih pokrajin. Leta 2001 je kitajska vlada objavila razširjeno verzijo 'Zakona o regionalni avtonomiji narodnih manjšin' iz leta 1984, pri kateri gre predvsem za obširnejšo obdelavo koncepta avtonomije – kitajsko vodstvo je tako potihoma priznalo, da je bila avtonomija narodnomanjšinskih pokrajin še vedno premalo stabilna in je pozvalo da je potrebna višja stopnja *dejanske* avtonomije. Najpomembnejša novost zakona je klavzula o izboljšanju priložnosti rekrutiranja v vladne organe za pripadnike narodnih manjšin. Sicer je tudi zakon iz 1984 zaobjemal prednostno zaposlovanje strokovnjakov iz vrst pripadnikov narodnih manjšin, zakon iz leta 2001 pa je k temu dodal obvezo po odločni vladni akciji za rekrutiranje narodnomanjšinskih kadrov.

Konkretne številke v obdobju od leta 1990 dalje kažejo na dvig števila narodnomanjšinskih predstavnikov, tako v Vseljudskem kongresu kot tudi v KKP. Ker KKP predstavlja politično telo z največjo močjo v LR Kitajski, je pomemben predvsem delež narodnomanjšinskih predstavnikov znotraj le-te. Leta 1990 so slednji šteli 2,8 milijona članov oziroma 5,7% celotnega deleža članov KKP, to število je v petih letih naraslo na 3,18 milijona oziroma 5,8%. Na prelomu tisočletja je bilo iz vrst narodnih manjšin že 6,2% vseh članov KKP, kar pa glede na delež celotnega manjšinskega prebivalstva Kitajske (8,41% po popisu leta 2000) še vedno ni ustrezno. Jiang Zemin je že v govoru

leta 1992 s sledečimi besedami poudaril pomembnost sodelovanja narodnomanjšinskih kadrov pri nadaljnjem razvoju Kitajske:

民族干部的状况又是衡量一个民族发展水平的重要标志。现在，少数民族干部已从1950年的1万多名增加到206万...[这]些同志，为我国各民族的团结进步和民族地区的发展作出了重大贡献...[为]适应社会主义现代化建设和改革开放的需要，各级党委要以更大的力量，进一步加强对少数民族干部，特别是中高级干部和各种科技、管理人才的培养。...[既]既要注意选任一批能在90年代起骨干作用的干部，更要注意选任一批跨世纪的优秀中青年干部。(Wang *et al.* 2009).

(Stanje manjšinskih kadrov je pomemben pokazatelj stopnje razvitosti narodnih manjšin. Medtem, ko so manjšinski kadri leta 1950 šteli nekaj več kot 10 tisoč predstavnikov, se je to število da danes povzpelo na več kot dva milijona. [Ti] tovariši so veliko prispevali k napredku na področju narodne enotnosti ter k razvoju narodnomanjšinskih regij. [Za] prilagoditev potrebam socialistične modernizacije ter reformne politike se morajo manjšinski kadri na vseh stopnjah partijskih komitejev okrepiti, zlasti na področju srednjih, višjih, strokovnih ter administrativnih kadrov. [Hkrati] je potrebno izbrati kadre, ki bodo v devetdesetih letih lahko predstavljali glavno oporo države, poleg tega pa tudi sposoben mlad kader, ki bo kos izzivom na prelomu tisočletja.; prevod avtorice)

Delež vseh narodnomanjšinskih kadrov (ne zgolj KKP) na Kitajskem je leta 1990 znašal 6,6%, do leta 2000 pa se je ta delež povečal na 6,9%. Iz tega je razvidno, da se razmerje med narodnomanjšinskim kadrom ter celotnim državnim kadrom ni bistveno izboljšalo. Glavni razlog za ta pojav je naslednji: medtem, ko je za članstvo v KKP najpomembnejši kriterij posameznikova politična zanesljivost, so zahteve za državne kadre bistveno bolj specifične, torej večjo vlogo igra profesionalna usposobljenost (na tem področju še vedno prednjačijo pripadniki Han večine).

Kaj torej sporočajo ti statistični podatki? Številke vsekakor ne razkrivajo dejanskega političnega vpliva, saj še vedno velja, da večina predstavnikov narodnih manjšin zaseda položaje na dnu politične lestvice, seveda pa enako lahko trdimo tudi za pripadnike večinskega prebivalstva Han. Nedvomno pa so na prelomu tisočletja narodne manjšine pridobile večji vpliv v lastnih skupnosti (Mackerras 2003, 37-43).

4.5.2 Dimenzije manjšinske prednostne politike (优惠政策 youhui zhengce)

Prednostna politika, oziroma t.i. 'afirmativna akcija', je v kontekstu narodnomanjšinskega vprašanja v zadnjem desetletju na Kitajskem dobila konkretne razsežnosti. Kitajsko politično vodstvo je z ukrepi tovrstne manjšinske politike stopilo na novo pot. Kot že omenjeno je z vpeljavo ugodnosti ter aktivnim spodbujanjem ohranjanja ter oživljanja lokalne kulture na svojo stran pridobila večji del narodnomanjšinskega prebivalstva Na področju Avtonomne pokrajine Notranja Mongolija je kljub njenim odcepitvenim nagnjenim v preteklosti v zadnjem desetletju opaziti višjo raven sodelovanja mongolskega prebivalstva s Han oblastmi. Gre za enak pojav kot pri večini drugih narodnih manjšin, namreč, prednostna politika osrednje vlade je med njimi povzročila večjo lojalnost in ljudi privedla do med etničnega sodelovanja. Konkretno je na primeru Notranje Mongolije to moč ponazoriti na dolga desetletja perečem problemu krčenja pašnikov ter uvajanju poljedelstva v regiji. Pri slednjem gre za visoko stopnjo integracije, saj so Mongoli tradicionalno nomadsko pleme, ki se je stoletja preživljalo s pašno živinorejo. Torej se je *ideologija razvoja*, ki je vodilo kitajske gospodarske rasti že več kot dve desetletji, zasidrala tudi med narodnomanjšinskim prebivalstvom. Kot pravi C. Mackerras:

Nastanek večetnične Kitajske, ki ji vladajo Hani, 'ni samo državni projekt; v tem in mnogih drugih primerih je tudi projekt, ki ga pripadniki manjšin na različne načine navdušeno podpirajo'. (Mackerras 2003, 47).

V 122. členu Ustave LR Kitajske zapisano:

国家从财政、物资、技术等方面帮助各少数民族加速发展经济建设和文化建设事业。
国家帮助民族自治地方从当地民族中大量培养各级干部、各种专业人才和技术工人。
(Zhonghua renmin gongheguo xianfa)

(Država narodnim manjšinam, z namenom pospeševanja njihovega gospodarskega ter kulturnega razvoja, nudi finančno, gospodarsko ter tehnično pomoč. Država pomaga narodnim manjšinam pri urjenju kadrov na vseh ravneh, specializiranega osebja ter izurjenih delavcev različnih strok in panog.; prevod avtorice)

Oblasti pojasnjujejo, da bodo ukrepi te politike v veljavi še vrsto let, saj je njen končni cilj zmanjšanje razlik med Han in manjšinskim prebivalstvom oziroma 'dejanska enakost' (事实上的平等 *shishishangde pingdeng*) med narodnimi skupinami.

Istočasno prednostna politika Kitajske sloni na premisah socialnega evolucionizma, saj je prežeta s konceptom superiornosti Han ljudstva. Kot navaja nek avtor:

Velika pomoč Hanov, ki so sorazmerno razvitejši, je nadvse pomembna pri pospeševanju razvoja manjšin. Vsemu navkljub Hani to vrsto pomoči nesebično štejejo za svojo odgovornost. (Sautman 1997, 4)

Ukrepi prednostne politike so najvidnejši na področju izobraževanja ter rekrutiranja manjšinskih kadrov. Eden od pomembnih ciljev te politike je tudi ohranjanje lokalne kulture. Oblasti v ta namen spodbujajo manjšinsko prebivalstvo k oživljanju tradicionalnih običajev, med drugim imajo avtonomne pokrajine pravico do razglasitve lastnih praznikov, ki štejejo za dela proste dneve. V primeru uslužbencev muslimanske veroizpovedi, mora delodajalec slednjim priskrbeti ustrezen obrok. Največja nasprotovanja Han prebivalstva izvirajo iz manjšinske 'politike načrtovanja družine' (计划生育政策 *jihua shengyu zhengce*), ki je veliko bolj liberalna kot splošna državna 'politika enega otroka'.

Na Kitajskem v splošnem velja, da ima urbano prebivalstvo pravico do največ enega otroka. Izjemoma se parom dodeli pravica do drugega otroka, tako da povprečna urbana plodnost znaša 1,5 otroka. V teoriji ima tudi ruralno prebivalstvo pravico do zgolj enega otroka, vendar to pravilo večinoma ostaja prezrto, saj ima povprečna ruralna družina 2 (ali celo 3) otroke. Za manjšinsko ruralno prebivalstvo je dovoljena kvota 2 otroka, medtem ko je ta kvota za ruralno manjšinsko prebivalstvo šteje 3 otroke. Za pripadnike manjšinskega prebivalstva prav tako velja, da smejo stopiti v zakon dve leti prej kot je dovoljena starostna meja za Han ljudstvo (20 let za moške in 18 let za ženske). Leta 1980 je država tudi v gosto naseljenih manjšinskih območjih pričela uvajati 'politiko načrtovanja družine', ki jo je imenovala za enega ključnih faktorjev pri modernizaciji Kitajske. (Sautman 1997, 5-6)

'Zakon o regionalni avtonomiji narodnih manjšin' v 44. členu določa:

民族自治地方的自治机关根据法律规定，结合本地方的实际情况，制定实行计划生育的法。 (Zhonghua renmin gongheguo minzu quyuzizhifa)

V skladu s pravnimi določili bodo organi samouprave nacionalnih avtonomnih območij izdelali ukrepe za načrtovanje družine v odgovor na krajevne razmere. (NOVEXCN.COM®)

2000: Law on the People's Republic of China on regional national autonomy)

Zgornji zakon torej manjšinskemu prebivalstvu omogoča sprejetje ukrepov za načrtovanje družine, ki so v skladu z potrebami lokalne skupnosti. Tako je v Xinjangu v zgodnjih devetdesetih letih okoli 80% ujugurskih žensk iz ruralnih območji smelo imeti tri otroke, ostalih 20% pa celo štiri otroke. Dejstvo pa ostaja, da se na podeželju politika načrtovanja družine izvaja manj dosledno kot v mestih – tako je npr. v Xinjangu približno dve petini ujugurskih otrok rojenih izven te politike. (Sautman 1997, 5- 7)

Po letu 2000 je država pričela intenzivneje spodbujati izvajanje politike načrtovanja družine med manjšinskim prebivalstvom. Poglejmo nekaj konkretnih primerov: v Notranji Mongoliji je predpisano pravilo za pare mongolske narodnosti, da imajo lahko največ dva otroka v urbanih naseljih, izven teh pa do tri otroke. Pari drugih narodnosti, ki prav tako živijo v Notranji Mongoliji (Daur, Ewenki in Oroqen) smejo imeti največ dva otroka. V Xinjangu za pare ujugurske narodnosti še vedno velja enako pravilo, torej največ dva otroka (oziroma tri za ruralno prebivalstvo). Za ljudstva Zhuang, Miao, Dong, Mulam, Gin, Yi, Hui, Sui in Gelao (razen ljudstva Hui pretežno skoncentrirani v provinci Guangxi) velja pravilo enega otroka. V Avtonomni pokrajini ljudstva Hui province Ningxia sta dovoljena dva otroka, če je vsaj eden od partnerjev pripadnik narodne manjšine. V Tibetu pa država pare vseh narodnih manjšin spodbuja k rojstvu dveh ali več otrok. V provinci Yunnan načeloma velja pravilo dveh otrok, ki pa se lahko izjemoma povišana skupno tri otroke. V grobem velja pravilo, da država za narodne manjšine z nizkim številom prebivalstva ne izvaja politike načrtovanja družine. Obstajajo tudi izjeme politike načrtovanja družine, namreč, če se paru rodita dve deklici je izjemoma dovoljen še tretji otrok. Paru je dovoljeno imeti drugega otroka tudi v primeru, da se prvi otrok rodi hendikepiran. (Wang, 2004: 11-6) Kazni za kršitev predpisov politike načrtovanja družine se razlikujejo do province do province. Na primer v Xinjangu je v devetdesetih letih za par veljala kazen odvzema polletne mezde ter denarna kazen v znesku dva tisoč yuanov. (Sautman 1997, 9)

Kitajsko vodstvo prednostno manjšinsko politiko na področju šolstva izvaja zaradi zmanjšanja prepada med izobraženim Han prebivalstvom ter prebivalstvom narodnih manjšin. Prav tako je nujno potrebna za pridobitev strokovnjakov iz vrst narodnih manjšin, ki so nujni za učinkovito izvajanje lokalne oblasti. Projekti kot 'Projekt Upanje' (希望工程 *xiwang gongcheng*), 'Posebni pomožni sklad za izobrazbo narodnih manjšin' (少数民族教育补助专款 *shaoshu minzu jiaoyu buzhu zhuanquan*) ter 'Pomožni sklad za izgradnjo obmejnih območij' (边境地区建设补助费 *bianjing diqu jianshe buzhu fei*) so bistveno pripomogli k višji ravni

izobrazbe med manjšinskim prebivalstvom, čeprav so razlike v primeru s Han prebivalstvom še vedno znatne. Poleg posebnih skladov za izobraževanje manjšin, je država na narodnomanjšinskih ruralnih območjih pričela ustanavljati izobraževalne internate. Samo v Avtonomni provinci Ujgurov Xinjiang je bilo leta 1994 moč naštetih približno štiristo tovrstnih internatov. Ti svojim učencem nudijo razne olajšave, e.g. 'pravilo dveh izjem' (两免*liang mian*), ki učence razbremenjuje plačila šolnine ter nakupa učnega gradiva iz svojega žepa, oziroma 'štiri zagotovila' (四保*sibao*), ki učencem zagotavljajo brezplačne osnovne življenjske dobrine (hrana, oblačila, nastanitev ter učni material). (Sautman 1997, 10-1)

Statistično gledano se je delež manjšinskih univerzitetnih študentov po letu 1976 občutno zvišal. Medtem, ko se je ta delež tri desetletja zapored gibal okoli 3%, se je leta 1976 s sprostitvijo državne politike ter ponovnim zagonom državnih fakultet ta delež dvignil na 6,5%. Sredi osemdesetih let je bil ta delež zopet opazno nižji, okoli 5,3%. Glavni razlog za tovrstno nihanje tega deleža so spremembe v državni izobraževalni politiki – če se država odloči za dvig deleža manjšinskih študentov na univerzah, v ta namen sprostí sistem sprejemnih izpitov in zniža število točk potrebnih za vpis. Sredi devetdesetih je opazna rast deleža manjšinskih univerzitetnih študentov, ki se je gibal okoli 6,4%. (Sautman 1997, 40-1). Leta 2005 je skupno število manjšinskih učencev na vseh učnih stopnjah (osnovna, srednja, višješolska izobrazba) znašalo že več kot 21 milijonov, od skupno 106 milijonov celotne narodnomanjšinskega prebivalstva. (Xia 2007, 17)

Večina manjšinskih študentov obiskuje regionalne univerze ali eno izmed dvanajstih 'manjšinskih inštitutov' (民族学院*minzu xueyuan*) – na slednjih se izobražuje konkretno 16% vseh manjšinskih študentov. Narodnomanjšinski visokošolski zavodi nimajo enakega ugleda kot državne univerze, poleg tega je eden od pogojev za šolanje na *minzu xueyuan* vrnitev v svojo matično regijo po zaključku šolanja. Majhen delež manjšinskih študentov obiskuje državne univerze. Država za narodne manjšine organizira pripravljalne tečaje (预课班*yuke ban*), ki jim omogočajo boljše pogoje za uspešno opravljanje univerzitetnih sprejemnih izpitov. Sicer pa na splošno velja pravilo, da kandidati za vpis na univerzo potrebujejo nižje število pik, kot njihovi Han kolegi. Število točk potrebno za vpis na univerze se razlikuje iz leta v leto, hkrati pa je pridobljeno število točk odvisno od specifične situacije posameznika. Tako se na primer v obzir vzame kandidatova narodnost, matični kraj, smer študija ter jezik v katerem študij poteka. Sistem prav tako ločuje med dvema tipoma manjšinskih kandidatov: tisti, ki sprejemne izpite opravljajo v mandarinščini (t.i. 民考汉*min kao han*) ter tisti, ki jih opravljajo v jeziku svoje narodne manjšine (t.i. 民考民*min kao min*); slednji so večinoma sprejeti na katerega od manjšinskih inštitutov oziroma lokalnih univerz, medtem ko se

prvi lahko potegujejo za mesta na državnih univerzah. V kontekstu točk potrebnih za sprejem na univerzo brez izjeme velja, da kandidat Han narodne skupine za sprejem potrebuje višje število točk kot kandidat katere od narodnih manjšin. V primeru doseženega enakega števila točk sistem daje prednost kandidatom iz vrst narodnih manjšin. (Sautman 1997, 12-7)

Druga dimenzija zagotavljanje enakopravnosti, ki je tesno povezana z izobraževalno politiko, je zaposlovanje kandidatov iz vrst narodnih manjšin. Osnovno stališče državnega vodstva ostaja, da je edini način za reševanje narodnostnega vprašanja usposabljanje narodnomanjšinskih kadrov. To stališče je nedvomno povezano z dejstvom, da so kadri še vedno vezivno tkivo kitajske družbe. Delež kadrov se je po letu 1980 sicer bistveno dvignil, vendar še vedno velja pravilo, da so narodne manjšine premalo zastopane v regijah z večinskih Han prebivalstvom, po drugi strani pa so prekomerno zastopane v avtonomnih pokrajinah. Leta 1980 je bil delež vseh narodnomanjšinskih kadrov zgolj 3%, desetletje kasneje se je delež skoraj podvojil (5,7%), na prelomu tisočletja pa je ta delež znašal 6,2%, kar je še vedno manj kot je delež celotnega manjšinskega prebivalstva (popis iz leta 2000: 8,41%).

V avtonomnih pokrajinah velja pravilo favoriziranja kandidatov iz vrst pripadajoče narodne manjšine za zapolnitev na vodilnih mestih v lokalni ljudski vladi. Leta 1994 se je to pravilo razširilo tudi na okrajno raven; v 'Zakonu o upravljanju narodnomanjšinskih okraji' (民族乡行政功组条理 *minzu xiang xingzheng gongzu tiaoli*) je zapisano, da mora biti vladno osebje v narodnomanjšinskih okraji v čim večji meri rekrutirano iz vrst manjšinskega prebivalstva. Visok odstotek na najvišjih položajih narodnomanjšinskih uradnikov avtonomnih pokrajin ne zagotavlja enake stopnje njihove učinkovitosti, saj je, kot že omenjeno, politična moč LR Kitajske skoncentrirana v rokah članov KKP. Čeprav se odstotek predstavnikov narodnih manjšin na zasedanjih Vseljidskega kongresa vse od leta 1949 giblje okoli 14% (kar je bistveno več kot je celoten delež manjšinskega prebivalstva), ostaja delež predstavnikov narodnih manjšin znotraj KKP vseskozi precej nižji od enakopravnega. Občutno pomanjkanje narodnomanjšinskega kadra na vodilnih položajih lahko vodi v situacijo, ko bodo narodne manjšine zreducirane na status *državne nomenklature* za katero so predpisane določene ugodnosti, a ne posedujejo nobene dejanske politične moči.

Večina narodnih manjšin je s trenutnimi razmerami dokaj zadovoljna, saj njeni člani lahko s pridom izkoriščajo ugodnosti, ki jim jih namenja država. V primeru Xinjianga pa je jasno, da situacija ni tako harmonična. V Xinjiangu, kjer je več kot 40% celotnega prebivalstva ujugurske narodnosti, skupni delež manjšinskih kadrov znaša 46%. V Turpanu (mesto v Xinjiangu) je leta

1995 zato prišlo do protestov ujugurskih kadrov proti vodilnim Han kadrom. Ujguri so Han kadrom očitali nespremenjeno prakso, saj vodilna mesta še vedno zasedajo Han predstavniki, čeprav je v 'Zakonu o regionalni avtonomiji narodnih manjšin' izrecno navedeno, da morajo vodilne položaje lokalne vlade zasedati pripadniki določene narodne manjšine. Vodstvo države na to odgovarja z argumentom separatističnih incidentov v preteklosti in zagotavlja, da ne gre za etnično diskriminacijo, temveč za pojav, ki je plod prakse.

Kar se tiče zaposlovanja na ne kadrovskih področjih za narodne manjšine načeloma ne velja nikakršna prednostna politika. 'Zakon o pravilih za delo z urbanim narodnomanjšinskim prebivalstvom' določa, da morajo občine spodbujati podjetja k zaposlovanju osebja iz vrst narodnih manjšin. Manjšinski status lahko iskalcu zaposlitve konkretno pomaga le v primeru, da ima določeno podjetje predpisano kvoto manjšinskega osebja, saj je dejavnost podjetja povezana potrebami narodnih manjšin. (Sautman 1997, 18-20; 23)

4.5.3 Problematika kršenja človekovih pravic v Tibetu ter zahteve Ujgurov po neodvisnosti

Značilnost Kitajske po letu 1989 je izredno nizka stopnja tolerance v primeru odcepitvenih gibanj. Vodstvo že ob najmanjših znakih odcepitvenih teženj reagira s silo in zaduši (nemalokrat namišljena) odcepitvena gibanja še preden ta postanejo družbeno vplivna. (Mackerras 1994, 163-4)

Po drugi strani za Kitajsko po letu 1990 velja, da je prišlo do pospešitve procesa narodne integracije - najvidnejša izjema tega pravila je močno odcepitveno gibanje v Xinjiangu. Ali je tovrstna tendenca stranski produkt globalizacije?

V diskurzu o etničnih manjšinah je koncept globalizacije pomemben zaradi svojega potenciala navideznega rušenja državnih meja in posledičnega zmanjšanja državne avtoritete. Ker je večina kitajskega narodnomanjšinskega prebivalstva skoncentrirane na obmejnih območjih, velja v kontekstu kitajskih narodnih manjšin omeniti njen vpliv. Tekom procesa globalizacije postajajo državne meje vse poroznejše – masovne migracije prebivalstva so nazoren primer tega pojava (prim. Iredale *et al.*, 2003). V okviru zahteve kitajske vlade po ohranitvi nespremenjenih državnih meja predstavlja globalizacija za Kitajsko velik izziv in nedvomno drži, da je v zadnjem desetletju moč kitajskega političnega vrha veliko bolj razpršena kot je bila v preteklosti. Kitajsko vodstvo se

zaveda, da mora učinkovita moderna države delovati kot koherentna celota ter se izogibati pojavu nacionalne dezintegracije.

Ena najbolj spornih lastnosti globalizacije je njena tendenca po postopnem izbrisu kulturnih identitet, po drugi strani pa je ravno globalizacija zaradi dostopnosti informacij zaslužna za razširjanje ter oživljanje lokalnih kulturnih identitet. Globalizacija kot takšna sicer v luči kapitalizma nosi idejo o homogenizaciji družbe, a zaradi svoje zaznamovanosti z avtoritarnostjo svetovnega trga ustvarja bipolarnost svetovnih družb (center/periferija), saj so tržišča tretjega sveta poplavljeni z izdelki vodilnih svetovnih držav. Dejanski vpliv globalizacije na narodne manjšine bi torej moral biti ravno obraten – torej ne integracija etničnih manjšin v matično državo, temveč prodor tujih trendov v narodnomanjšinske skupnosti. Inherentna moč globalizma, da oslabi trdnost državne avtoritete ter centralizirane celote predstavlja grožnjo za kitajsko politično vodstvo. Do slednjega je prišlo zlasti v primeru Xinjianga, saj država nima več absolutne kontrole nad procesom oživljanja proti kitajskih gibanj ter prodorom idej iz tujine. Dejstvo, da vztrajno spodbija zahteve po neodvisnosti kaže na nepripravljenost kitajskega vodstva na žrtvovanje svoje moči bodisi zunanjim bodisi notranjim silam.

Na Kitajskem je globalizacija najbolj prisotna v priobalnih mestih vzhodne Kitajske. Sicer pa je globalizacija prisotna tudi na narodnomanjšinskih območjih. V tem kontekstu je zanimivo dejstvo, da se stranski učinki globalizacije izražajo v kapitalistični *prenovi* obstoječe lokalne kulture. Medtem ko na narodnomanjšinskih območjih rastejo stolpnice, avtoceste ter potrošniški blagovni centri, pa ravno ta nasilen vdor kapitalizma povzroča krepitev narodne zavesti (zlasti v Tibetu in Xinjiangu).

Tesno povezan z globalizacijo je diskurz o osnovnih človekovih pravicah. Znotraj slednjega se odvija debata o njihovi univerzalni oziroma komunitarni naravi. Kitajska družba v odnosu do osnovnih človekovih pravic zagovarja slednje stališče, torej, da je skupnost tisti dejavnik preko katerega se ustvarjajo identitete, zato tudi osnovne človekove pravice kot take izven skupnosti ne morejo obstajati. Tovrstno razumevanje izhaja iz konfucijanske morale, ki pravi, da mora človek izpolnjevati svojo vlogo znotraj skupnosti in šele na ta način se lahko vzpostavi harmonična družba; po letu 1949 so konfucijansko moralo nadomestile socialistične vrednote, ki na človeka prav tako gledajo kot na akterja skupnosti in ne kot posameznika. Teorija o osnovnih (univerzalnih) človekovih pravicah prihaja iz Zahoda in zatorej sloni na etičnih premisah zahodne družbe. Problematika medkulturnih študij je prisotna tudi znotraj debate o kršenju človekovih pravic med kitajskimi narodnimi manjšinami – namreč, zahodna javnost na podlagi sebi lastnega

kategorialnega sistema vrednoti *drugo* kulturo. Prvič je zahodna javnost kritizirala kršenje človekovih pravic po Pokolu na Trgu nebeškega miru leta 1989, kasneje pa je kritiko uprla predvsem v dogajanje na Tibetu. Iz komunitarnega stališča do človekovih pravic kitajska vlada dogodke iz leta 1989 vrednoti na drugačen način: politično vodstvo je z vojaško intervencijo zgolj zadušilo upor in posledična narodna fragmentacija bi državo pahnila v kaos. Kitajska je pod pritiskom iz Zahoda leta 1990 izdala listino o človekovih pravicah na Kitajskem, ki predstavlja prvi korak na tem področju. (Mackerras 2003, 6-14)

Kitajsko vodstvo je v devetdesetih letih dvajsetega stoletja sprejelo vrsto ukrepov za zaščito človekovih pravic narodnomanjšinskega prebivalstva. Zlasti na področju medijev in publikacij se je zavzelo za prepoved objavljajanja vsebin, ki so žaljive za katerokoli od narodnih manjšin. Kitajsko vodstvo to prepoved dosledno upošteva, v nekaterih primerih gre celo za absurdno cenzuro. Kot primer naj navedem prepoved predvajanja avstralskega filma *Babe* na Kitajskem (v katerem ima glavno vlogo pujsek) iz strahu pred potencialnim ogorčenjem kitajskih muslimanov.

Sicer pa je cenzura na področju publikacij dandanes tudi vir debate o kršenju človekovih pravic, saj si država po drugi strani pridržuje tudi pravico do prepovedi publikacij vsakršnega gradiva, ki bi škodovalo narodni enotnosti. Leta 1999 je kitajsko vodstvo objavilo dokument, ki obravnava vprašanje človekovih pravic med narodnimi manjšinami. Slednji je poln statističnih podatkov in podaja harmonično sliko napredka ter zvišanja življenjskega standarda med narodnimi manjšinami. Ti podatki se bistveno razlikujejo od tistih, ki jih navajajo aktivistične skupine iz Zahoda. Na slednje ima znaten vpliv tibetanska diaspora, ki je poskrbela za internacionalizacijo tibetanskega vprašanja. Kritika kršenja človekovih pravic je v glavnem usmerjena v dogajanje v Tibetu ter Xinjiangu, zlasti v arbitrarne aretacije ter pristransko sojenje aretirancem. Obtožbe so uperjene tudi v prekomerno migracijo Han pripadnikov v Tibet in Xinjiang ter v versko preganjanje z izgovorom zadušitve odcepitvenih gibanj.

Demonstracije v Lhasi leta 1989 so imele močan vpliv na odnos kitajskega vodstva do Tibeta. Zgodil se je premik k politiki trde roke, ki tam še danes prevladuje. Dejansko gre za prenehanje vseh koncesij, ki jih je Tibet do tedaj užival ter za večje poudarjanje na gospodarskega napredka in absolutno prepoved odcepitvenih gibanj. Demonstracije so se nadaljevale tudi po letu 1989 - do najodmevnejše je prišlo leta 1993, ko je več kot tri tisoč Tibetancev napadlo vladne varnostne organe. Sredi devetdesetih so tudi kitajske oblasti pričele izvajati previdnejši nadzor nad odcepitvenimi gibanji in vojaške enote so smele uporabiti silo le v primeru jasnih odcepitvenih teženj. Tibetansko gibanje za neodvisnost tudi po letu 1993 ni zamrlo, zlasti med tibetansko diasporo. Konkretne obtožbe kršenja človekovih pravic na Tibetu so kitajsko imenovanje enajstega

Panchen Lama leta 1995 (deček, ki ga je Dalai Lama imenoval za naslednika Panchen Lame, je postal najmlajši zapornik vesti na svetu) ter prepoved posedovanja ter objavljanja slik Dalai Lame v Tibetu po letu 1996. V očeh aktivistov gre v obeh primerih za kršenje verske svobode posameznika (ki jo zagotavlja tudi Ustava LR Kitajske), medtem ko kitajsko vodstvo obe dejanji vidi kot zadušitev separatističnega gibanja, ki je legitimno upravičeno. Leta 1996 je kitajsko vodstvo še poostrilo kampanjo za popolno eliminacijo separatističnega gibanja na Tibetu, v ta namen je izvedla aretacije oporečnih političnih aktivistov ter v samostanih pričela s kampanjo *politične preobrazbe*.

Aktivisti iz Zahoda kitajsko vodstvo obtožujejo, da pod krinko boja proti separatističnim gibanjem izvaja politiko kršenja človekovih pravic. Dalai Lama je proti Kitajski podal obtožnico kulturnega genocida, kitajsko vodstvo pa istočasno trdi, da se trudi oživeti ter ohraniti lokalno tibetansko kulturo. Kot navaja C. Mackerras:

... [k]ar se mi zdi pri obdobju po letu 1980 najbolj prepričljivo ni, v kolikšni meri so Kitajci škodili tibetanski kulturi, ampak v kolikšni meri so ji dovolili oz. jo celo spodbujali k ponovni oživitvi; ne, kako šibka je, ampak, kako močna je. (Mackerras 2003, 46)

Pri obeh stališčih gre za absolutno razhajanje iz katerega se ne more roditi konstruktivni dialog. Aktivisti iz Zahoda pozivajo k gverilski vojni proti kitajskim oblastem na Tibetu, vendar se pri tem poraja vprašanje legitimnosti (ponovnega) vmešavanja tujih sil v spor Tibet-Kitajska. Dandanes zgleda, da je kitajskemu vodstvu uspela dokaj uspešno integrirati Tibet; Kitajska je uspela poostri svoj nadzor na Tibetu ne da bi omejevala potek vsakdanjega življenja Tibetancev. Marca leta 1999 so bile oči svetovne javnosti uprte v Tibet, saj je po pričakovanjih poznavalcev bilo ob 40 letnici množičnih demonstracij v Lhasi leta 1959 moč slutiti vstajo tibetanskega gibanja za neodvisnost. Dejstvo, da do tega ni prišlo je nazoren kazalec trdnosti kitajskega nadzora na Tibetu. Leta 2001 so kitajske oblasti v pompozni proslavi obeležile 50 letnico podpisa dokumenta, s katerim je Dalai Lama priznal pripadnost Tibeta LR Kitajski. Ob tem dogodku prav tako ni prišlo do vidnejših protestov, kar še dodatno potrjuje trdnost kitajske oblasti na Tibetu.

Tudi tu velja enako pravilo, kot na drugih narodnomanjšinskih območjih – prebivalstvo lahko uživa ukrepe prednostne manjšinske politike vse dokler ne ogroža enotnosti kitajskega naroda. Tibetansko ljudstvo je izkusilo grenkobo kitajske nacionalistične ideologije, kitajskemu vodstvu pa je s strahovlado uspelo utišati krike po neodvisnosti. (Mackerras 2003, 43-9)

Po letu 1990 je najbolj problematičen center odcepitvenega gibanja postal Xinjiang. Tibet in Xinjiang sicer delita nekatere skupne značilnosti (verska tradicija ter močna narodna zavest; močno

odcepitveno gibanje in posledična represija kitajske vlade; internacionalizacija problematike kršenja človekovih pravic), vendar sta si prav tako izredno različna - Islam se kot veroizpoved tako v doktrini kot v svetovnem vplivu bistveno razlikuje od tibetanskega budizma. Islam je znotraj lastnega procesa globalizacije, ki je v mnogo pogledih sovražno uperjen proti dominantnemu liberalnemu globalizmu. Xinjiang je tudi sam po sebi multietnična provinca (med drugim jo naseljujejo Ujguri, Kazaki, Kirgizi in Uzbeki), tamkajšnje prebivalstvo pa prav tako nima mednarodnega duhovnega vodje, kot je tibetanski Dalai Lama.

Konec dvajsetega stoletja se je za pripadnike muslimanske veroizpovedi izreklo več kot 8 milijonov kitajskih državljanov. Večji del kitajskih muslimanov je Ujgurske narodnosti (več kot 56%), drugi dve najštevilčnejši muslimanski narodni manjšini sta Hui in Kazaki. Na Kitajskem stoji okoli 30 tisoč mošej, od tega kar dve tretjini v provinci Xinjiang. Moč islamske kulture med kitajskimi muslimanskimi narodnimi skupinami se znatno razlikuje, najmočnejša je brez dvoma med ujgurskim prebivalstvom, zlasti na območju južnega Xinjanga (mesto Kašgar). Raziskava Inštituta družbenih znanosti je sredi osemdesetih let v Xinjangu izvedla anketo, ki je pokazala, da zgolj 5 odstotkov prebivalstva severnega Xinjanga (pretežno Kazaki) redno obiskuje mošeje, medtem ko je ta delež med prebivalstvom južnega Xinjanga 90 odstotkov. Na splošno gledano je separatistično gibanje muslimanskega deleža kitajskega prebivalstva omejeno na ujgursko prebivalstvo. *Tradicionalno* medsebojno sovraštvo narodnih skupin Han in Hui je bolj kot z verskimi nesoglasij povezano z dogodki v preteklosti (gl. poglavje 3.4), vendar je za manjšino Hui značilna visoka stopnja lojalnosti kitajskemu vodstvu. Kot že rečeno je v začetku devetdesetih prišlo do okrepitve odcepitvenega gibanja v Xinjangu, okoli katerega se je razvila debata vpliva islama na to gibanje. Kitajski viri za nemire krivijo skrajne islamiste, medtem ko Ujguri krivijo represivne ukrepe kitajske vlade v Xinjangu. Objektivno gledano so povodi za nemire večstranske narave, zelo verjetno pa je, da je gibanje za neodvisnost Xinjanga navdih našlo v 'sveti vojni' v Afganistanu proti sovjetskemu 'nevernemu sovražniku'. Razloge za nenadno in intenzivno porast odcepitvenega gibanja v Xinjangu je nedvomno iskati v razpadu Sovjetske zveze leta 1991 ter v globalnem fenomenu oživitve Islama.

Prvi vidnejši nemiri v Xinjangu segajo v leto 1990, ko je v okrožju Akto blizu mesta Kašgar prišlo do izgredov, ki so jih kitajske oblasti označile za plod islamskega separatizma ter za oborožen kontrarevolucionaren upor, posledično pa je kitajska vlada zaostрила oblast v Xinjangu. V tistem času je v Xinjangu imela velik vpliv neuradna turška kampanja, ki je od Kitajske zahtevala preklic svoje nadoblasti nad Vzhodnim Turkestanom. Slednje dejstvo nazorno govori o vplivu globalizacije islama pri krepitvi narodnih identitet Xinjanga, zlasti Ujgurov. (Mackerras 2003,

Dogodek leta 1990 v okrožju Akto predstavlja prvi separatistični krik Xinjianga od ustanovitve LR Kitajske leta 1949. Nemiri kljub poostrenemu nadzoru tihotapljenja orožja niso pojenjali; pristaši separatističnega gibanja so organizirali bombne napade - leta 1992 je tako v mestu Urumqi prišlo do eksplozije bombe na avtobusu, kar je povzročilo smrt šestih ljudi. Ogorčenje oblasti je bilo še toliko večje, ker je datum napada sovpadal s Kitajskim novim letom (5.2.1992). Leta 1995 je prišlo do obsežnih protestov proti kitajski nadoblasti, v katerih je sodelovalo okoli 150 tisoč ljudi, ki so zahtevali prekinitev kitajske nadoblasti. Čez dve leti je zopet prišlo do bombnih napadov na avtobuse v mestu Urumqi. Uradni viri navajajo sedem mrtvih in sedemindvajset ranjenih. Kitajska javnost je bila nad dogodkom ogorčena, saj je bila večina žrtev otrok. Kar je še dodatno podžgalo srd kitajskega vodstva je bilo sovpadanje datuma napada z datumom pogrebne slovesnosti (25.2.1997) za nekaj dni prej preminulim Deng Xiaopingom. Marca istega leta je prišlo do prvega bombnega napada iz strani Gibanja za neodvisnost vzhodnega Turkeстана izven Xinjianga, ko so na avtobusu javnega prometa v Pekingu sprožili bombo. Ob tej priložnosti je Organizacija za neodvisnost Turkeстана (locirana v Turčiji) podala izjavo, da so tovrstni napadi edini način za maščevanje od kitajskih oblasti dolgo zatiranega ujugurskega prebivalstva. Tudi v sledečih letih so se napadi vrstili, kitajska vlada je leta 2002 ocenila, da je bilo do tedaj gibanje za neodvisnost Xinjianga bilo odgovorno za več kot dvesto terorističnih napadov, v katerih je umrlo 162 ljudi. (Mackerras 2003, 49-51)

Kitajska vlada, zlasti po dogodkih 11. septembra leta 2001, rada poudari dejstvo, da je tudi Kitajska del mednarodne vojne proti terorizmu. Glavni preobrat v politiki osrednje vlade v odnosu do Xinjianga se je zgodil leta 1996, ko je z izdajo t.i. 'Dokumenta št. 7' Centralni komite od političnega vodstva Xinjianga zahteval poostreitev ukrepov v boju proti separatističnemu gibanju. Na delovni konferenci leta 1996 je KKP Xinjianga razpravo o reševanju Xinjiangške problematike zaključila z mislijo, da je za vzpostavitev miru na tem območju potrebno okrepiti gospodarstvo ter vpliv KKP; slednje naj bi vlada dosegla z reorganizacijo 'šibkih in popustljivih' vej oblasti (zlasti tistih, ki so v rokah muslimanskega prebivalstva) ter z učinkovitejšim urjenjem tamkajšnjih kadrov. Nadzor se je po letu 2001 dodatno poostril in državno borbo proti separatističnemu gibanju v Xinjangu spremenili v kampanjo protiterorističnega boja. Na prelomu tisočletja Gibanje za neodvisnost vzhodnega Turkeстана ni bilo nič bližje dosegu svojega osnovnega cilja kot leta 1990, vendar vsekakor ni pokazalo znakov predaje. V zadnjem desetletju je med Han narodno skupino in Ujguri opaziti poslabšanje odnosov, kar gre delno pripisati intenzivni migraciji Han prebivalstva v provinco Xinjiang, saj se le-to naseljuje tudi v ruralnih delih province, kjer je koncentracija

ujgurskega prebivalstva največja. Vedno pogostejši stiki med Han in ujugurskim prebivalstvom so prav tako plod masovne migracije ujugurskega ruralnega prebivalstva v urbane predele Xinjianga, saj ti ponujajo več možnosti – tako na področju zaposlovanja kot tudi izobraževanja. V večjih mestih dandanes zaradi masovne Han migracije prevladuje Han prebivalstvo, kar med Ujguri povzroča občutek marginaliziranosti, saj je znanje kitajščine (mandarinščine) vedno bolj neizogibno. Po letu 2001 so nemiri delno potihnil, vendar incident 5. julija 2009 (ki je dobil epilog septembra istega leta) kažejo na vztrajnost odcepitvenih teženj Gibanja za neodvisnost vzhodnega Turkeстана. (Mackerras 2003, 49-54)

5 SKLEP

Skozi zgodovino je Kitajska kot država z visoko razvito kulturo do tujih ljudstev gojila pokroviteljski odnos in s svojimi sosedomi sklepala tributarne odnose. Mongoli in Mandžuri sta edini dve ljudstvi, ki sta poleg ljudstva Han vladali celotnemu kitajskemu področju. Oblast zadnje kitajske dinastije Qing je največjo pozornost namenjala odnosu med mandžurskim in Han

prebivalstvom; na drugem mestu so bila ljudstva, ki so naseljevala nedavno priključena ozemlja (Tibet, Mongolija in Xinjiang). Šele po vdoru evropskih imperialnih sil se je bila primorana soočiti z dejstvom sočasnega obstoja tehnološko razvitejših držav na Zahodu.

Z namenom, da bi usmerila in natančneje razmejila pričujočo delo je avtorica v uvodnem delu zastavila raziskovalno tezo, ki se je glasila:

Pri manjšinski politiki, ki jo je tekom dvajsetega stoletja izvajalo kitajsko vodstvo je šlo tako za proces asimilacije kot tudi za proces integracije narodnomajšinskega prebivalstva.

Po uporabi vseh zastavljenih metod in tehnik raziskovanja, lahko avtorica na podlagi vseh doslej izbranih podatkov in pridobljenih ugotovitev hipotezo potrdi v celoti z razčlemba, ki sledi v nadaljevanju.

Dvajseto stoletje predstavlja enega najbolj burnih obdobij kitajske zgodovine, saj gre za prekinitev dolge dinastične tradicije in uvajanje popolnoma novih konceptov v kitajsko družbeno okolje, katerega del so tudi kitajske narodne manjšine. Obdobje Republikanske vlade zaznamuje poudarjanje nacionalizma, v kateri je manjšinska politika usmerjena v rasno asimilacijo (中族同化 zhongzu tonghua). Sun Yatsen je pozval naj se narodne manjšine odpovejo lastni identiteti. Sicer je priznal obstoj petih narodnih skupin na Kitajskem, vendar je na prvo mesto postavil koncept 'kitajske enotnosti'. Z nastopom Čankajškove vlade (Jiang Jieshi 蒋介石) se nadaljuje Sun-ova manjšinska politika in gre za prehod k odkriti politiki asimilacije. Čankajšek poudari koncept 'kitajskosti' (中华 Zhonghua), uvede nov izraz, guozu 国族 in namiguje na nujno zlitje vseh podskupin (ljudstev) v eno entiteto. Razvije Sunov koncept 'kitajskega naroda' (中华民族 Zhonghua minzu), katerega sestavljajo različna plemena, ki pa so vsa potomci istih daljnih prednikov.

Na področju manjšinske politike pride do ugodnejših sprememb leta 1946, ko je KKP izdala novo neuradno ustavo, ki je določala, da so vsi narodi LR Kitajske enakopravni in imajo pravico do avtonomije. Tako je vse do kulturne revolucije vodstvo izvajalo integracijsko manjšinsko politiko (izjema je Tibet). Mao Zedong je tudi po ustanovitvi leta 1949 LR Kitajske, vodil enako manjšinsko politiko, kot jo je zagovarjal pred tem. V petdesetih letih prejšnjega stoletja je država tudi pričela z identificiranjem narodnih manjšin – projekt se je zaključil leta 1979 in skupno število narodnih skupin do danes ostaja nespremenjeno (56 vključno s Han).

Po letu 1958, z nastopom 'Velikega skoka naprej' se situacija zopet poslabša in ponovno pride do preobrata na področju manjšinske politike. Reforme, ki jih je zaobjemal 'Veliki skok naprej' so bile nemudoma vpeljane tudi med manjšinsko prebivalstvo. V tem obdobju je bil lokalni nacionalizem viden kot resen zločin proti državni enotnosti, tako da lahko ponovno govorimo o asimilacijski manjšinski politiki. V letih po neuspelem projektu se je Mao Zedong umaknil v ozadje, vajeti države pa je prevzela zmernejša politična struja, z Deng Xiaopingom 邓小平. Deng je začel izvajati bolj umirjeno politiko.

Po letu 1966 nastopi obdobje 'Kulturne revolucije' (文化大革命 Wenhua dageming) in je narodnostno vprašanje zreducirano na problematiko razrednega boja. V tem obdobju so največjo škodo utrpele ravno narodne manjšine. Ukinili so vse državne organe in privilegije, ki so bili povezani z narodnimi manjšinami. Tako ponovno govorimo o izvajanju asimilacijske politike v tem obdobju. Asimilacijska politika je bila legitimirana z argumentom, da brez nje ni mogoča vsestranska revolucija, saj je za slednjo potrebno brezkompromisno sodelovanje manjšinskega prebivalstva. V Ustavi LR Kitajske iz leta 1975 so odsek, ki obravnava narodne manjšine, enostavno izbrisali.

Po končani kulturni revoluciji je na Kitajskem prišlo do velikih ideoloških sprememb v prid 'novega socializma', ki ga je Deng Xiaoping kasneje definiral kot 'socializem s kitajskimi posebnostmi'(中国特色社会主义 Zhongguo tese shehuizhuyi). Po letu 1980 je novo politično vodstvo pričelo obujati in poudarjati pomembnost narodnomanjšinske avtonomije, kar se manifestira v obsežnem razdelku Ustave iz leta 1982, ki obravnava narodne manjšine. Pomembna sprememba na tem področju je bil 'Zakon o regionalni avtonomiji narodnih manjšin' (民族区域自治法 minzu quyū zìzhìfǎ), ki je prišel v veljavo leta 1984. Ena najpomembnejših pravic, ki jo ta zakon podeljuje narodnim manjšinam, je pravica zavrnitve implementacije določenih zakonov osrednje vlade, ki za manjšinsko regijo niso relevantne narave. Poleg zakona pa je bila novost 'prednostna manjšinska politika', ki jo je po letu 1980 država začela izvajati na narodnomanjšinskih območjih. (优惠政策 youhui zhengce). Prednostna politika med drugim obsega določene državne kvote za višjo izobrazbo, gospodarske investicije ter posebne ukrepe za blaženje revščine v teh regijah. Najpomembnejši ukrep pa je bil izključitev narodnomanjšinskega prebivalstva iz t.i. 'politike enega otroka', ki posameznemu (Han-kitajskemu) paru dovoljuje le enega otroka.

Leto 1989 je pomenilo novo prelomnico v kitajski zgodovini (leto Pokola na Trgu nebeškega

miru ter nemirov v Lhasi), saj gre za leto ponovnega zasuka k bolj nacionalistično obarvani državni ideologiji. Nemiri v Lhasi 1989 so vodili do močne zaostritve nadzora na Tibetu, tako manjšinska politika na Tibetu vse od tedaj sloni na poudarjanju gospodarskega napredka ter absolutni prepovedi odcepitvenih gibanj. V devetdesetih letih je v ospredje zopet prišel koncept Zhonghua naroda. Vlada pa je prišla izvajati narodnomanjšinsko politiko z reformno politiko gospodarskega razvoja narodnomanjšinskih regij. Reforme vključujejo izvajanje prednostne politike in finančno spodbudo, ki naj bi posledično dvignila rast življenjskega standarda. Tovrstna manjšinska politika se je na Kitajskem ohranila vse do danes. Tako je spodbujanje gospodarskega razvoja na narodnomanjšinskih območjih postalo osnovno orodje integriranja narodnih manjšin v kitajsko družbo.

Leta 1999 je kitajska vlada sprejela ukrepe za izboljšanje gospodarstva ter socialne stabilnosti v narodnomanjšinskih regijah s preusmeritvijo fokusa na področju izgradnje gospodarstva iz obalnega področja vzhodne Kitajske na bolj odmaknjene (manj razvita) zahodne teritorije, kjer leži večina manjšinskih avtonomnih pokrajin.

Leta 2001 je kitajska vlada objavila razširjeno verzijo 'Zakona o regionalni avtonomiji narodnih manjšin', kateri zagotavlja višjo stopnjo dejanske avtonomije. Najpomembnejša novost zakona je klavzula o izboljšanju priložnosti rekrutiranja v vladne organe za pripadnike narodnih manjšin.

Danes je videti, kot da je z izvajanjem prednostne politike politično vodstvo odcepitvene težnje manjšin zajezilo, in prihaja do pospešenega procesa narodne integracije. V praksi predstavlja prednostna manjšinska politika LR Kitajske ključno strategijo legitimiranja režima, ki je v rokah večinske narodne skupine Han. Narodne manjšine z okoriščanjem ugodnosti prednostne politike dejansko podpirajo zgoraj omenjeno vladno načelo družbenega evolucionizma. Prednostna politika sama po sebi nima potenciala za razrešitev narodnomanjšinske problematike, saj ravno njena pokroviteljska narava v prihodnosti lahko spodbudi nova trenja med narodnimi skupinami. Po letu 1991 največjo grožnjo obstoječi narodni enotnosti predstavljajo Ujguri, narodnomanjšinsko prebivalstvo na področju Xinjianga. Državno vodstvo je tudi tam problem skušalo rešiti z poostrenim vojaškim nadzorom ter intervencijami, ki so v svetovni javnosti izzvale mnogo kritik na račun kršenja človekovih pravic (kot desetletje poprej na Tibetu). Ostaja pa dejstvo, da ostajata

tibetansko vprašanje ter nemiri v Xinjangu osnovni problematiki na področju manjšinske politike, prav tako se ne zdi verjetno, da bo Kitajska sposobna zatreči odcepitvene težnje, saj je dogajanje v obeh regijah pod budnim očesom varuhov človekovih pravic, hkrati pa obe odcepitvenih gibanji uživata močno mednarodno podporo. Kitajska ne namerava dovoljevati gibanj, ki ogrožajo enotnost naroda ali socializem s kitajskimi posebnostmi. Ti dve osnovni prepovedi sta prav tako zapisani v Ustavi LR Kitajske. Tako, v zadnjih dveh desetletjih sicer jasno izražena, integracijska manjšinska politika LR Kitajske še vedno delno ohranja svojo asimilacijsko naravo.

6 LITERATURA

- Bai, Shouyi. 2002. *An outline history of China*. Peking: Foreign languages press.
- Cao, Cangqing 曹长青. 2009. *Duli: Xizang quanli* 独立: 西藏权利 (*Pravica Tibeta do neodvisnosti*). Dostopno prek: <http://www.rangzen.net/2009/03/10/独立:西藏人民的权利/>, datum konzultacije (12. november 2011).
- Cheung, Siu-Keung, Joseph Tse-Hei Lee in Lida V. Nedilsky. 2009. *Marginalization in China (Recasting minority politics)*. London: Palgrave Macmillan.
- China, Popin. 2002. *China Population and Development Research Center: Major figures of the 2000 population census*. Dostopno prek: <http://www.cpirc.org.cn/en/e5cendata1.htm> (15. oktober 2011).
- Heberer, Thomas. 1989. *China and its national minorities (Autonomy or assimilation?)*. New York: M. E. Sharpe.
- Iredale, Robyn, Naran Bilik in Fei Guo. 2003., *China's minorities on the move (Selected case studies)*. New York: M.E. Sharpe.
- Jenner, W. F. 2001. Race and history in China. *New Left Review* 11: 55–77.
- Law on the People's Republic of China on regional national autonomy*. Dostopno prek: http://www.novexc.com/regional_nation_autonomy.html (21. november 2010).
- Mackerras, Colin. 1994. *China's minorities (Integration and modernization in the twentieth century)*. Hongkong: Oxford University Press.
- 2003. *China's ethnic minorities and globalisation*. New York: Routledge Curzon.
- Saje, Mitja. 2002. Predavanja iz predmetih *Zgodovina vzhodne Azije I in II in Politično-ekonomski sistem Kitajske; študijski leti 2002/03 in 2003/04*. Ljubljana: interno gradivo.
- 2006. *Sodobna Kitajska: politični in gospodarski razvoj*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- Sautman, Barry. 1997. *Preferential policies for ethnic minorities in China: The case of Xinjiang*. Hongkong: Hongkong University of Science and Technology.
- Ustava Ljudske Republike Kitajske*. Dostopno prek: <http://www.jinc-ao.com/fa/01/law01.01.htm#1> (29. december 2011).
- Wang, Can. 2004. *Ethnic groups in China*. Peking: China Intercontinental Press.
- Wang, Yongxia Dai. 2009. *Linling* 王永霞 / 戴琳凌: *Jiang Zemin lun minzu gongzuo* 江泽民论民族工作 (*Jiang Zemin o delu na področju narodnih manjšin*). Dostopno prek:

http://news.xinhuanet.com/politics/2009-02/13/content_10812801.htm (13. november 2011).

Xia, Shiwu. 2007. *Education for ethnic minorities*. Peking: China Intercontinental Press.

Zakon o regionalni avtonomiji narodnih manjšin Ljudske republike Kitajske. Dostopno prek:

<http://www.jxmzj.gov.cn/2006-8/2006831131556.htm> (21. november 2011).

7 OPOMBE

1. Tributarni odnos

Odnos, ki ga je Kitajsko cesarstvo gojilo s sosednjimi državami. Odnos je temeljil na rednem pošiljanju tributa kitajskemu cesarju, slednji pa je to državo priznal kot legitimno ter njenemu vodji podaril uraden cesarski žig. Sosednje države so na ta način s Kitajsko vzpostavile tako politične kot tudi gospodarske stike (povpraševanje po kitajskih izdelkih je bilo vedno veliko) in priznale njen nadrejen položaj, hkrati pa so si zagotovile tudi vojaško podporo Kitajske v primeru napadov. (Heberer, 1989: 18)

2. Fanguo 藩国

Vazalna državica pod osrednjo državo v času tradicionalne kitajske ureditve (din. Zhou)

Gibanje četrtega maja 五四运动

je kulturno in politično gibanje Kitajske, ki je ime dobilo po prvih večjih demonstracijah na Kitajskem, 4. maja 1919 v Pekingu. Kitajsko ljudstvo je takrat prvič dvignilo glas proti imperialističnemu nasilju, pobuda za demonstracije pa je bila odločba Versailleske mirovne pogodbe, da je kitajska provinca Shandong od tedaj naprej pod japonsko nadoblastjo.

Pri Gibanju 4. maja ne gre za enkratni dogodek, saj so četrtomajske demonstracije zgolj začetek vsedržavnega patriotskega gibanja. Posebnost Gibanja 4. maja je njegova dvojna narava: po eni strani gre za kulturno gibanje, po drugi pa za patriotsko-političnega. (Bai, 2002: 474-479)

4. Younghusband mission

Leta 1903 je britanski podkralj Indije v Tibet odposlal misijo katero je vodil general Francis Younghusband. Rezultat misije je bil podpis sporazuma leta 1904, ki je v devetih točkah določal odnos med Tibetom ter Anglijo (Indijo). Sporazum določa državne meje ter pogoje medsebojnega trgovanja in v deveti točki Tibet zavezuje, da brez predhodnega dovoljenja britanske vlade ne sme odstopiti nobenega dela svojega teritorija nobeni tuji sili, poleg tega pa Tibet ne sme sprejeti nobenega predstavnika tujih sil. Tedanji kitajski predstavnik na Tibetu sporazuma seveda ni podpisal. Tako Kitajska kot Rusija, ki je prav tako imela politične interese na Tibetu, sta Anglijo obtožila, da je s sporazumom Tibet

naredila za svoj protektorat.

5. Panchen Lama

najvišji vodilni Lama takoj za Dalai Lamo znotraj Gelugpa sekte tibetanskega budizma, ki je vladala Tibetu od 16. stoletja do leta 1951, ko je LR Kitajska na Tibetu vsilila svojo nadoblast.

6. Simla Convention

Leta 1913 se je v Simli (Shimla, mesto v Indiji) odvijala konferenca, katere cilj je bil na novo determinirati domet moči posameznih tujih velesil na Tibetu. Kitajska in Tibet sta izpostavili povsem nasprotujoče si predloge, Anglija pa naj bi imela vlogo nepristranskega pogajalca, kar seveda tudi ni držalo. Tibet je zahteval neodvisnost, kar je bilo za Kitajsko povsem nesprejemljivo. Anglija je zahtevala avtonomijo Tibeta ter nevmešavanje Kitajske v tibetanske notranje zadeve, prav tako pa naj Kitajska ne bi imela pravice na Tibet pošiljati svoje vojske. Leta 1914 sta sporazum podpisali le Anglija in Tibet. Najpomembnejše točke dogovora so bile: Tibet je pod nadvlado Kitajske, a ohranja svojo avtonomijo; Kitajska se zavezuje, da Tibeta ne bo spremenila v svojo provinco; prav tako se zavezuje, da tja ne bo pošiljala svoje vojske; poleg tega Kitajska ne sme stopiti v pogajanja, ki se na kakršenkoli način tičejo Tibeta z nobeno drugo tujo silo. Sporazum Kitajsko v odnosu do Tibeta postavlja v slabši položaj kot ga je imela v preteklosti in zato ni čudno, da kitajska vlada dogovora nikoli ni podpisala.

7. Kader v kontekstu LRK pomeni uradnike, člane KKP ter profesionalno osebje.

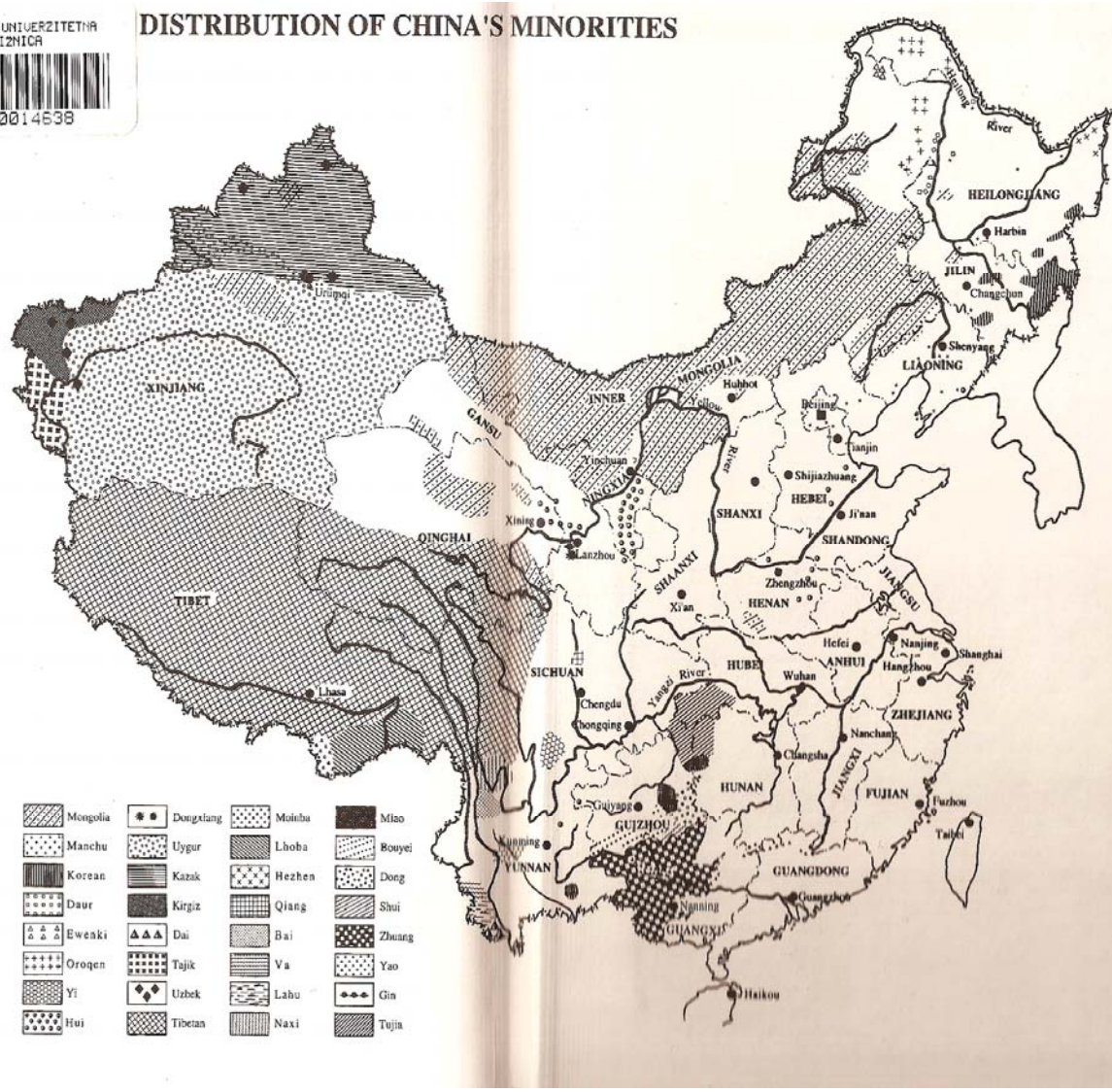
8. Liu Shaoqi jih je označil kot posebne in nerazvite regije, ter dejal, da je tam potrebno izvajati drugačno gospodarsko politiko kot v ostalih delih Kitajske.

PRILOGE

PRILOGA A Geografska porazdelitev narodnih manjšin Kitajske (Mackerras, 1994: 356-7)

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA
00000014638

DISTRIBUTION OF CHINA'S MINORITIES

**PRILOGA B Seznam narodnih manjšin Kitajske in njihovo kitajsko poimenovanje
(Heberer, 1989: 143-5)**

Glossary	
Nationality	Chinese
Achang	阿昌族
Bai	白族
Bulang	布朗族
Bonan	保安族
Bouyei	布依族
Dai	傣族
Daur	达斡尔族
Deang (originally Benglong)	德昂族 (崩龙)
Drung	独龙族
Dong	侗族
Dongxiang	东乡族
Ewenki	鄂温克族
Gaoshan	高山族
Gelo	佤族
Hani	哈尼族
Hezhen	赫哲族
Hui	回族

Nationality	Chinese	Nationality	Chinese
Jingpo	景颇族	Va	佤族
Jinuo	基诺族	Xibe	锡伯族
Kazak	哈萨克族	Yao	瑶族
Kirgiz	柯尔克孜族	Yi	彝族
Korean	朝鲜族	Yugur	裕固族
Lahu	拉祜族	Zhuang	壮族
Lhoba	珞巴族		
Li	黎族		
Lisu	傈僳族		
Manchu	满族		
Maonan	毛难族		
Miao	苗族		
Moinba	门巴族		
Mongolian	蒙古族		
Mulam	么佬族		
Naxi	纳西族		
Nu	怒族		
Oroqen	鄂伦春族		
Pumi	普米族		
Qiang	羌族		
Russian	俄罗斯族		
Salar	撒拉族		
She	舍族		
Shui	水族		
Tajik	塔吉克族		
Tatar	塔塔尔族		
Tibetan	藏族		
Tu	土族		
Tujia	土家族		
Uzbek	乌孜别克族		
Uygur	维吾尔族		

**PRILOGA C Populacija narodnih 56 skupin Kitajske (popis prebivalstva l.2000)
(Wang,2004: 9)**

Populations of the 56 Ethnic Groups (2000)

Ethnic Group	Pop.(,000 persons)	Ethnic Group	Pop.(,000 persons)
Han	1,159,400	Tu	241.2
Zhuang	16,178.8	Mulam	207.4
Manchu	10,682.3	Xibe	188.8
Hui	9,816.8	Kirgiz	160.8
Miao	8,940.1	Daur	132.4
Uygur	8,399.4	Jingpo	132.1
Tujia	8,028.1	Maonan	107.2
Yi	7,762.3	Salar	104.5
Mongolian	5,813.9	Blang	91.9
Tibetan	5,416.0	Tajik	41.0
Bouyei	2,971.5	Achang	33.9
Dong	2,960.3	Primi	33.6
Yao	2,637.4	Ewenki	30.5
Korean	1,923.8	Nu	28.8
Bai	1,858.1	Gin	22.5
Hani	1,439.7	Jino	20.9
Kazak	1,250.5	De'ang	17.9
Li	1,247.8	Bonan	16.5
Dai	1,159.0	Russian	15.6
She	709.6	Yugur	13.7
Lisu	634.9	Uzbek	12.4
Gelao	579.4	Monba	8.9
Dongxiang	513.8	Oroqen	8.2
Lahu	453.7	Derung	7.4
Sui	406.9	Tatar	4.9
Va	396.6	Hezhen	4.6
Naxi	308.8	Gaoshan	4.5
Qiang	306.1	Lhoba	3.0